

RAPPORT 2013:7 FOU VÄSTERNORRLAND

Ungdomar i Kramfors – åsikter och attityder

LUPP – Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

Författare: Rolf Dalin, Göran Bostedt, Madeleine Blusi

FOU VÄSTERNORRLAND

Kommunförbundet Västernorrland

Gånsviksvägen 4

Box 3014

871 03 Härnösand

Tfn: 0611-55 78 50

Fax: 0611-231 39

E-post: info@kfvn.se

Assistenter: Sobani Wijesekera, Anton Askling

Omslagsbild: Sobani Wijesekera

Rapport 2013: 6, FoU Västernorrland

ISSN: 1653-2414

ISBN: 978-91-85613-77-9

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Återkoppling i kommunal politik.....	5
<i>Lupp i samverkan för en bättre ungdomspolitik.....</i>	5
Inledning	7
<i>Metod .....</i>	7
<i>Vilka har svarat på enkäterna?.....</i>	8
Fritid	10
<i>Inledning.....</i>	10
<i>Hur mycket fritid och hur mycket att göra .....</i>	10
<i>Vad man gör på fritiden.....</i>	13
<i>Var man träffas.....</i>	14
<i>Föreningsaktivitet.....</i>	15
<i>Diskussion.....</i>	17
Trygghet.....	19
<i>Inledning.....</i>	19
<i>Oönskade handlingar.....</i>	21
<i>Platser där ungdomarna känner sig otrygga eller trygga.....</i>	23
<i>Utsatthet för mobbning, utfrysning eller orättvisor.....</i>	24
<i>Orsakerna till orättvis behandling.....</i>	26
<i>Diskussion.....</i>	27
Politik och samhälle.....	28
<i>Inledning.....</i>	28
<i>Viktigt att satsa på.....</i>	31
<i>Intresse och engagemang för samhällsfrågor eller politik .....</i>	33
<i>Intresse för och möjlighet att påverka politik och samhälle .....</i>	34
<i>Vart man vänder sig för att påverka .....</i>	35
<i>Handla hållbart.....</i>	37
<i>Diskussion.....</i>	39
Framtid.....	46
<i>Att flytta från hemkommunen och att flytta tillbaka .....</i>	46
<i>Framtidsdrömmar för gymnasisterna .....</i>	48
<i>Får man gifta sig med vem man vill?.....</i>	50
<i>Framtidsutsikter.....</i>	51
<i>Diskussion.....</i>	55
Arbete.....	56
<i>Sommarjobb.....</i>	56
<i>Starta eget.....</i>	57
Skola	60

<i>Inledning</i>	60
<i>Oönskade handlingar</i>	61
<i>Lika villkor</i>	62
<i>Elevernas inflytande i skolan</i>	64
<i>Vad tycker eleverna om olika saker i skolan?</i>	66
<i>Vad påverkar nöjdhet med skolsituationen?</i>	69
<i>Diskussion</i>	73
Hälsa	77
<i>Inledning</i>	77
<i>Indikatorer för hälsa</i>	78
<i>Hälsoindikatorer sammanfattning</i>	82
<i>Diskussion</i>	84
Öppna svar: Fritid	87
Öppna svar: Politik och samhälle	90
Öppna svar: Slutfrågan	92

ÅTERKOPPLING I KOMMUNAL POLITIK

Ungdomsstyrelsen har utvecklat enkätverktyget Lupp, lokal uppföljning av ungdomspolitiken, som stöd till kommunernas arbete med ungdomspolitiska frågor. Tanken är att kommunerna på ett enkelt sätt ska kunna ta reda på hur ungas situation ser ut lokalt och utveckla en effektiv ungdomspolitik som bygger på samarbete mellan olika sektorer. Enkäten vänder sig till unga i högstadiet och gymnasiet. Enkäten besvaras anonymt och frågorna är kategoriserade utifrån; fritid, skola, politik, samhälle, inflytande, hälsa, arbete och framtid. Lupp har snart genomförts i hälften av Sveriges kommuner och datainsamlingen hösten 2012 som den här rapporten avser, besvarades av ca 22 000 ungdomar från 43 kommuner över hela Sverige.

Lupp i samverkan för en bättre ungdomspolitik

I Västernorrland har kommunerna valt att samverka kring Lupp och Kommunförbundets FoU enhet har fått i uppdrag att analysera resultaten.¹ Samarbetet innebär att kommunerna får tillgång till mer kvalificerade analyser. Samtidigt så stärks förutsättningarna för en kontinuerlig kunskapsutveckling, i ungdomspolitiska frågor, då arbetet integreras i Kommunförbundet strukturer och nätverk för en långsiktigt hållbar välfärd, inom skola, socialtjänst, arbetsmarknad, kultur och fritid. Genom samarbetet ges även möjligheter till ett regionalt perspektiv på de ungdomspolitiska frågorna.

Ungdomspolitiken är ett sektorsövergripande eller horisontellt politikområde. Det innebär att politiken berör flera olika sektorer. Politikområdet som sådant ansvar inte för de medel som krävs för att nå de politiska målen utan genomförandet av politiken måste ske via de sektorer/politikområden som förfogar över resurserna.

Vi hoppas att denna rapport ska ge ökade kunskaper om ungas situation i Västernorrland, men framförallt att den bidrar till att initiera ett utvecklingsarbete som

---

¹ Den första rapporten "Ung i Västernorrland" baseras på kommunernas Lupp-enkät 2009.

engagerar ungdomspolitikens olika nivåer och aktörer, allt från ungdomarna i Västernorrland, till praktik, forskning samt det civila samhällets aktörer. Ett kompletterande instrument är Ung i dag, Ungdomsstyrelsen uppföljning av den nationella ungdomspolitikerna.²

En utgångspunkt i Ungdomspolitikerna är att den kan bidra till att minska skillnader i ungas levnadsvillkor genom att belysa dessa, inte minst villkoren för dem som av olika anledningar har det svårare än andra.

Att Kommunförbundet Västernorrland nu är en aktör i Ungdomspolitikerna känns både spännande och utmanande. Avslutningsvis ett stort tack till alla elever som deltagit i undersökningen, skolpersonal och alla andra som varit inblandade och gjort det möjligt att genomföra enkäten, utan er hade det inte varit möjligt.

Åsa Claesson Nordin

Utvecklingsledare kultur och ungdomsfrågor

Kommunförbundet Västernorrland

---

² Ungdomsstyrelsen har i uppdrag att följa den nationella ungdomspolitikerna. En del i uppdraget är att sammanställa indikatorer på ungas levnadsvillkor. Indikatorerna är framtagna av olika myndigheter med som har uppdrag inom ungdomspolitikerna och sammanställs årligen i rapporten Ung idag.

INLEDNING

Lupp-enkäten är ungdomsstyrelsens enkät till ungdomar som kommunerna erbjuder använda för att få veta något om deras åsikter och attityder om många politikråden. Enkätens frågor och svarsalternativ har utvecklats av ungdomsstyrelsen sedan början av 00-talet. Formuläret förändras bara i liten utsträckning varje år vilket gör att det i flera fall är möjligt att definiera indikatorer och jämföra deras värden med tidigare års enkätsvar.

Länets kommuner utom Ånge, däribland Kramfors, utnyttjade möjligheten hösten 2012, och denna rapport visar resultat från ett stort antal dataanalyser av svar från kramforselever i grundskolans åk 8 respektive gymnasiets år 2. I många fall visar vi också resultat från hela länet, som då kan tjänstgöra som en referenspunkt. En del jämförelser med ett sammanlagt resultat från alla deltagande kommuner i riket görs också.

Vi har sett att det kan skilja en del i svaren mellan gymnasieungdomar som bor och studerar i kommunen och gruppen som bor i kommunen men går i gymnasium i en annan kommun. Därför har vi i de flesta fall när det gäller svaren från gymnasisterna valt att redovisa dem från de som bor i Kramfors, även om flera av dem studerar i en annan kommun i länet. Men när frågorna handlar om skolsituationen är det de som går i en skola i Kramfors som är underlag för analyserna, även om de skulle bo i en annan kommun.

Rapporten har en grundlig teoriförankring i vissa av kapitlen, genom bidrag från medarbetare med olika vetenskaplig kompetens inom FoU Västernorrland, dels Göran Bostedt, som forskar om hur visioner blir verklighet offentliga sektorn och Madeleine Blusi, som forskar i omvårdnad för äldre, t.ex. hur teknologi kan komma till undsättning både för åldringar och anhöriga. I övrigt har Rolf Dalin, statistiker och forskningsstöd vid FoU Västernorrland gjort dataanalysen och skrivit övriga delar av rapporten. Utformning av diagram och tabeller samt sammanställningar av svar i fritext har skett med hjälp av Sobani Wijesekera, assistent vid Kommunförbundet och Anton Askling, studerande.

Metod

Datainsamlingen gjordes hösten 2012 i skolorna i kommunens regi med användning av Ungdomsstyrelsens enkät. Enkäten är utvecklad för Lupp, lokal uppföljning av ungdomspolitik. Kommunen sörjde för datainsamlingen genom en totalundersökning i skolor som hade elever i åk 8 eller gymnasiets år 2.

Resultat har ofta redovisats så att svar från gymnasiets år 2 och obligatoriska skolans åk 8 kunnat jämföras med varandra. Även tjejer och killar har jämförts i

många fall för att se hur stora eller små skillnaderna är och ofta har en kategorisering använts som delar in ungdomarna i gruppen ungdomar *med utomnordisk anknytning* och gruppen som saknar denna familjeanknytning. En sådan anknytning har en kille eller tjej som antingen själv är född utanför Norden eller har någon förälder som är det. Ett specialfall var de som svarat att de själva var födda utom Norden men att båda föräldrarna var födda inom Norden. Vi antog att dessa var adopterade internationellt, och de kategoriserades som att de inte hade utomnordisk anknytning. De med utomnordisk anknytning har i regel inte delats upp efter kön, därför att det skulle skapa ganska små jämförelsegrupper, och t.ex. procenttal kunde då bli alltför påverkade av tillfälligheter.

För att vara exakta nämner vi att Timrå och Sollefteå valt att använda enkäten i åk 7-9 och gymnasiet år 1-3, så det ingår därför i denna utsträckning svar från åk 7 och 9 respektive gymnasiets år 1 och 3 i redovisningarna för länet.

I många fall var svarsuppsättningarna i form av s.k. ordnade kategorier, ofta i form av fyrgradiga eller femgradiga skalor. I flera fall har vi i sådana fall skapat en indikator i stället för att redovisa hur svaren fördelar sig över alla svarsalternativ. En sådan indikator kan t.ex. ge resultatet att 56 % av ungdomarna svarat att de tycker om skolmaten *mycket* eller *ganska mycket*. Sådana indikatorer har vi sedan kunnat använda för att rapportera jämförelser på ett kompakt sätt.

I ett par fall har regressionsanalys använts för att åtminstone ungefärligt se hur olika faktorer förklarar en intressant utfallsvariabel. För att kunna se bidraget från varje faktor behöver man ha flera relevanta faktorer med i analysen samtidigt, och regressionsanalys är ett sätt att göra detta.

Vilka har svarat på enkäterna?

Elever i åk 8 och i gymnasiets åk 2 var målgruppen för enkäterna i Härnösand, Kramfors, Sundsvall och Örnsköldsvik. I Sollefteå och Timrå användes enkäten i åk 7-9 respektive gymnasiets år 1-3.

Svarsfrekvenser framgår i nedanstående tabell och illustration 2.2 visar frekvensfördelning över variablerna om kön och etnicitet.

Illustration 2.1: Svarsfrekvenser i kommunerna

Svarsfrekvens	Åk 7-9	Gy år 2
Sundsvall	81 %	68 %
Härnösand	97 %	85 %
Sollefteå	85 %	69 %
Kramfors	90 %	75 %
Timrå	94 %	68 %
Ö-vik	78 %	59 %

Vi kan konstatera att svarsfrekvenserna är höga i alla kommuner och detta tillsammans med engagerat arbete från kommunerna med att genomföra datainsamlingen och Ungdomsstyrelsens fleråriga arbete med enkätutformningen har resulterat i att dataanalysen verkligen ger underlag för relevant kunskap om ungdomarnas attityder och åsikter om de många politikområden som berörs.

Det antal respondenter som ingår i analysen för Kramfors redovisas i tabellen nedan. När skolkommunen varit underlag för gymnasieungdomar har 163 personer ingått i analyserna av svar, medan 180 ingått när enkäten gällt gymnasister *boende* i Kramfors.

I rapporten har ibland resultat utelämnats, vilket då beror på att en kategori innehöll ett mycket litet antal elever. Det beror på att man i statistisk rapportering inte har för avsikt att beskriva individer utan grupper eller kategorier. För att inte röja vilka personer som svarat på ett visst sätt utesluter man då kategorier ur rapporteringen. Detta gäller för kategorin annan könstillhörighet i illustration 2.2. Vi kan i stället berätta att det i länet var ca 1,5 % av ungdomarna som svarat med detta alternativ, om man lägger samman gymnasieungdomarna med dem i åk 7-9. Mellan kommuner varierade den andelen som väntat slumpmässigt.

Illustration 2.2: Bakgrundsfakta, Kramfors

		Åk 8		Gy år 2	
		Antal	Procent	Antal	Procent
Kön	Tjej	91	53 %	92	58 %
	Kille	81	47 %	67	42 %
	Annan könstillhörighet	-	-	-	-
Famillje- anknytning	Utomnordisk anknytning	19	11 %	16	9 %
	Ej utomnordisk anknytning	156	89 %	164	91 %
Analys- underlag	Boendekommun	-	-	180	-
	Skolkommun	-	-	163	-

FRITID

En viktig del av ungdomars liv är deras möjligheter till ett rikt fritidsliv. I detta innefattas såväl den känsla av samhörighet som kan finnas i en gemensam fika på ett café, som tillhörighet i att vara en del av ett idrottslag eller verksam i en förening. Ungdomars uppfattningar om möjligheter och hinder vad avser fritidssysselsättningar är en alltför ofta bortglömd komponent i den helhet som utgör en meningsfull vardag.

Inledning

Fritidens möjligheter interagerar via ungdomarnas uppfattningar om möjligheter och hinder med andra politikområden av betydelse för de unga. Vad avser Lupp-enkätens områden återfinns samband med t.ex. Arbete (genom fritidsaktiviteter skapas de sociala nätverk som underlättar möjligheterna att senare i livet få ett arbete), med Trygghet (därför att några kan känna sig begränsade att göra vad de har lust med pga. otrygghet), med Hälsa (eftersom ett rikt fritidsliv kan ge såväl bidrag till den fysiska hälsan (motion, idrott) som till den psykiska hälsan (känsla av meningsfullhet).

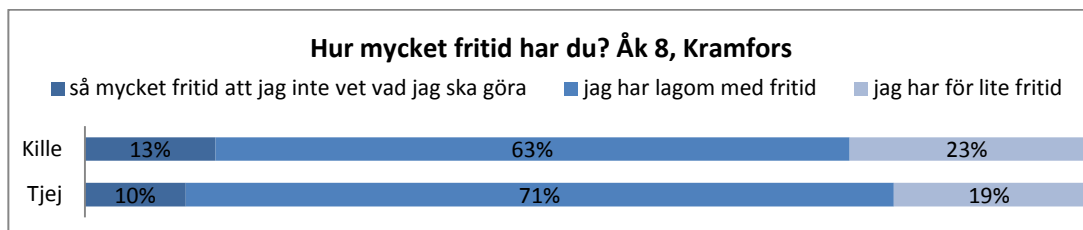
Här redovisar vi hur stor del av ungdomarna som tycker de har gott om fritid etc., hur mycket det finns att göra, var de tillbringar fritiden när de är med sina kompisar och hur många som är föreningsaktiva. Varje diagram eller tabell har en undertext som är ett tolkningsexempel. Det visar ganska precis vilken sorts information som finns att hämta i just den illustrationen.

Hur mycket fritid och hur mycket att göra

Att känna att man har för lite fritid kan nog vara en känsla av frustration, och kanske kan känslan bidra till stress. En sammanställning av svaren på hälsofrågan om stress och på frågan om hur mycket fritid ungdomarna har visar på förhöjd andel stressade både bland tjejer och killar som svarat att de hade *för lite fritid*. För länet var det 85 % av tjejerna och 62 % av killarna i gymnasiet i den gruppen som svarade att de kände sig stressade varje vecka. Detta resultat kan få vara bakgrund till en del av analyserna om fritiden.

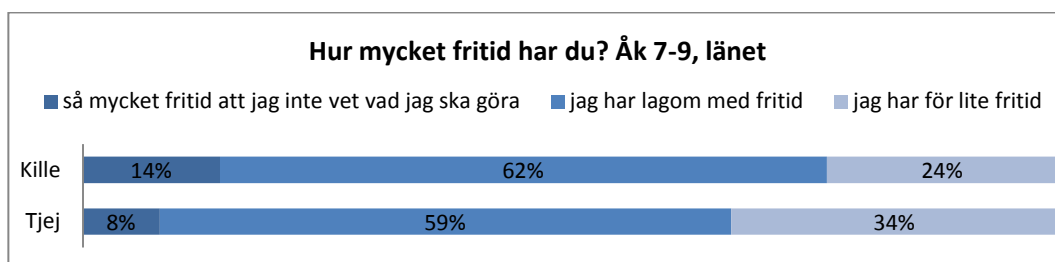
Vi ser att det inte skiljer så mycket mellan tjejer och killar i åk 8 i kommunen, när det gäller hur många procent som tycker de har för lite fritid. Det är 23 % av killarna och 19 % av tjejerna som svarar detta. En stor majoritet av tjejer och killar i kommunen, alltså betydligt mer än hälften, tycker de har lagom mycket fritid. I länet skiljer det lite mer mellan tjejer och killar, och det är fler av tjejerna som tycker att de har för lite fritid. (Illustration 3.1 och 3.2.)

Illustration 3.1

Här ser vi t.ex. att 10 % av tjejerna i åk 8 i Kramfors kommun svarade att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra.

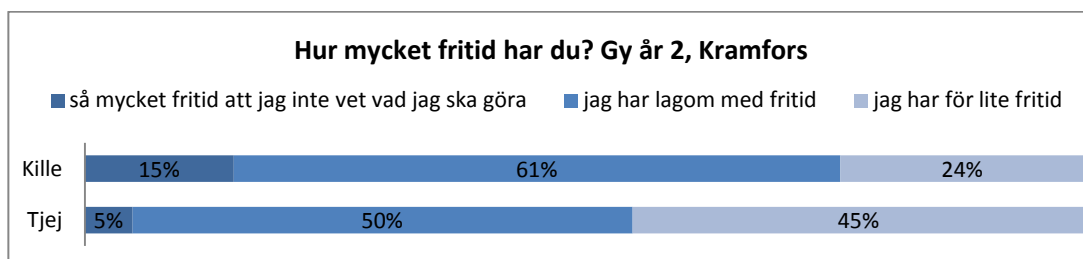
Illustration 3.2

Här ser vi t.ex. att 14 % av killarna i åk 7-9 i länet svarade att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra.

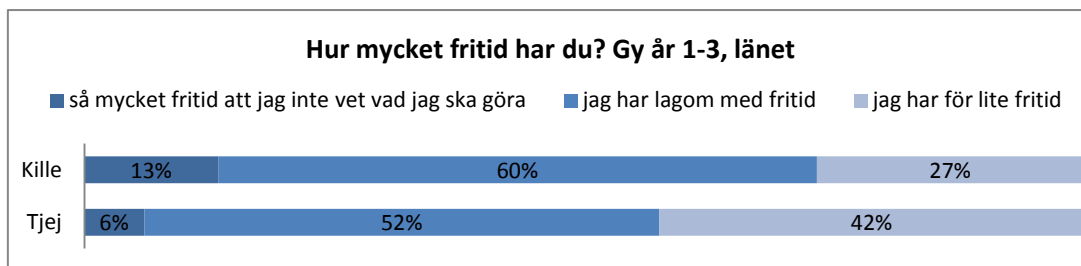
Bland gymnasieungdomarna (år 2) som bor i Kramfors, är skillnaden stor mellan andelen tjejer och andelen killar som tycker de har för lite fritid, vilket det också är i länet. Denna andel är för tjejerna över 40 % både i kommunen och länet (illustration 3.3 och 3.4).

Illustration 3.3

Här ser vi t.ex. att 15 % av killarna i Kramfors i gymnasiet år 2 svarade att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra.

Illustration 3.4

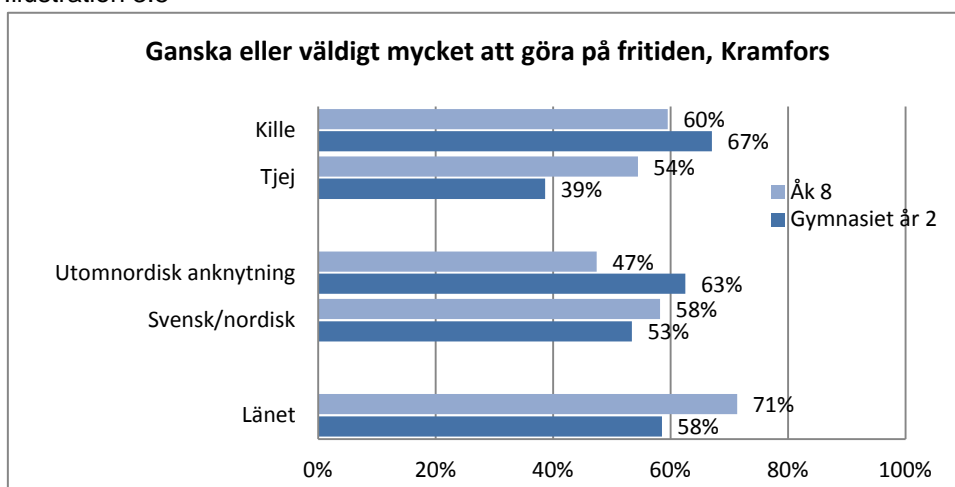

Här ser vi t.ex. att 6 % av tjejerna i länets gymnasieskolor svarade att de har så mycket fritid att de inte vet vad de ska göra.

Ibland hör man att det inte finns något för ungdomar att göra på fritiden. Vi ska se efter vad alla ungdomarna faktiskt säger om detta.

Svaren på frågan om hur mycket man har att göra på fritiden skiljer sig åt, dels mellan högstadiet och gymnasiet, dels mellan tjejer och killar. Däremot är det inte någon nämnvärd skillnad i svaren mellan dem som har familjeband utanför Norden och de övriga (ill. 3.5). Det är mycket färre tjejer än killar som svarar att det finns mycket att göra på fritiden. Skillnaden är särskilt tydlig bland gymnasisterna år 2. Jämfört med länet är det färre i gymnasiet år 2 och mycket färre i åk 8 som tycker det finns mycket att göra.

Illustration 3.5

Diagrammet visar t.ex. att betydligt mer än hälften (63 %) av gymnasieungdomar i år 2 boende i kommunen som har en familjanknytning utanför de nordiska länderna, svarar att de har *ganska mycket* eller *väldigt mycket* att göra på fritiden. Skillnaderna mellan kategorier är stora när det gäller kön, särskilt i gymnasiet. Färre tjejer än killar tycker det finns mycket att göra på fritiden.

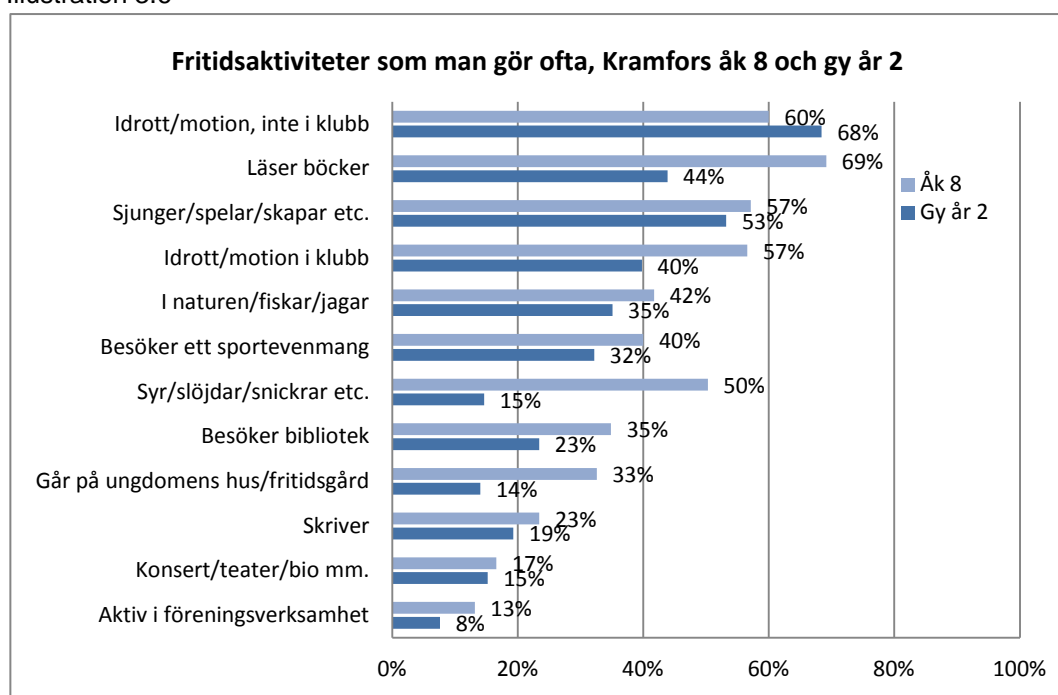
När vi för åk 8 jämför svaren på hur mycket det finns att göra, mellan länet och kommunen, ser vi att kramforsungdomarna har mycket lägre andelar än länet som svarar att det finns mycket att göra. Här är det 54 % av tjejerna mot 60 % av killarna som svarar att det finns *ganska mycket* eller *väldigt mycket* att göra på fritiden. I länet som helhet är det i stället 67 % av tjejerna och 75 % av killarna som

svarar detta. Det är alltså både andelen tjejer och killar som svarar det som är lägre i Kramfors åk 8.

Vad man gör på fritiden

Ungdomarna har fått svara hur ofta de gör olika saker på fritiden. När det gäller idrottar har vi satt att det måste vara varje vecka för att räknas som *ofta*, medan övriga aktiviteter räknas som ofta om de gjordes varje månad eller oftare. Sedan redovisar vi hur många procent av ungdomarna som gör en sak *ofta*. I diagrammet (illustration 3.6) ser vi hur många procent av eleverna i åk 8 och gymnasisterna i år 2, boende i Kramfors som gör vissa saker. Det var förbestämda alternativ i enkäten, så det kan säkert vara en del av ungdomarna som gör annat än det som framgår av sammanställningen.

Illustration 3.6

Här ser vi t.ex. att det är 35 % av ungdomarna i åk 8 som svarar att de besöker bibliotek åtminstone en gång per månad.

Idrott/motion hör till de mest populära fritidsaktiviteterna bland både gymnasister och elever i åk 8, liksom att besöka sportevenemang. Andra populära sysselsättningar är att läsa eller att sjunga, spela eller liknande, och bland annat en stor del av ungdomarna med utomnordiskt ursprung ägnar sig åt dem. Fritidsaktiviteter som är vanligare bland de yngre är att läsa, syssla med hantverk och gå på ungdomsgård. Att läsa, skriva och besöka biblioteket är vanligare sysslor bland tjejer än bland killar.

Sammanfattning fritid

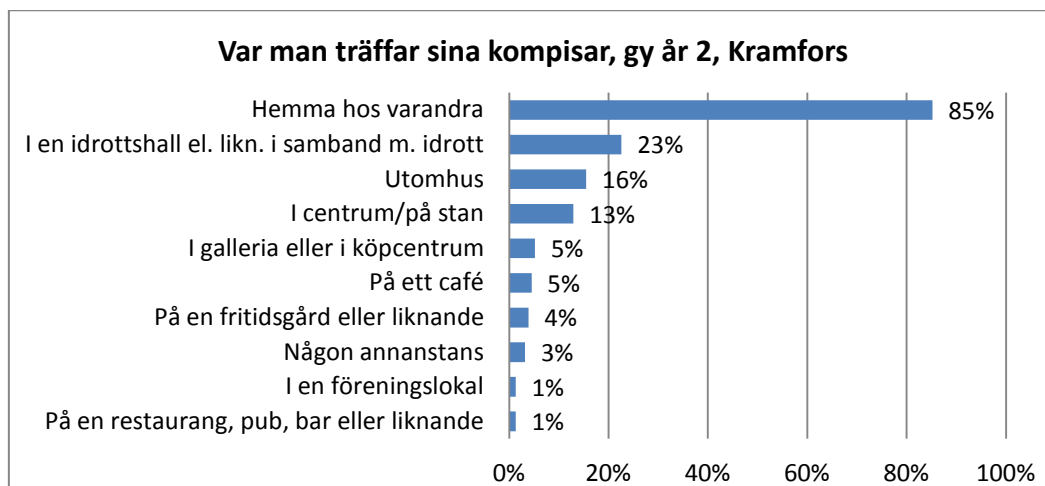
Vi ser att kommunen inte skiljer sig mycket från det mönster som vi ser i länet: En stor andel av eleverna i åk 8 svarar att det finns mycket att göra på fritiden. Bland gymnasisterna är den andelen ca 10-15 procentenheter mindre än i åk 8 och bland tjejer är den ungefär lika mycket mindre än bland killar. Men vi kan se en skillnad från länet, och det är att det är så mycket som 2 av 3 killar i gymnasiet som tycker det finns mycket att göra på fritiden. Den andelen är lägre i länet.

I stället är det, som vi såg i början av avsnittet, så att en större del bland gymnasister än bland elever i åk 8 och en större del bland tjejer än bland killar, framförallt på gymnasiet, tycker de har för lite fritid. Man kunde kanske tro att de som tycker det finns lite eller ingenting att göra på fritiden skulle svara att de hade gott om fritid, men det är inte något starkt samband mellan de två variablerna. Det man däremot kan fundera över är hur man ska tolka att det är betydligt fler tjejer än killar som inte tycker att det finns mycket att göra på fritiden.

Var man träffas

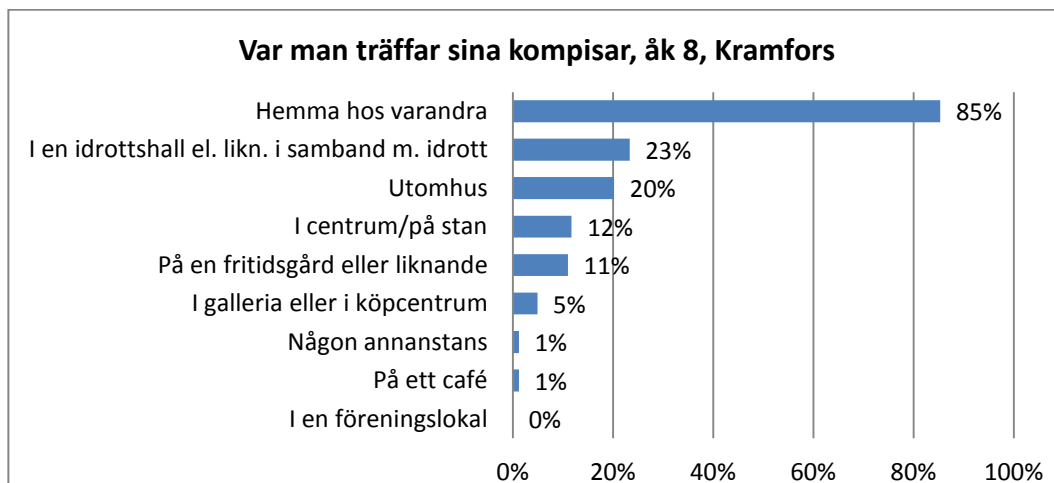
Ungdomarna delar ofta sin fritid med andra ungdomar och en enkätfråga gällde vilka platser de brukar vara på när de träffar sina kompisar. De fick bara markera två alternativ. Veldig många svarade som ett av de två alternativen att de och kompisarna träffas hemma hos varandra. (Se illustration 3.7 och 3.8).

Illustration 3.7

Diagrammet visar bl.a. att 13 % av ungdomarna i Kramfors som går i gymnasiet (år 2) svarat att de brukar träffa sina kompisar i centrum/på stan.

Illustration 3.8

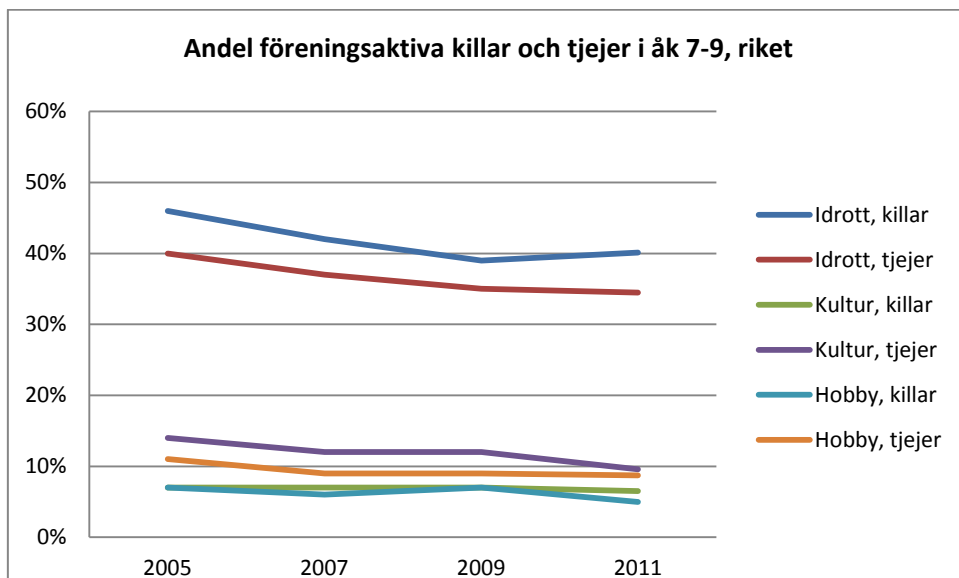
Diagrammet visar bl.a. att 12 % av ungdomarna i Kramfors som går i gymnasiet år 2 svarat att de brukar träffa sina kompisar i centrum/på stan.

Föreningsaktivitet

Föreningsaktivitet har över många decennier gynnats av myndigheterna, särskilt när det gäller ungdomars deltagande. Man har också diskuterat den trend som varit gällande under senare tid. Frågan om deltagande i föreningar har formulerats på samma sätt av ungdomsstyrelsen i Lupp-enkäterna under 2005 till 2011. Men i 2012 års enkät som använts denna gång är frågan omformulerad och svaren nu är inte direkt jämförbara med tidigare resultat. Därför har vi gjort en separat analys för hela riket, eftersom trenden i hela Sverige är en intressant referens, och därför att vi kunde följa resultatet av exakt samma frågeformulering ända fram till 2011. Nu redovisar vi alltså resultat för riket för tre typer av föreningar i ett diagram.

Det som redovisas här är föreningsdeltagandet bland ungdomar i åk 7-9 för alla kommuner som deltog i Lupp under vissa år. Vi ser en långsam men stadig nedgång i andelen som är aktiva i någon förening under hela perioden 2005 till 2011. Den enda uppgången under den tiden är att *idrott killar* ökade andelen aktiva från 39 % 2009 till 40 % 2011. Bland tjejer minskade deltagandet med en halv procentenhet i idrottsföreningar (illustration 3.9). Lupp-enkäterna för 2012 har en kort rak fråga som lyder "Är du medlem i någon förening?" med svarsalternativ "ja/nej". Den nämner inte specifika typer föreningar, som tidigare enkäter gjorde. Om frågan formuleras på detta enkla sätt även i fortsättningen kommer vi åter kunna följa utvecklingen av svaren. Nu kan vi bara redovisa för kommunen hur deras ungdomars svar relaterar till de sammantagna svaren från deltagande kommuner i länet, inte till åren innan.

Illustration 3.9

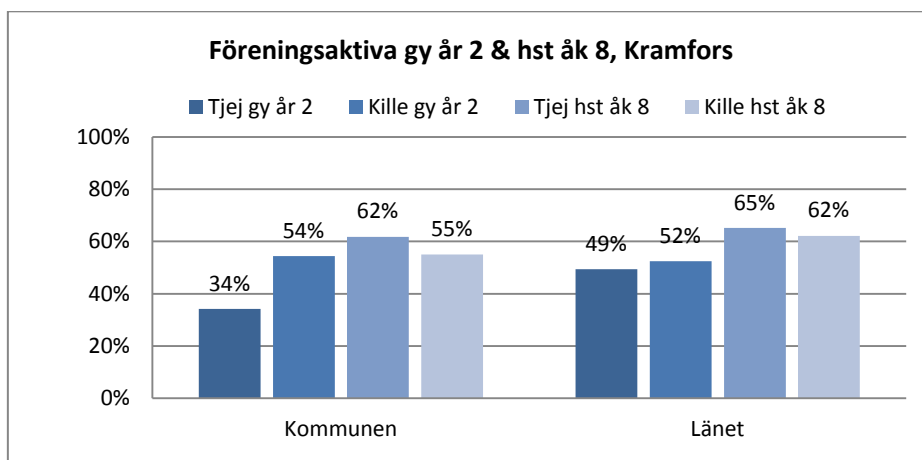

Här kan vi bl.a. se att deltagandet i kulturföreningar bland tjejer i åk 7-9 i landet minskat från 14 % till knappt 10 % från 2005 till 2011.

När det gäller Kramfors kan vi se i redovisningen av svar på undersökningen 2012 att det bland tjejer i gymnasiegruppen är en mycket lägre andel som är föreningsaktiva, 34 % mot 49 %, jämfört med länet som helhet. I högstadiegruppen är andelen bland tjejer något lägre än i länet. Bland killar skiljer det mer, 55 % i kommunen mot 62 % i länet. (Illustration 3.10).

Man kan lägga märke till att det helhetsmönster som framträdde här är likt det som vi såg om vilka som svarar att det finns mycket att göra på fritiden. Det kan kanske tolkas så att de som är föreningsaktiva upplever att det finns mycket att göra.

Illustration 3.10

Vi ser i diagrammet bl.a. att det var 54 % av killarna i gymnasiets år 2, boende i kommunen som var föreningsaktiva, jämfört med 52 % i länet.

Diskussion

I inledningen på detta avsnitt konstaterade vi att känslan av att ha för lite fritid kan skapa frustration och därigenom bidra till stressad livssituation för ungdomarna. En sammanställning av svaren på hälsofrågan om stress och på frågan om hur mycket fritid ungdomarna har visar på förhöjd andel stressade både bland tjejer och killar som svarat att de hade för lite fritid. Frågan om att kunna organisera sin vardag så att man klarar av livets olika krav; familj, skola, umgänge och vila, blir betydelsefullt. Vi menar dock att det samtidigt är viktigt att analysera den grupp ungdomar som anger att de har så mycket fritid att man inte vet vad man skall göra av den. Svaren att man har för mycket fritid kan signalera utanförskap, inaktivitet och en brist på självförtroende och självkänsla. I det senare fallet menar vi risker för självpåtagen isolering från vänner, frånvaro av intressen och avsaknad av ett 'driv' i livshållning. Det behöver inte vara så, men vi vill markera vikten av en analys gällande även denna ungdomsgrupp. I 2009 års Lupp-resultat kunde vi t ex. visa på ett samband mellan denna ungdomsgrupp och bristande politiska resurser (organiseringskraft och kunskap om hur man kan 'komma till tals' med sina åsikter) samt tilltro till demokratiska parlamentariska metoder.

Flera av frågorna om ungdomarnas fritidsförhållanden gränsar till varandra. Om man t. ex. analyserar skillnader i svaren från tjejer och killar vad avser om man har ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden så kan det kanske förklaras till en del av om man avstår från att göra något pga. kön (trygghet) eller behov av att arbeta (socio-ekonomiska förutsättningar). Lupp-materialet ger rika möjligheter till detaljerad analys av hur olika faktorer påverkar utfallet av svaren från ungdomarna i respektive kommun.

I såväl årets enkät, som enkäten år 2009, är besök hemma hos varandra det vanligaste stället för möten. Detta resultat förvånar inte och ger heller ingen orsak till problematiserande analys. En relativt hög andel av ungdomarna anger därutöver utomhus/i centrum/på stan som samlingsplats, medan fritidsgårdar, föreningslokaler mm får relativt sett liten andel svar. En rimlig tolkning av detta är att ungdomar söker kontaktarenor, men attraheras inte av de etablerade arenor som finns till buds. Det finns, menar vi, utifrån detta skäl att ställa frågan om det föreligger behov av förändringar i arbetssätt, verksamhetsinriktning, lokalisering av befintliga institutionella arenor för ungdomars möten. Vi menar inte med detta inte att utemiljön utgör någon sämre mötesplats än andra ställen, utan mer att skillnaden i attraktivitet mellan utemiljö och dess alternativ är så stora att det signalerar behov av eftertanke.

Ett mycket oroande resultat av årets LUPP-enkät är att antalet föreningsaktiva ungdomar stadigt minskar över tid. Ofta refereras det till föreningsaktivitet som ett viktigt instrument för medborgerlig demokratisk skolning, att skapa sociala

nätverk av betydelse för det fortsatta livet och en social färdighetsträning användbar för kommande yrkesliv. Föreningsaktivitet medverkar därtill till ökad pluralism i åsiktsbildning i lokalsamhället (fördjupad demokrati) och ger ett 'social kitt' som möjliggör känsla av trygghet, sammanhållning och effektiv social problemlösning. Ofta brukar detta benämnas samhällets sociala kapital.

Begreppet socialt kapital kan förstås på litet olika sätt. Med det avses, se vidare en definition som Bo Rothstein formulerat³, den känsla av gemenskap som finns mellan individer i ett samhälle genom de nätverk av kontakter, och graden av förtroenden i dessa kontakter, som etableras eller existerar. Alejandro Portes menar att "Socialt kapital refererar till individers förmåga att ta knappa resurser i anspråk på grund av att de är medlemmar i nätverk eller större sociala strukturer". Höga nivåer av socialt kapital i ett samhälle har i akademisk litteratur kopplats till bland annat bättre ekonomisk tillväxt, mindre ojämlikhet, mindre brottslighet och bättre fungerande myndigheter.

Tittar man på LUPP-materialets resultat finns anledning till oro. Föreningsdeltagande minskar bland de unga, vilket med tid kan få negativa effekter för samhällsengagemang och demokratisk fostran. Idrottsrörelsen attraherar många unga, medan föreningar med andra verksamhetsinriktningar tycks ha svårare att engagera Västernorrlands ungdomar. Samtidigt menar vi det vara mycket viktigt att det finns en bredd i föreningsaktiviteter för att de inte idrottsintresserade ungdomsgrupperna marginaliseras och tappar i politiska resurser. Idrottsrörelsens betydelse för såväl fysisk fostran, meningsfull fritid som skapande av ett samhälleligt socialt kapital kan och bör, menar vi, inte underskattas. En satsning på ungdomars fritidsverksamhet medför samtidigt, om teorierna kring socialt kapital stämmer, en satsning på det demokratiska samhällets grunder och en känsla av meningsfullhet och samhörighet (KASAM, se Antonovsky,⁴). Det breda stödet till föreningslivet blir rimligen således en viktig insats i kommunernas ungdomspolitik.

---

³ Rothstein, Bo (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS förlag.

⁴ Antonovsky, A; *Hälsans mysterium*, Natur och Kultur, 2005

TRYGGHET

Ett avsnitt i enkäten handlar om trygghet, och man tycker nästan det är självklart att man ska känna sig trygg var som helst i samhället. Det ska vi beröra i det här kapitlet, och då ska vi också hålla ögonen öppna för att otrygghet också behöver belysas i ett genusperspektiv.

Inledning

Det har redovisats i undersökningar bl.a. från Brottsförebyggande rådet, att folk kan vara rädda för att förflytta sig i sina bostadsområden (se t.ex. Eriksson 2009⁵, Wigerholt & Irlander 2009⁶). Forskningen har också visat att "... människor i regel är mer oroliga för att utsättas för brott mot person än egendomsbrott ..." (se t.ex. Warr 1984⁷). Och det är känt att våldsbrott inklusive våldtäkt sker just på platser och vid tidpunkter där det är folktomt såsom vid busshållplatser, gångtunnlar och gångvägar sent på kvällen, vilket rapporteras av Åsa Aretun i "Ungdomars utsatthet i bostadsområden"⁸ och bekräftas bl.a. i Hillier (2004).

Aretun har gjort en intervjuundersökning i en förort till Linköping. Hon skriver bl.a. "Gemensamt för deltagarna – både pojkar och flickor och oavsett boendeform – var fokuseringen på risker i form av kränkningar, ofredande, trakasserier, hot, rån och fysisk våld av jämnåriga kompisgrupper boende i Lambohov. Dessa grupper benämndes *gäng* av deltagarna [i undersökningen]".

Ovanstående tydliggör generella otrygghetsproblem som är gemensamma över könsgränserna, men det finns många rapporter som handlar om mer specifika problem där kvinnor och tjejer är utsatta. Birgitta Andersson rapporterar att en under-

---

⁵ Eriksson, K. (2009), *Otrygghet och Segregation: Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott*. Stockholm: Brå.

⁶ Wigerholt, J. & Irlander, Å. (2009), *Nationella Trygghetsundersökningen 2008: Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Stockholm: Brå.

⁷ Warr, M. (1984), "Fear of Victimization: Why Are Women and the Elderly More Afraid?", i *Social Science Quarterly*, vol. 65(3).

⁸ Aretun, Åsa. "Ungdomars utsatthet i bostadsområden: Trygghetsprinciper för fysisk planering." (2009). Linköpings universitet.

sökning gjord på uppdrag av Länsförsäkringar 2001 visade att 70 % av kvinnor i åldern 16-29 år oroar sig för att bli våldtagna.⁹ Och i en undersökning gjord av Lundgren m.fl. (2001) av omfattningen av våld riktat mot kvinnor, "Slagen dam"¹⁰, framgår att 85 % av kvinnor i åldern 18-25 år oroar sig för att utsättas för våld. Andersson menar att kvinnors upplevelse av risk för våld måste kopplas ihop med andra upplevelser och med kvinnors ansvar för den egna säkerheten när det gäller hur kvinnor bedömer risken att bli utsatt.

Något som benämns som en riskparadox är att en del grupper som är minst utsatta för våld är de som är mest rädda. Det kan t.ex. gälla äldre kvinnor. Å andra sidan kan det förstås vara så att dessa förhindrar att det inträffar sådana fall av våld genom att de upplever en risk och därför inte vistas på platser där de känner sig otrygga.

När vi analyserar svaren på luppenkäten i Kramfors kan vi kanske relatera några av resultaten till ovanstående. Lägga märke till att när vi i detta kapitel redovisar Kramfors gymnasieungdomar i år 2, menar vi de som bor i kommunen, även om de går i skola i annan kommun¹¹ och vi räknar inte in dem som svarat att de bor i en annan kommun, även om de går i gymnasiet i Kramfors.

Om man känner sig otrygg kan det bero på att man drabbats av någon oönskad händelse eller att man föreställer sig att man kan drabbas. Kanske man vet att andra drabbats av något skrämmande.

En enkätfråga handlar om vad man utsatts för senaste halvåret och en annan om på vilka platser man känner sig trygg eller otrygg.

---

⁹ Andersson, Birgitta. "Mäns våld blir kvinnors ansvar–riskkalkylering i det offentliga rummet" i Friberg. "Tora (red) Speglingar av rum: om könkodade platser och sammanhang Stockholm: Östling bokförlag Symposium. 2005.

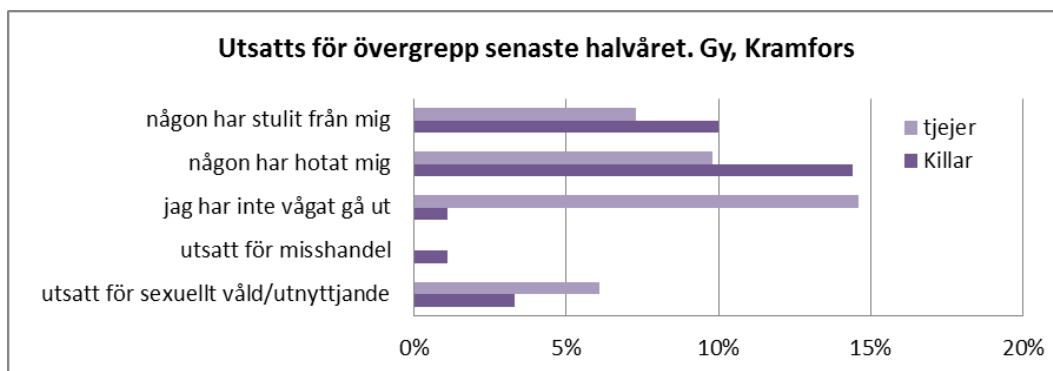
¹⁰ Lundgren m.fl. 2001, Slagen dam. *Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. BRÅ, Umeå.

¹¹ Se inledningsavsnittet för en mer fullständig förklaring.

Oönskade handlingar

Vi ser i diagrammen nedanför (illustration 4.1 och 4.2) att ca 10 % av killarna utsatts för stöld och 14 % för hot och att 7 % respektive 10 % av tjejerna utsatts för samma. Det är något mer än i länet som helhet. Vi ser också att 14 % av tjejerna säger att de inte vågat gå ut, åtminstone någon gång under halvåret, vilket bara ett fåtal killar rapporterar.

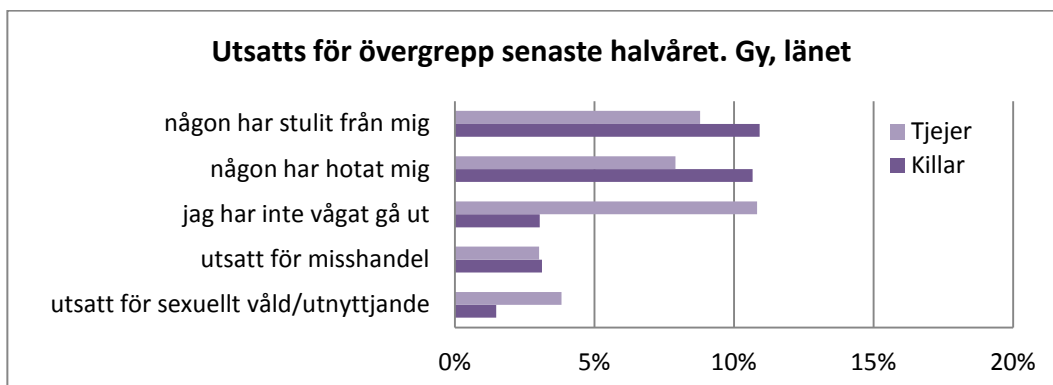
Illustration 4.1

Bland gymnasieeleverna i Kramfors har 14 % av killarna svarat att de någon gång blivit hotade under senaste halvåret.

Vi ser också att få utsatts för misshandel eller sexuella övergrepp, men där får man betänka att den period som de rapporterar om bara är ett halvår lång. Resultatet är något högre än i länet som helhet. Det är också liknande för eleverna i åk 8 (illustration 4.3 och 4.4).

Illustration 4.2

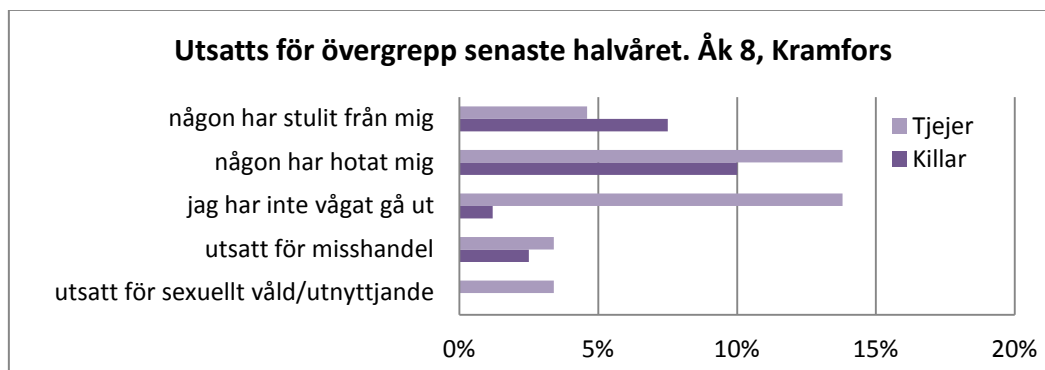

Här kan vi bl.a. se att 11 % av tjejerna i gymnasiet år 1-3 i länet någon gång inte vågat gå ut.

Bland ungdomarna i åk 8 är det också så att en ungefär lika stor andel svarar att de utsatts för stöld eller hot som i länet, så när som på att det var något färre bland tjejerna som utsatts för stöld men fler som utsatts för hot. Och det är nästan bara

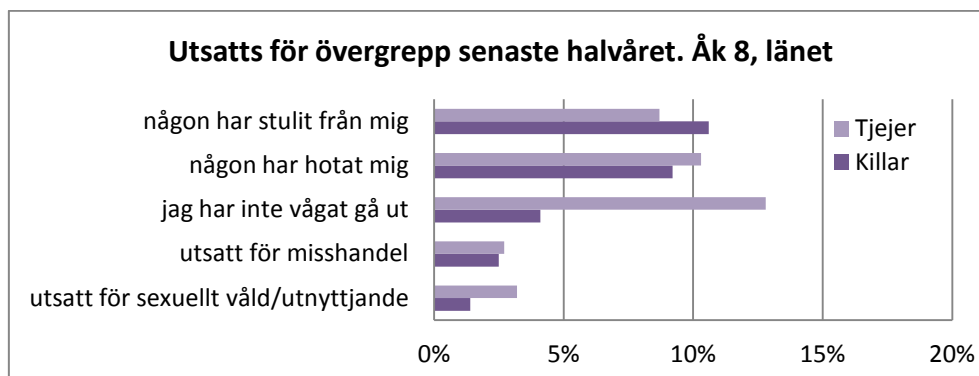
tjejer som rapporterar att de åtminstone någon gång senaste halvåret inte vågat gå ut. (Illustration 4.3 och 4.4.)

Illustration 4.3

Vi ser t.ex. att 1 % av killarna och 14 % av tjejerna i åk 8 i Kramfors svarat att de någon gång under det senaste halvåret inte vågat gå ut.

Illustration 4.4

Här framgår bl.a. att 3 % av tjejerna i åk 7-9 i länet svarar att de utsatts för sexuellt övergrepp under senaste halvåret.

Sammanfattning önskade handlingar

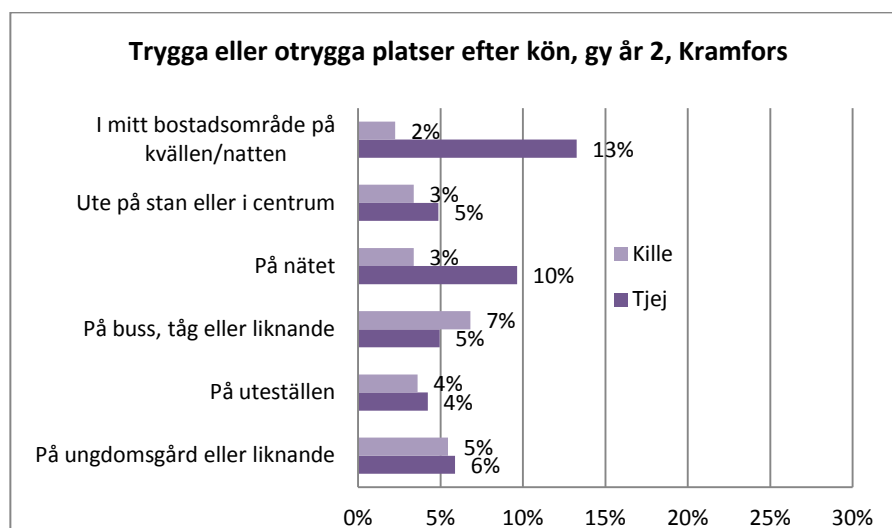
Vi kan se att killar och tjejer är ungefär lika utsatta för oönskade handlingar i både högstadieåldern och gymnasieåldern i kommunen likaväl som i länet, med undantaget att fler tjejer, ungefär dubbelt så många, svarar att de utsatts för sexuellt våld eller utnyttjande. Det är fråga om ett fåtal procent men faktiskt dubbelt så många tjejer som killar som rapporterar det. Vi ser också att det är en markant skillnad mellan killar och tjejer i andelen som rapporterat att de någon gång senaste halvåret faktiskt inte vågat gå ut. Det gäller ganska många tjejer som svarar detta medan det är mycket mindre vanligt bland killar.

Platser där ungdomarna känner sig otrygga eller trygga

Trygga platser för nästan alla gymnasister i år 2 som bor i Kramfors är hemmet och skolan. Om man räknar in både klassrumssituationen, raster och skolväg är de allra flesta trygga i dessa tre situationer. Ytterligare en plats där man är trygg är bostadsområdet där man bor, men för en del gäller detta bara på dagen. På kvällar/nätter är det ganska många tjejer, som inte känner sig trygga där. Men det är långt ifrån en majoritet av tjejerna som upplever den otryggheten, 9 % enligt enkätsvaren och bara enstaka killar. Även om övriga platser som efterfrågades, svarar nästan inga av gymnasiekillarna att de känner sig otrygga, medan 7 % - 8 % av gymnasietjejerna svarar detta i fråga om att vara på nätet, ungdomsgårdar/liknande, uteställen samt buss och tåg. Ett diagram som visar resultaten för de platser som upplevdes otrygga av fler än enstaka gymnasieungdomar visas i illustration 4.5.

När man ser till hela länet får man stabilare resultat pga. det stora antalet ungdomar som svarat. Svaren från länets ungdomar i åk 8 visar att det är något vanligare att dessa känner sig otrygga än att de ca tre år äldre ungdomarna gör det. När ett till två procent av gymnasieungdomarna finner skol- och hemmamiljöer otrygga är andelarna i åk 8 ungefär det dubbla (vilket också är lågt). Det är liksom i gymnasiet också fler tjejer än killar som svarar att de inte är trygga i vissa miljöer, som på bussar eller tåg, på sta'n, på uteställen etc. Skillnaden mellan könen är ungefär lika stor på högstadiet som hos gymnasisterna.

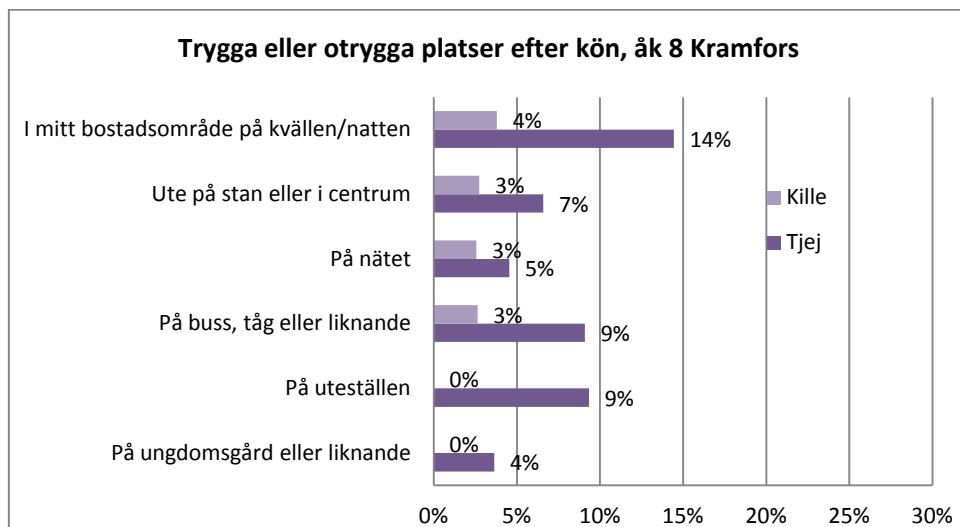
Illustration 4.5

Här kan vi t.ex. se att 13 % av gymnasietjejerna (år 2) boende i Kramfors svarar att de inte känner sig trygga i sitt bostadsområde på kvällen. Endast några enstaka killar svarade det.

Kramfors har för eleverna i åk 8 ungefär samma andelar otrygga som länet. Det är i bostadsområdet på kvällen och på nätet som mer tjejer är otrygga än killar. På andra ställen är det inte stor skillnad (illustration 4.6).

Illustration 4.6

Diagrammet visar bl.a. att inte några av killarna och bara 4 % av tjejerna svarade att de inte är trygga om de besöker ungdomsgård.

Sammanfattning otrygga platser

Vi ser att i Kramfors är det mycket få killar som känner sig otrygga i de flesta miljöer medan otryggheten är ett problem för många fler tjejer i många vardagsmiljöer utanför skolsituationen. Det kan gälla ute på stan, på offentliga lokaler, när de åker tåg eller buss eller till och med, eller kanske man ska säga framförallt, i sitt bostadsområde på kvällen. Det är lätt att konstatera att det vi ser här är en situation som gör offentliga platser och resurser mer eller mindre otillgängliga för en del tjejer.

Utsatthet för mobbning, utfrysning eller orättvisor

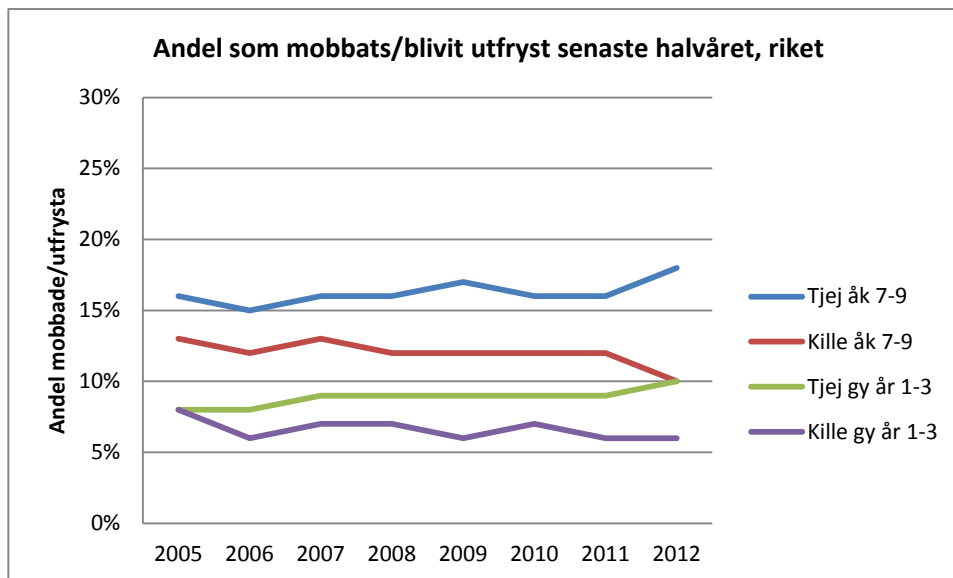
Vi ska också studera elevernas svar på två andra frågor. De har att göra med trygghet och integritet. Den ena frågan var ”har du blivit mobbad eller utfrysad?”, den andra ”har du blivit orättvist behandlad så att du mått riktigt dåligt?”. Båda frågorna gällde sådant som inträffat under det senaste halvåret. När man tittar på resultat för gymnasieungdomarna i länet som helhet framgår det att många fler rapporterar att de blivit orättvist behandlade (32 %) jämfört med mobbade eller utfrysade (8 %). Resultatet för åk 7-9 i länet var högre än för gymnasiet, 35 % rapporterade att de blivit orättvist behandlade, 15 % att de blivit mobbade eller utfrysade åtminstone en gång under senaste halvåret.

Att jämföra den egna kommunen med länet som vi gjort här ovanför är relevant. En annan jämförelse som är relevant är att se hur trenden är över flera år när det gäller hur många procent av ungdomarna som rapporterat att de mobbats. Visserligen har olika kommuner deltagit olika år i Lupp, men eftersom det är många kommuner blir det ändå tydligt om det finns en tendens till förändring över ett antal år. Därför har vi skapat ett diagram från dessa data som får fungera som en

referens (illustration 4.7). Vi kan se där att under tiden från 2005 mobbning/utfrysning varit högre på högstadiet än i gymnasiet, högre bland tjejer än killar och svagt ökande för tjejer medan det varit svagt minskande för killar.

Illustration 4.7

Här ser vi t.ex. att andelen som rapporterade att de blivit mobbade eller utfrysade under senaste halvåret minskat från 13 % till 10 % för killar i åk 7-9 från 2005 till 2012. (Siffrorna för ett visst år gäller de kommuner som deltog just det året, vilket inte nödvändigtvis var samma kommuner som ett annat år.)

Att vara utsatt för mobbning i länet var bara obetydligt vanligare bland tjejer än killar i gymnasieåldern (9 % mot 7 %) medan det i åk 7-9 var mycket större skillnad (21 % mot 9 %). Bland länets ungdomar med familjeanknytning utanför Norden var det i gymnasieåldern nästan dubbelt så vanligt som bland dem med bara svensk eller nordisk anknytning (8 % mot 14 %). I åk 7-9 var det nästan lika vanligt bland ungdomarna med bara svenska/nordiska familjeband som bland dem med utomnordiska familjeanknytningar att de svarade att de utsatts för mobbning (15 % respektive 17 %). Motsvarande jämförelser bland dem som svarat att de utsatts för orättvis behandling, visar att detta nästan var dubbelt så vanligt bland tjejer som bland killar. Drygt 40 % respektive drygt 20 % rapporterade detta, med liknande proportioner bland högstadieungdomar som bland gymnasister.

Kommunens siffror för det ovanstående, både mobbning och orättvis behandling, redovisas i illustration 4.8 som då kan jämföras med ovanstående redovisning för länet. Vi ser där att en ganska stor andel av tjejerna i åk 8, 17 %, svarar att de blivit mobbade eller utfrysade senaste halvåret. Vi ser också att många killar och tjejer, och särskilt många tjejer och ungdomar med utomnordisk anknytning svarar att de blivit orättvist behandlade "... så att de mått riktigt dåligt." Vi ska gå vidare i analysen och försöka få reda på vilka orsaker som finns bakom orättvisorna, ge-

nom att analysera hur svaren fördelar sig på följdfrågan om vilken orsaken var till orättvisan.

Illustration 4.8: Utsatt för mobbning, utfrysning eller orättvis behandling, Kramfors 2012

Indikator	Tjejer	Killar	Bara svensk/nordisk anknytning	Utomnordisk anknytning
Mobbning eller utfrysning, år 2 gy	10 %	11 %	9 %	20 %
Mobbning eller utfrysning, åk 8	17 %	9 %	14 %	16 %
Orättvis behandling, år 2 gy	42 %	21 %	31 %	33 %
Orättvis behandling, åk 8	39 %	14 %	26 %	42 %

Tabellen visar bl.a. att 11 % av killar boende i Kramfors som går i gymnasiet år 2, svarar att de utsatts för mobbning eller utfrysning senaste halvåret.

Orsakerna till orättvis behandling

Som vi ser i tabellen, illustration 4.8, är det många ungdomar som svarar att de utsatts för orättvis behandling. Enkäten innehöll också en fråga till dem som svarat att de utsatts för orättvisor, om orsaken till detta. Den frågan har vi studerat på länsnivå. Svartalternativen som erbjöds fångade inte in det ungdomarna såg som orsaker. Av de orsaker till orättvisa som angavs, var *utseende*, *annat* eller *vet inte* vanligast och stod för 77-78 % av alla angivna orsaker både på gymnasiet och på högstadiet. Svartalternativ som vardera fick låg andel av svaren, 5 % eller färre av de angivna orsakerna, var *kön/könstillhörighet*, *sexuell läggning*, *bakgrund/hudfärg*, *ålder*, *religion*, *funktionsnedsättning*.

För att få lite djupare förståelse för orsakerna kan man jämföra hur svaren föll mellan olika kategorier av ungdomar. Bland gymnasieungdomarna var det skillnader mellan killar och tjejer som svarat att de utsatts för orättvisa, genom att en större andel av killarna svarade *bakgrund*, *kön* eller *sexuell läggning* och en mycket större andel av tjejerna än killarna som svarat att det var något annat än det som svartalternativen täckte. Ungefär lika stor andel av killar och tjejer svarade att *utseendet* var skälet (15 % respektive 13 %).

Om vi ser på vad gymnasieungdomarna med utomnordisk anknytning som svarat att de hade utsatts för orättvisor, var det så många som 25 % som nämnde *bakgrund/hudfärg*, 20 % som nämnde *utseende* och i stället var det betydligt mindre andel som svarade *annat*. När det gäller *kön*, *ålder*, *sexuell läggning* och *religion*, var det något högre andelar som svarade detta bland dem som hade utomnordisk anknytning än bland de som inte hade det.

Bland högstadieungdomarna i länet skiljde det bara mellan killar och tjejer när det gällde *utseende*, där det var 17 % av de killar och 25 % av de tjejer som rapporterat att de utsatts för orättvisor, som angett detta som ett skäl. Och när det gällde *annan orsak* var tjejerna något överrepresenterade. För dem med utomnordisk anknytning som utsatts för orättvisor var avvikelserna i orsaker jämfört med övri-

ga, märkbara för *bakgrund/hudfärg* och i viss mån *religion*. I båda fallen var det högre andel bland dem med utomnordisk anknytning. Andelen som svarade *annat* var i stället betydligt lägre för dessa.

Sammanfattning orättvis behandling

Det man kan konstatera efter denna analys av orsaker till orättvisa bemötanden är att det i många fall är svårt att tränga in bakom siffrorna och verkligen finna orsaker till att dessa uppstår. En viktig anledning till det är att det är en *relationell* innebörd i orättvisor, dvs. att det även beror på vem som utsätter en person för detta bemötande, inte bara vem som utsätts. Beroende på detta kan orättvisan uppfattas på olika sätt. Den andra anledningen just i vårt fall med Lupp-data, är att svarsalternativen inte fångade upp de verkliga orsakerna, vilket vi förstår av att en mycket stor del av svaren om orsaker hamnade under rubriken *annat*. Den situationen visar uppenbarligen på en brist i svarsuppsättningen på denna fråga i enkäten.

Diskussion

Att känna sig trygg är till en del kopplat till kön bland ungdomarna. Visserligen känner sig en majoritet av både killar och tjejer trygga i olika vardagssituationer, men det finns tillräckligt många som inte alltid gör det och inte överallt, för att det ska vara ett problem som är betydelsefullt att adressera. Och detta gäller då främst tjejer, men ändå långt ifrån en majoritet av tjejerna. För att åter referera till Birgitta Anderssons (2005) *Mäns våld blir kvinnors ansvar*, är konsekvensen att kvinnor skaffar ”undvikande strategier” och ”...själva tar ansvar för att minimera riskerna genom att undvika rum som tolkas som farliga.” Andersson fortsätter: ”... kvinnors upplevelser av risk att råka ut för mäns våld får konsekvenser. I hög grad begränsar de kvinnors rörelse- och handlingsfrihet i det offentliga rummet.”

När det gäller konsekvenser för samhällsplanering fortsätter Andersson: ”Att mer noga reflektera över hur planerade miljöer ter sig nattetid, vem som använder dessa miljöer och hur de kan upplevas är också oerhört viktigt för att skapa större tillgänglighet under dygnets alla timmar.”

Vi konstaterar att det är skillnad i hur stor andel av killar och tjejer som rapporterar att de inte vågat gå ut, att de är otrygga i vissa miljöer och att de behandlats orättvist. Men vi konstaterar ju också att det inte är en majoritet av tjejerna eller killarna som detta gäller. I olika samhällssammanhang kan det betyda att man arbetar med allas attityder, så att de som känner sig otrygga osv. bemöts på ett sätt som inte skrämmer, och att platser blir trygga även för de som har lättast att känna sig otrygga där.

POLITIK OCH SAMHÄLLE

Enligt SCB¹² är drygt 1,55 miljoner, cirka 16 procent, av Sveriges befolkning ungdomar mellan 13 och 25 år. De utgör därmed en stor del av befolkningen. Ungdomar är inte en homogen grupp. De representerar samma skillnader i livsintressen, förutsättningar, åsikter mm som präglar samhället i stort. Det finns dock vissa sociala och kulturella villkor som gruppen ungdomar, trots sin heterogenitet, har gemensamt.

Inledning

Ett viktigt socialt villkor är att de befinner sig i en frigörelse- och etableringsprocess (samhällelig socialisationsprocess) där de lägger grunden för sitt fortsatta liv och som vuxen. Ungdomar är också generellt mer beroende av offentlig verksamhet än äldre och gruppen ungdomar i arbetsför ålder är mer känslig för ekonomiska svängningar än andra åldersgrupper. Detta hänger bland annat samman med att ungdomar har kortare erfarenhet och är nya på arbetsmarknaden.¹³

I Ungdomsstyrelsens studie om ungdomars attityder och värderingar framkommer att ungdomar ser en fast anställning, familjebildning och eget boende som viktiga för att en person ska uppfatta sig som vuxen¹⁴. Till detta kommer frågan om möjligheterna att kunna påverka omständigheterna i sitt liv. Att bli vuxen med insikt och förmåga att kunna påverka sin vardag, att ha tillräckliga politiska resurser för att vara medborgare i ett demokratiskt samhälle. Medborgarskapet (perspektiv på ansvar och rättigheter i ett demokratiskt samhälle) utgör en viktig aspekt på den frigörelse och etableringsprocess som ungdomar går igenom. Detta i synnerhet vad avser lokal/kommunal nivå.

---

¹² SCB, Statistisk Årsbok, 2012

¹³ Utbildningsdepartementet, remisspromemoria – en ny ungdomspolitik, U2013/4442/UC, 2013

¹⁴ Ungdomsstyrelsen; Unga med attityd, 2007

Aronsson¹⁵ menar att den kommunala medborgartanken kan ses som en fortsättning på den gamla församlingstanken, nämligen att det finns en tillskriven relation till den omgivande gemenskapen som inte kan väljas bort. Du deltar i den oavsett utseende, yrke, begåvning och förmögenhet. Detta ligger nära uppfattningen om att det finns något gemensamt mänskligt att bygga medborgarskapet på. Om denna uppfattning, som är grunden för samhällssolidariteten, ska leva och utvecklas måste den ges form av ”kommunikativt handlande”. Förmågan till detta kommunikativa handlande måste även, genom olika samhälleliga socialisationsprocesser, ges ungdomar. Det räcker inte enbart undervisas om det, eller ratificeras på statsnivå eller genom legala traktater, man måste också få praktisera det. Eller, såsom det uttrycks i regeringens skrivelse 2009/10:53¹⁶

”Rättighetsperspektivet innebär att alla ungdomar har rätt till goda levnadsvillkor på samma sätt som övriga befolkningen. Det innebär att ungdomars mänskliga rättigheter ska skyddas och främjas, att de ska ges möjligheter till social och ekonomisk trygghet, god hälsa och utveckling. Inte minst handlar det om rätten att vara med och påverka sitt eget liv, sin närmiljö och samhällsutvecklingen i stort. Unga måste beredas inflytande och delaktighet på sina egna villkor och efter egen förmåga.”

Faulks¹⁷ uttrycker detta som att det finns två typer av medborgarskap: tunn och tjock. Det tunna medborgarskapet (huvudsakligen ett romerskt historiskt medborgarskapsideal) betonar lagstiftning, frihet genom individuella val och passiva medborgare. Det tjocka medborgarskapet däremot (huvudsakligen ett grekiskt historiskt medborgarskapsideal) betonar civil-samhällelig moral, civila dygder och den aktive medborgaren. Vi skall i slutet av kapitlet återkomma till denna uppdelning satt i relation till demokratiteori.

Vi menar att, utifrån ovanstående, att detta avsnitt om politik och samhälle kan ses som centralt förarbetet med ungdomspolitikens två huvudsakliga utgångspunkter, ungdomars inflytande och välfärd¹⁸.

---

¹⁵ Aronsson, 2009

¹⁶ *Regeringens skrivelse 2009/10:53, En strategi för ungdomspolitiken, sid 14*

¹⁷ Faulks, K; *Citizenship*, Routledge, 2003

¹⁸ Ungdomsstyrelsen 2009:6 Ung I dag 2009

Samtidigt som ungdomars inflytande utgör en viktig kommunal fråga att arbeta med är det inte helt enkelt att reda ut vad begreppet ungdom innebär. Detta är viktigt att reflektera över eftersom det kan påverka vilken arena och vilka arbets-sätt som används för ungdomars inflytande. När blir ett barn en ungdom och när är en ungdom att betrakta som vuxen? I lagens mening är de unga vuxen vid arton års ålder. Den får då möjlighet att delta vid allmänna val och ta ansvar för sig själv i allmän mening, men är det samma sak som att de unga gått över i ett vuxenliv med vuxenlivets prioriteringar i syn på inflytande och välfärd, former för engagemang, tillträde till beslut mm?

”Oavsett om man betraktar ungdomen som en social grupp eller en (fysiologisk eller psykologisk) övergångsfas finns det en gemensam dimension: ungdomen innebär en delad erfarenhet, en livsfas som i forskningen ofta betraktas som en formativ period på det vis att varje ny generation konfronteras med sin egen tid utan att vara präglad av dess traditioner, såsom de äldre är. Varje ny generation kommer därmed att formas på ett särskilt sätt av just sin ungdomstids historiska betingelser.” (Ekman och Todosijević 2003, s 45¹⁹.)

Att vara ungdom kan ses som en odefinierad period av livet mellan barndom och vuxenliv, som inte nödvändigtvis kan tydliggöras genom ålder. Som kommenterats inledningsvis är ungdomar inte heller någon homogen grupp på grund av att de är unga. Inom gruppen unga finns t ex etniska, könsmässiga och ekonomiska skillnader, skillnader med avseende på bostadsort och livssituation mm. Något som visar sig även i detta material.

Ungdomars inflytande och makt i samhället rör delaktighet och deltagande, demokrati och politisk påverkan samt värderingar och attityder. Ungdomstiden innebär en socialisation in i samhället, det handlar om att ta del och ta plats i det gemensamma. Ungdomstiden kan dock också samtidigt ses som en period av utanförskap, mitt emellan barndomen och vuxenlivet. Vad medför det i perspektiv på samhället och sin egen framtid? LUPP-materialet ger oss en insikt i detta, inte tolkad av vuxenvärlden utan sprungen ur ungdomarnas egna svar från Västernorrlands olika kommuner.

---

¹⁹ Ekman J och Todosijević (2003), *Unga demokrater – En översikt av den aktuella forskningen om ungdomar, politik och skolans demokrativärden*, Forskning i fokus, nr. 11 Myndigheten för skolutveckling Stockholm

Delaktighet i samhällsliv brukar ges innebörden deltagande och aktivitet. Detta avsnitt redovisar ungdomarnas attityder till delaktighet i termer av inflytande i samhälle och politik. De flesta ungdomar vi talar om här har inte uppnått rösträtt, men behöver ändå ha inflytande över samhällsfrågor och de områden som rör deras villkor. Vilka är då dessa samhällsfrågor och villkor? Enligt den gällande nationella formuleringen av ungdomspolitik fastställs två fokus, tillgång till inflytande och tillgång till välfärd. Vilka välfärdsområden tycker då ungdomarna är viktigast? Vill ungdomarna vara med och påverka och i så fall vad? Och vad tycker de är viktigt att kommunen satsar på? Tycker de det är viktigt att ungdomar är med och bestämmer? Vilka politiska handlingar kan ungdomar tänka sig att delta i och själva utföra för att utöva inflytande? I kapitlets avslutande diskussion kommenteras perspektiv på deltagande och aktivitet utgående från ett arenaperspektiv.

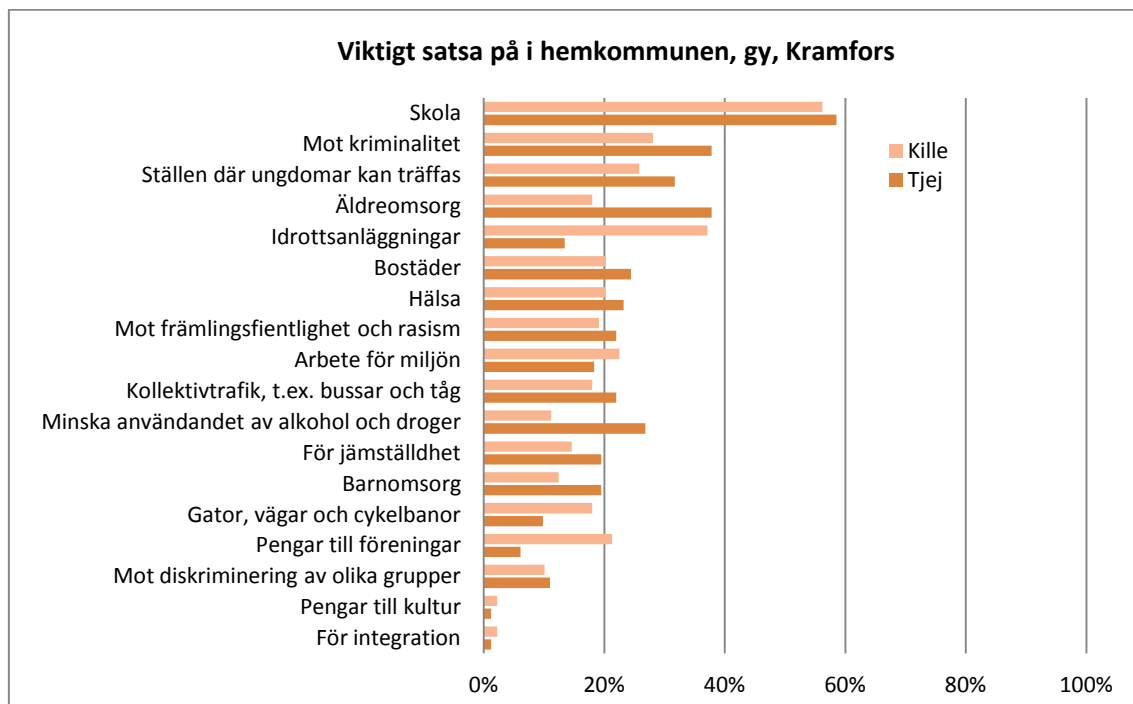
När det gäller återkoppling till kommunens ungdomspolitik är LUPP-enkäterna förstås viktiga. Vi tänker att det kan vara viktig läsning för bl.a. kommunens politiker. Vi redovisar först vad ungdomarna svarar att de tycker vore viktigast för kommunpolitikerna att satsa på. De fick ett ganska stort antal politikområden att välja mellan men kunde inte markera mer än fyra. Så de var tvungna att prioritera. Sedan redovisar vi intresse och engagemang för samhällsfrågor samt möjligheter att påverka och jämför med tidigare. Även frågor om ungdomarna konsumentansvar finns med.

Viktigt att satsa på

Att ungdomarna fick vara politiker och bestämma i kommunen där de bor, var utgångspunkten för en enkätfråga. Den gällde vad som var viktigast att satsa på. De fick bara välja högst fyra alternativ från en omfattande lista över politikområden, så var och en fick göra sin prioritering. Det vi kan redovisa är hur många tjejer och killar som valde varje område. Vi redovisar resultatet i procent av antal val för varje kön för sig. I diagrammen har vi ordnat områdena efter sammanlagda procenttalen för tjejer och killar.

För gymnasisterna i kommunen är det skolan som hamnar högst i prioriteringen av vad som är viktigast att satsa på. Den ligger i topp med 59 % av tjejerna och 56 % av killarna. Det innebär obetydligt lägre nivåer än i hela länet. Politikområden som *äldreomsorg*, *idrottsanläggningar*, *motverkande av kriminalitet*, *hälsa* och *bostäder* prioriteras också högt. Satsa på *ställen för ungdomar att träffas* ligger högre i prioriteringsordningen i Kramfors än i länet som helhet.

Illustration 5.1

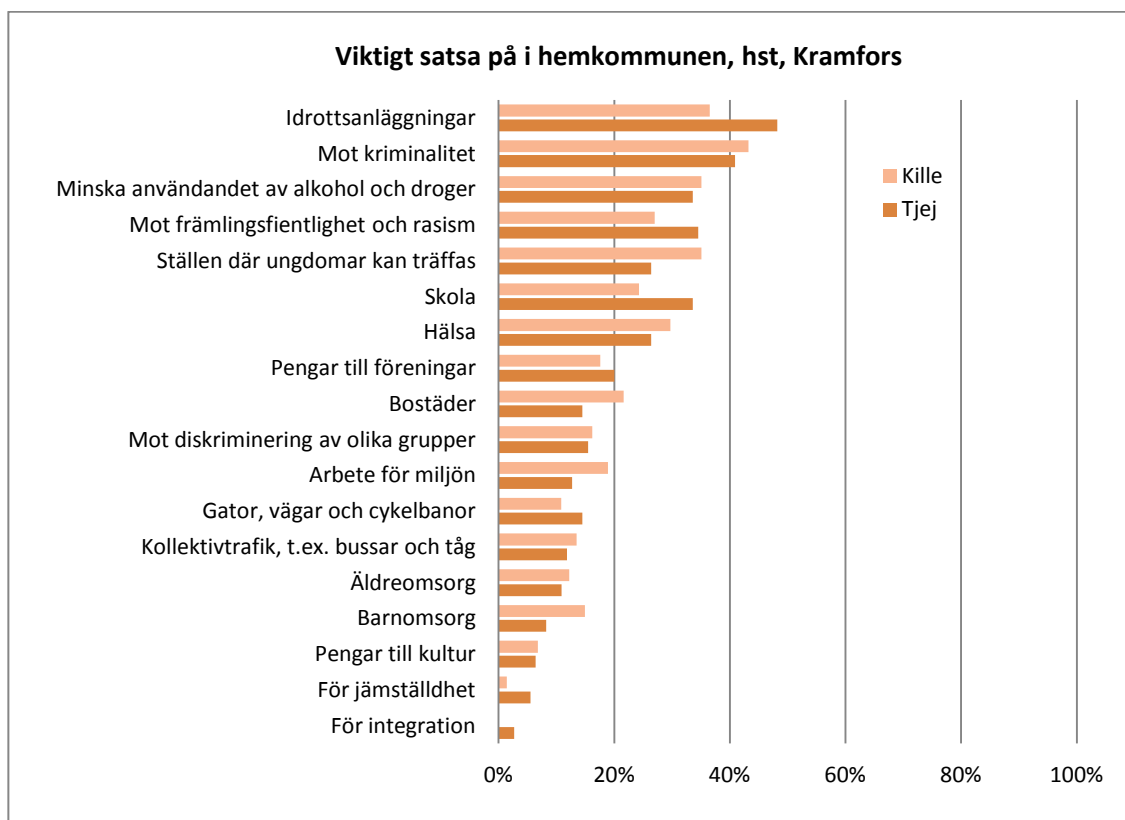
Här ser vi t.ex. att ca 38 % av tjejerna i gymnasiet år 2 boende i Kramfors tycker att det är viktigt att satsa på att förhindra kriminalitet i kommunen.

Skillnader mellan könen hittar vi inte i så många områden men en större andel tjejer än killar har valt *äldreomsorgen* och *arbetet mot missbruk* och när det gäller *idrottsanläggningar*, *föreningar* och *arbete mot kriminalitet* är det fler killar än tjejer som prioriterar det. Se illustration 5.1 för alla detaljer.

När det gäller ungdomarna i åk 8 är en del prioriteringar annorlunda än gymnasisternas. Skolan kommer inte i topp, och vi ser att satsningar på idrottsanläggningar har många fler anhängare bland de yngre, framförallt bland tjejer. Vi kan också se att äldreomsorg och kollektivtrafik kommer lägre i prioriteringen. Arbete för hälsa och mot kriminalitet är exempel på områden som prioriterades ungefär lika i åk 8 som i gymnasiet. (Illustration 5.2.)

Illustration 5.2

Här kan vi t.ex. se att ca 34 % av tjejerna på högstadiet i Kramfors svarat att det är viktigt att satsa på skolan i hemkommunen.

Intresse och engagemang för samhällsfrågor eller politik

Ungdomarna har svarat på direkta frågor om intresset för samhällsfrågor och politik, men också fått svara för om de gjort eller kan tänka sig göra vissa handlingar som får stå som markörer för engagemang i politiska eller samhällsfrågor. Hur många procent av ungdomarna i gymnasiegruppen respektive högstadiegruppen som antingen svarat att de gjort eller kan tänka sig ta kontakt med en politiker, delta i en demonstration etc. redovisas i illustration 5.3 och 5.4. Som vi kan se är engagemanget mätt på detta sätt högre bland gymnasisterna än högstadieungdomarna, vilket vi nog kunde vänta oss med tanke på deras större mognad. Det ska också nämnas att gymnasiets år 2 i kommunen ligger något under länets siffror i de flesta fall, medan högstadiet har ungefär samma nivåer som länet, när det gäller dessa mått på samhällsengagemang.

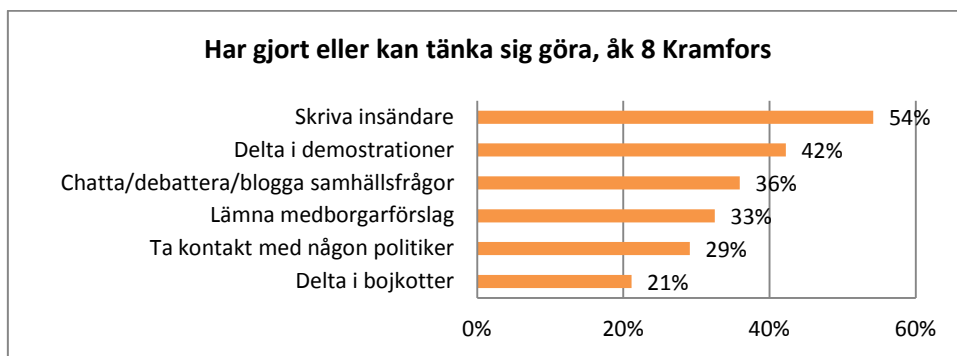
En snabb jämförelse mellan könen visar att skillnaderna inte är väldigt stora, utom när det gäller att skriva insändare, där det för hela länet är 63 % av tjejerna men 48 % av killarna som svarar att de gjort eller kan tänka sig göra det. När det gäller delta i bojkotter är det i länet en högre andel killar än tjejer som svarar så, annars är andelarna högre för tjejerna.

Illustration 5.3

Vi ser t.ex. att 48 % av gymnasieungdomar i år 2 boende i Kramfors svarar att de deltagit i demonstrationer eller kan tänka sig delta.

Illustration 5.4

Här ser vi bl.a. att 42 % av ungdomarna i åk 8 i Kramfors svarar att de deltagit i demonstrationer eller kan tänka sig delta.

Intresse för och möjlighet att påverka politik och samhälle

I tabellerna, illustration 5.5 och 5.6 redovisar vi hur intresset för politik och samhällsfrågor varierat över tiden, när man ser till resultat av Lupp-mätningarna. Vi ser att 36 % av de ungdomar som går i gymnasiet år 2 och är boende i kommunen, svarar att de är intresserade av samhällsfrågor och 28 % att de är intresserade av politik. För politikfrågan är detta ungefär oförändrat jämfört med datainsamlingen 2008 och marginellt lägre jämfört med senaste resultatet i riket. För frågan om samhällsintresse är det lägre än 2008 och även lågt jämfört med den senaste trenden i riket. Fler tycker ändå att de har stor möjlighet att föra fram sina åsikter och färre svarar vet inte på den frågan än 2008, vilket är två steg i rätt riktning, så att säga. Detta är också trenden i stort i landet.

Lägg märke till att jämförbarheten med tidigare år kan påverkas marginellt i gymnasiet år 2 av att det är *boende* i Kramfors som är populationen 2012 och inte studerande vid gymnasieskolor i kommunen.

För elever i högstadieåldern i Kramfors är andelen intresserade för politik och samhällsfrågor oförändrat sedan 2008 och lite lägre än för hela riket. Andelen som säger sig vara intresserad av samhällsfrågor och av politik är 30 % respektive 15 %. Något fler ungdomar i högstadieåldern vill vara med och påverka i kommunen än 2008, 33 % mot tidigare 29 %, och andelen ungdomar som svarar att de har stora eller ganska stora möjligheter att föra fram sina åsikter har ökat från 13 % till 20 % 2012. Men vi kan ändå inte säga att det varit någon anmärkningsvärd utveckling i Kramfors fråga om dessa förutsättningar för demokratiska processer.

Illustration 5.5: Intresse, vilja och möjlighet att påverka. Resultat för gy år 2 Kramfors

Intresse, vilja och möjlighet, länet	År 2 2012	År 2 2008	År 1-3 riket 2012
Intresse för politik (ganska eller mycket)	28 %	27 %	30 %
Intresse för samhällsfrågor (ganska eller mycket)	36 %	41 %	44 %
Vill vara med och påverka i kommunen	40 %	18 %	42 %
Möjlighet att föra fram sina åsikter			
(ganska eller mycket stora)	17 %	10 %	15 %
(vet inte)	26 %	39 %	25 %

Här ser vi t.ex. att av gymnasieungdomar år 2, boende i kommunen, var det bara 17 % som tyckte de hade ganska stora eller mycket stora möjligheter att föra fram sina åsikter.

Illustration 5.6: Intresse, vilja och möjlighet att påverka. Resultat för åk 8 Kramfors

Intresse, vilja och möjlighet, länet	Åk 8 2012	Åk 8 2008	År 7-9 riket 2012
Intresse för politik (ganska eller mycket)	15 %	15 %	20 %
Intresse för samhällsfrågor (ganska eller mycket)	30 %	27 %	33 %
Vill vara med och påverka i kommunen	33 %	29 %	40 %
Möjlighet att föra fram sina åsikter			
(ganska eller mycket stora)	20 %	13 %	16 %
(vet inte)	23 %	41 %	28 %

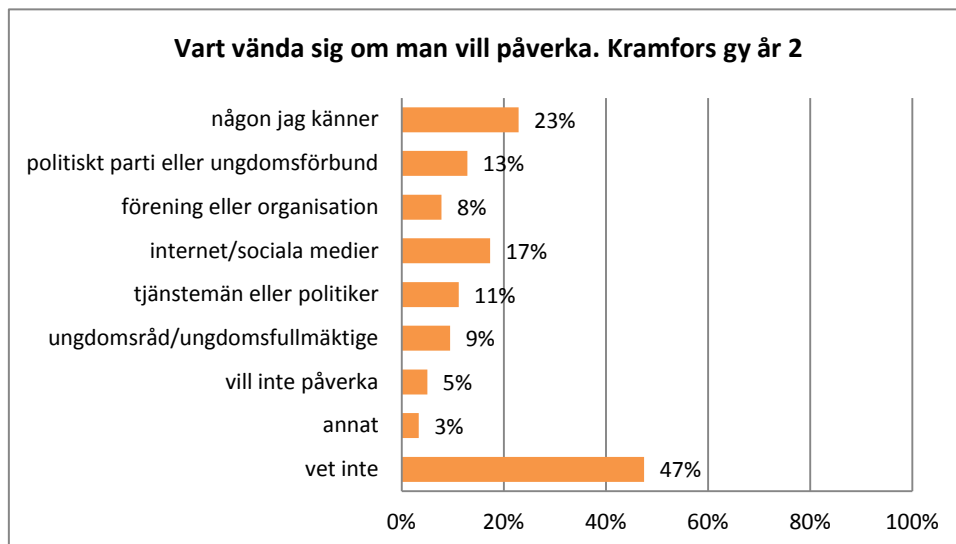
Tabellen visar bl.a. att av högstadieungdomarna som höstterminen 2012 gick i åk 8 i kommunen, var det 33 % som svarade att de ville vara med och påverka i frågor som rör kommunen de bor i.

Vart man vänder sig för att påverka

I samband med frågan om att vilja påverka i kommunen där de bor finns i enkäten en fråga om vart de vänder sig om de vill påverka. Några av svarsalternativen handlar om officiella kanaler till politiker m.fl. som t.ex. politiskt parti, förening, organisation, ungdomsråd etc, andra om medier som Facebook, ytterligare andra om personliga kanaler. Man kan också tänka sig att påverkan antingen kan vara direkt eller indirekt via opinionsbildning.

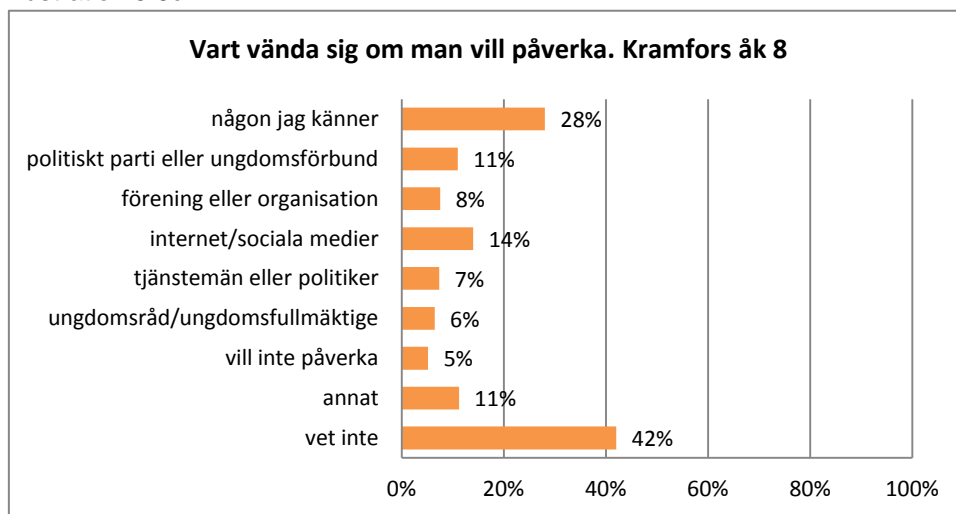
Svarsalternativen framgår av diagrammen nedan och ungdomarna fick kryssa för flera alternativ. Ändå valde inte många att kryssa för många alternativ, vilket man kan förstå av att procentsumman inte är särskilt hög.

Illustration 5.6b

Vi ser t.ex. att 13 % av elever i gymnasiet år 2 boende i Kramfors, svarade att de skulle vända sig till ett politiskt parti eller ungdomsförbund om de ville påverka något i sin kommun.

Illustration 5.6c

Vi ser t.ex. att 11 % av Kramfors elever i åk 8 svarade att de skulle vända sig till ett politiskt parti eller ungdomsförbund om de ville påverka något i sin kommun.

Sammanfattning, engagera sig och påverka

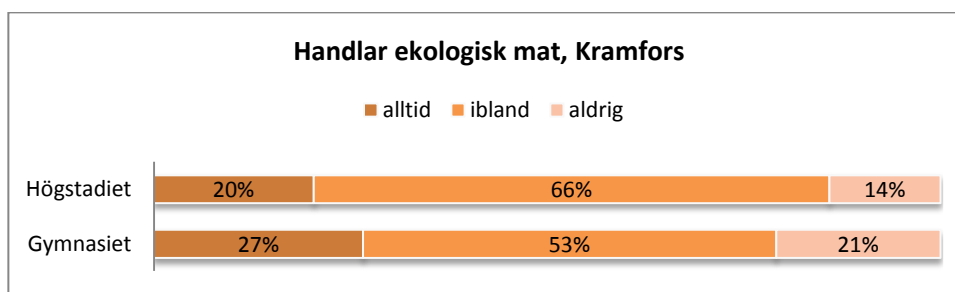
Vi ser en svag positiv trend över tid hos ungdomarna i åk 8 men en svag motsatt trend i gymnasieåldern när det gäller att engagera sig i samhället och att vilja påverka liksom att ha tro på att det är möjligt. Kommunen har lägre andel som svarar att de är intresserade av politik eller samhällsfrågor än riket.

Handla hållbart

Nu följer en redovisning om attityderna till att ta konsumentansvar. De aspekter som Lupp tar upp här är att handla *ekologiskt*, handla rättvist (*fair trade*) och *återvinna/källsortera*. När vi jämför svaren på de här frågorna mellan gymnasiet och högstadiet, verkar det inte som det är stora skillnader dem emellan, men man kan nämna att en större andel av gymnasisterna än högstadieungdomarna svarar att de handlar *ekologiskt* och *fair trade*. (Illustration 5.7, 5.9 och 5.11.)

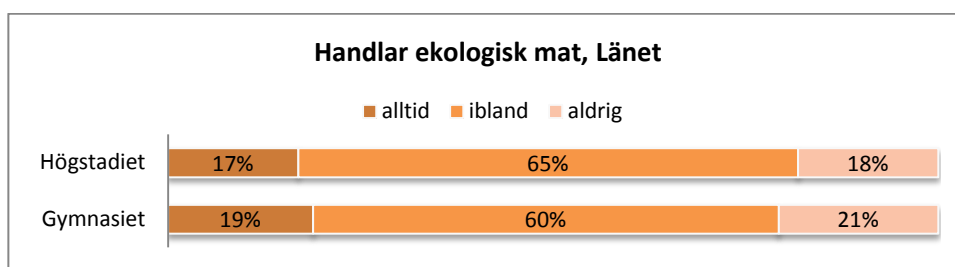
Tittar vi på motsvarande diagram för hela länet, finner vi att det skiljer ganska lite mellan Kramfors och länet i alla tre avseendena utom att fler av ungdomarna i år 2 i Kramfors än i länet i helhet svarat att de alltid handlar ekologiskt och fair trade. (Illustration 5.8, 5.10 och 5.12.)

Illustration 5.7

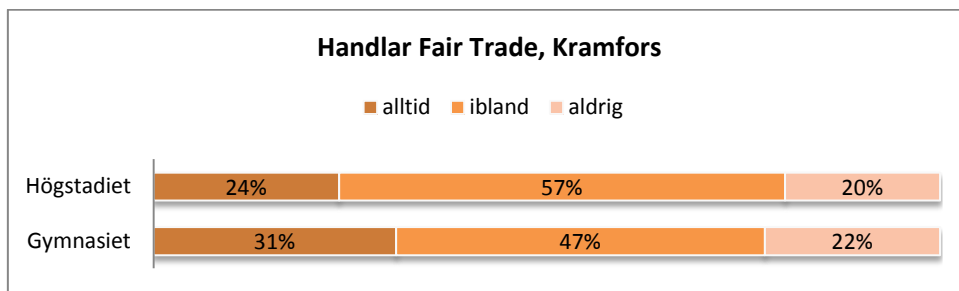
I denna jämförelse mellan högstadiet och gymnasiet i Kramfors kommun kan vi t.ex. se att 20 % av högstadieleverna svarat att de alltid handlar ekologisk mat.

Illustration 5.8

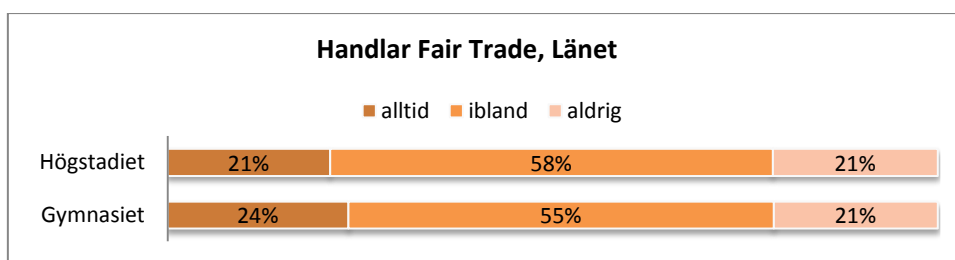
I denna jämförelse mellan gymnasiet och högstadiet i länet kan vi bl.a. se att 17 % av högstadieleverna svarat att det alltid handlar ekologisk mat.

Illustration 5.9

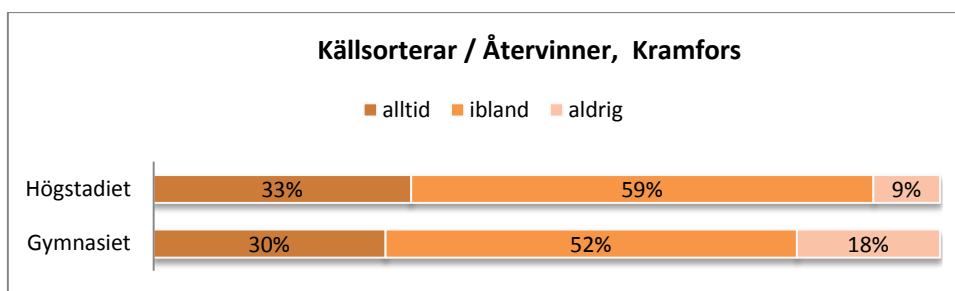
Här kan vi bland annat se att 31 % av Kramfors gymnasieelever år 2 svarat att de alltid handlar fair trade.

Illustration 5.10

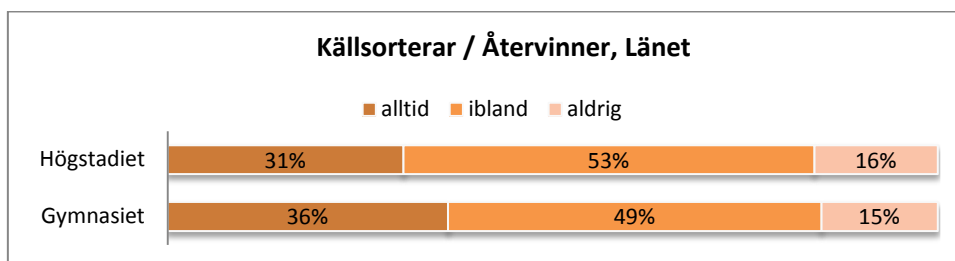
Här kan vi t.ex. se att 24 % av gymnasieeleverna i länet svarat att de alltid handlar fair trade.

Illustration 5.11

Här ser vi t.ex. att 33 % av högstadieeleverna åk 8 i Kramfors svarat att de alltid källsorterar och/eller återvinner.

Illustration 5.12

Här ser vi bland annat att 31 % av högstadieeleverna i länet svarat att de alltid källsorterar och/eller återvinner.

Diskussion

Ett bestående intryck, när man studerar LUPP-materialets resultat från både år 2009 och från i år, är att ungdomarna i Västernorrlands olika kommuner prioriterar generella välfärdspolitiska områden i stor utsträckning. Skola, miljö, kollektivtrafik kommer högt upp på prioriteringslistan. Trots att de svarande befinner sig i början av sin livscykel tas (i likhet med år 2009) även äldreomsorg upp som ett viktigt politikområde hos ganska många ungdomar. Utifrån ett samhällsperspektiv är detta lovande. Det finns hos regionens ungdomar en vilja till socialt ansvarstagande, och ett helhetsperspektiv på samhällets uppgifter, som går utöver en egen kortsiktigt snäv nytto-maximering. Det som markant skiljer Västernorrlands kommuner från riksiffror är att vår region tycks bättre försedd med bostäder jämfört med storstadsområdena.

LUPP-enkätens svarsalternativ har tyvärr förändrats vad avser detta års enkät jämförs med tidigare enkät. Ett svarsalternativ som tagits bort vad avser viktiga frågor att satsa på i hemkommunen, och som fick höga värden i vår region, är arbeten för unga.

Ett annat framträdande resultat i LUPP-enkäten är skillnaderna mellan intresse för politik kontra intresse för samhällsfrågor, samt skillnaden mellan en önskan från ungdomarna att vara med och påverka och hur det uppfattar sina möjligheter att göra det. Samma skillnader återfinns även i materialet från 2009. I det första fallet ovan menar vi att skillnaden framförallt kan förklaras av att ordet politik är belastad av en förförståelse länkad till formella möten i beslutande institutioner och negativ medial spegling. Samma förförståelse belastar inte ordet samhällsintresse. Sammantaget finns dock, menar vi, en viktigt och delvis outnyttjad kraft i det samhällsengagemang ungdomarna visar. Det bådär gott för framtiden.

Ungdomars politiska intresse, viljan och möjligheter att påverka

Lupp-materialet 2012 uppvisar samma tendens som år 2009 i frågan om skillnaden mellan att vilja vara med och påverka samt uppfattade möjligheter att göra detta. Vi tolkar detta som att det finns en vilja från ungdomarna att vara med och påverka i för dem viktiga frågor, men att de lämpliga arenorna för påverkan saknas. Detta signalerar ett behov av eftertanke och pro-aktiva insatser vad avser att bredda och fördjupa formerna för interaktion med ungdomarna. Här finns säkerligen utrymme för innovation och nytänkande.

Ungdomars prioriteringar om vad som är viktigaste frågorna i deras livssituation är såväl uppfordrande för vuxensamhället som lovande för framtiden. Vi har i detta avsnitt kunnat se att det finns ett intresse hos många kring de vardagsnära problembilderna återverkande på deras framtidsmöjligheter till ett rikt liv. På samma sätt som att många ungdomar är medvetna om de vardagsnära problembil-

derna önskar de också få påverka sin framtid på olika sätt, men att de inte känner att de i lika stor utsträckning har möjlighet till det. Om intresset för vardagsfrågor och viljan att påverka finns där, åtestår frågan om arenorna för möten mellan ungdomar - och mellan ungdomar och beslutsfattare - också finns? Det gäller både i det lilla (i skolorna, i bostadsområdena, i föreningslivet) som i det lokalt stora (politiska nämnder, styrelserum, beslutsinstanser).

Det känns rimligt att koppla arenafokus till ungdomsfrågor, men är inte det enda möjliga. Många praktiker och ungdomsforskare har pekat på att de samhällsliga etablerade formerna för kontakt mellan ungdomar och vuxenvärld (föreningar, partier, frågestunder mm) är föråldrade. De är inte längre tillräckligt attraktiva för att fånga de ungas intressen och behov²⁰. Det finns därmed och därför ett behov av att skapa nya arenor för möten och deltagande. Vilka är då de alternativa perspektiven?

Principiellt kan tre olika ansatser vara möjliga. Det första är det organisatoriska/institutionella perspektivet. Genom formaliserade arenor (nya eller gamla, offentliga eller icke-offentliga) skapas grunden för möten mellan unga eller mellan unga och vuxenvärld. Ungdomsstyrelsen har ibland signalerat detta perspektiv, och det känns även igen från en del pågående ungdomsprojekt i Sverige idag. Men tänk om organisationen är en del av problemet då? Att effektivisera organisationens beslutsfattande blir då att förvärra problemet!

Den andra möjliga ansatsen utgörs av primärt fokus på engagemang. Det viktiga är inte arenorna för möten utan att utifrån ett processperspektiv höja engagemangsnivån. Dvs. att få befintliga arenor att fylla sin funktion, att informera om påverkansmöjligheter och att skapa ett engagemang från alla berörda för ungdomsfrågorna. Styrkan med detta perspektiv är att den utgår från en organisatorisk bas, vilken ger grund för uthållighet i engagemang. Ungdomar, och ungdomars engagemang, kan liknas vid volatila fenomen. Dvs. att engagemanget är kortsiktigt (att vara ungdom är att under en viktig kortare period i livet vara i övergångsfasen från barn till vuxen), lätttröligt (det varierar i fokus och verksamhetsområden under ungdomsåren), präglas av stort engagemang samt brister ofta i uthållig-

---

²⁰ Se vidare Ekman J och Todosijević (2003), *Unga demokrater – En översikt av den aktuella forskningen om ungdomar, politik och skolans demokrativärden*, Forskning i fokus, nr. 11 Myndigheten för skolutveckling Stockholm

het. Nackdelen med detta perspektiv är att det bygger på ett statiskt förhållnings-sätt till vad som engagerar, hur engagemang visar sig och varför engagemanget skall finnas. Det sista, varför engagemang, är det viktigaste av de tre punkterna.

Det tredje möjliga perspektivet fokuserar, i förhållande till det första alternativet ovan, system snarare än struktur, men delar perspektiv två fokus på process snarare än tillstånd. Det tredje perspektivet fokuserar aktivism och egenorganiseringens betydelse. Här blir aktiviteter kring innehållsliga teman, ofta av värdegrundskarakteristik, grunden för ungdomars engagemang, möten och krav. Styrkan med perspektivet är att det utgår från ungdomsgruppers egna värderingar av viktiga områden för engagemang och deltagande (visad i LUPP-materialets svar).

Vuxenvärldens möjliga eftersläpande självförståelse eller omvärldsanalyser tillåts inte utgöra samma hinder som vid de två andra alternativen. Med engagemang kring för ungdomar väsentliga frågor, på ungdomars eget sätt att organisera/visa detta, blir socialiseringsprocesserna starka och (kanske) mer uthålliga. Problemet med detta perspektiv är att man kan hamna i ett dödläge. Om arenorna, som är grunden för att engagemanget skall växa, faller saknas en avgörande förutsättning för att aktivismen skall leda till uthålligt resultat. Vidare kan detta perspektiv, felutnyttjat, tas för intäkt från vuxenvärlden (inklusive kommunen) att inte göra något – att krypa undan sitt ansvar. Ansvaret läggs helt på ungdomarna. Dessutom visar ungdomsvärlden, precis som vuxenvärlden, upp stora skillnader. Ungdomar är inte, som vi kommenterat tidigare, en homogen grupp, mer än i att de har en viss ålder gemensamt. Inom ungdomsgruppen finns en stor spridning i intressen, frågor som engagerar, aktivitet/inaktivitet mm. Så hur ungdomsgrupperna i kommunerna skall nås på bredden blir en viktig fråga.

I alla tre perspektiven ovan är tre ord, menar vi, väsentliga för resultatet av ungdomsarbetet i kommunerna; förtroende, deltagande och kontinuitet. Förtroende från vuxenvärlden till ungdomarna är en förutsättning. Deltagande avser såväl att ungdomar vill och kan engagera sig för sina framtidsfrågor och att vuxenvärlden (den kommunala ungdomspolitiken) finns där som trygghet, stöd och uppmuntran. Kontinuitet innebär att ungdomsfrågor aldrig kan ses som tidsbestämda projekt. De är alltid, med nödvändighet, aktuella och viktiga frågor för kommunerna. Ungdomsarbete i kommunernas måste ges erkännande och tid, innefatta alla berörda makthavare och annan personal och byggas upp underifrån utgående från ungdomarnas prioriteringar och intressen. Vi menar att LUPP-materialet i denna mening blir ett viktigt underlagsmaterial för att nå de olika ambitioner som innefattas i den kommunala ungdomspolitiken i Västernorrlands kommuner.

Ungdomars delaktighet och inflytande i samhället

Det är inte oproblemiskt att diskutera delaktighet och inflytande i samhället när det gäller ungdomar i och med att både barndomen och till viss del ungdomsperi-

oden innebär ett utanförskap. Detta i och med att ungdomar inte har samma möjlighet som vuxna att delta i samhällsarbetet genom deltagande i allmänna val, arbeta politiskt i kommun, landsting och riksdag eller att kunna ta viktiga beslut om det egna livet. Förutsättningarna för att vara delaktig i samhällslivet är på förhand annorlunda för ungdomar än för vuxna. Att vara ung innebär således ett utanförskap från delar av samhällets påverkansformer på grund av just ålder. Något som både medför att ungdomar inte ges möjlighet att påverka samtidigt som det politiska systemet (demokratin) riskerar att gå miste om ungdomars perspektiv.

Flera undersökningar har pekat på att ungas intresse för att engagera sig politiskt minskar. Att unga väljer andra former för samhällsengagemang än partipolitiskt arbete behöver dock inte utgöra ett problem om, givet om, de hittar andra sätt att kanalisera sitt engagemang. Detta brukar ibland, vad avser möjliga handlingsstrategier, sammanfattas i begreppen "exit", "voice" eller "loyalty". Översatt på demokrati och deltagande kan "exit" syfta på att unga låter bli att gå med i ett politiskt parti, lämnar ett parti eller avstår från att rösta i allmänna val. Att demonstrera eller gå med i utomparlamentariska rörelser kan vara ett exempel på "voice".²¹

Med frågan om demokrati följer också vem som är delaktig i demokratiska processen samt vem som har makt och inflytande och därmed också möjlighet att förändra inom ramen för demokratin. Vem som har makt är dock ingen enkel frågeställning. Formell maktposition och reell makt är t ex inte alltid samma sak. Frågan om ungas makt är särskilt problematisk i och med att de ofta inte ens har formell möjlighet att påverka. I de fall unga ges möjligheter till formell påverkan beskärns detta ibland av att vuxna skapar regelverk/ramar för ungdomars medverkan. Ett ramverk inte alltid i överensstämmelse med det engagemang/önskemål som finns. Robert Dahl²² diskuterar i denna anda demokratins innehåll som substans och process i relation till beslutsfattande. Processen utgörs av de formella strukturer som finns för beslutsfattande, exempelvis ett politiskt system. Substansen är innehållet, det vill säga vilka frågor som debatteras som underlag för beslut. Exemplifierat från ungdomsområdet ges således ibland formella möjligheter till påverkan men att innehållet, substansen, inte alltid överensstämmer med de frågor

---

²¹ Se vidare Integrations- och jämställdhetsdepartementet, Slutbetänkande av Ungdoms-politiska kommittén, SOU 1997:71

²² Dahl R A (1989), Democracy and its critics, New Haven, Yale University Press

som unga önskar fokusera. Detta kan exemplifieras genom den svenska maktutredningens diskussion om maktens tre ansikten²³. Petersson et al döper den formella makten i samhället till maktens första ansikte. Maktens andra ansikte rör förutsättningar för makt, makten över dagordningen. Det handlar om vem som definierar vad som är ungdomars problem och vilka frågor som ska diskuteras, men också om att icke-beslut kan hindra att vissa frågor förs upp till offentligt samtal. Hur värderingar och normer skapas i samhället utgör maktens tredje ansikte.

Ungdomars värderingar och tankar skapas genom samverkan av en mängd olika faktorer. Det handlar om relationer med omgivningen, familj och vänner, men också skola och media²⁴. För att kunna utöva makt i samhället krävs att en rad förutsättningar är uppfyllda. Först och främst är det viktigt att kunna formulera de krav och önskemål som finns, därefter är det viktigt att maktstrukturerna tillåter exempelvis unga att utöva makt. Om de unga inte ges möjlighet att få uttrycka sin vilja finns risk för apati eller alienation i förhållande till demokratin.²⁵ Många praktiker och ungdomsforskare har pekat på att de samhälleliga etablerade formerna för kontakt mellan ungdomar och vuxenvärld är föråldrade. De är inte längre tillräckligt attraktiva för att fånga de ungas intressen och behov²⁶. Vidare, vad händer om befintliga traditionella arenor är en del av problemet? Att effektivisera och förstärka dessa arenors roll blir då att förvärpa problemet. Men, å andra sidan, vad säger att det måste vara ett antingen eller? Här blir de handlingsstrategier som väljs i det kommunala ungdomsarbetet betydelsefulla.

Ungdomars engagemang i samhällsfrågor

Trots att intresset för politik verkar vara ganska lågt är det många ungdomar som är engagerade i olika samhällsfrågor och som därmed diskuterar politik. Dagsaktuella frågor som rör det sociala välfärdssamhället eller det egna lokalsamhället är politik men etiketteras inte av de unga som sådana. Potentialen till ett brett sam-

---

²³ Se vidare Petersson, O. m.fl.: Demokrati och makt i Sverige. SOU 1990:44

²⁴ SOU 1997:71, s. 46.

²⁵ SOU 1997:71, s. 46-47

²⁶ Se vidare Ekman J och Todosijević (2003), *Unga demokrater – En översikt av den aktuella forskningen om ungdomar, politik och skolans demokrativärden*, Forskning i fokus, nr. 11 Myndigheten för skolutveckling Stockholm

hällsengagemang finns således där att hämta. En mycket viktig och förhoppningsfull signal från de unga till vuxenvärlden. Vårt engagemang och vår vilja till ansvarstagande finns där, hjälp oss bara att hitta arenorna för att visa det. Det är också noterbart att unga överlag i Sverige har varit mycket nöjda med hur den svenska demokratin fungerar. Det har varit en större andel bland de unga som anser att demokratin fungerar väl jämfört med inställningen hos befolkningen i stort. De nordiska länderna ligger också långt framme när det gäller hur nöjda de unga är med demokratin. De minst nöjda ungdomarna finns i Europas södra delar, Grekland och Italien.²⁷

Medborgarskap, socialt kapital och demokrati

I avsnitten Fritid diskuterade vi hur begreppet socialt kapital kan förstås. Vi konstaterade att det kan sägas avse den känsla av gemenskap som finns mellan individer i ett samhälle genom de nätverk av kontakter, och graden av förtroenden i dessa kontakter, som etableras eller existerar. Inledningsvis i detta avsnitt diskuterade vi begreppet medborgarskap och dess möjliga innehåll. Vi konstaterade att de ambitioner regeringen markerat för ungdomspolitiken innefattar ett fokus på inflytande och välfärd, samt att inflytande måste såväl förstås som praktiseras. Keith Faulks²⁸ har diskuterat detta i termer av det tunna och det tjocka medborgarskapet. Diskussionen har även bärighet på inflytandefrågorna speglad som perspektiv på demokrati. Statsvetaren Robert Putnam²⁹ har visat att ett lands demokrati fungerar bra om det sociala kapitalet i samhället är starkt, och mindre bra om det är svagt eller inte finns. Han exemplifierar sitt resonemang från situationen i norra Italien och USA. Översatt betyder detta att Putnams teorier ansluter till det Faulks kallar det tjocka medborgarskapets princip. Det intressanta är att vi i Sverige traditionellt har en demokratisyn baserat på just det kollektiva deltagandets princip. I valet av styrelse **för** (elitorienterad demokratisyn), **av** (participatorisk demokratisyn) eller **genom** (deliberativ demokratisyn) folket har det aktiva deltagandet (participatorisk demokrati) värderats som en betydelsefull komponent i svensk demokrati. Detta gestaltas bland annat genom de unga och vuxnas deltagande i föreningsliv,

---

²⁷ Oscarsson, H m.fl. Det unga medborgarskapet. SOU 1998:101.

²⁸ Faulks, K; Citizenship, Routledge, 2003

²⁹ Putnam R, Leonardi R, Nanetti R (1994) Making democracy work, University Presses of California, Columbia and Princeton

men också ambitionen av att demokrati behöver praktiseras av många för att vara och förbli stark.

En analys av LUPP-materialets resultat gers anledning till oro. Föreningsdeltagande minskar bland de unga, vilket med tid kan få negativa effekter för samhällsengagemang och demokratisk fostran. Därtill finns en klyfta mellan ungdomars intresse för samhällsfrågor och önskan att vara delaktig i förhållande till uppfattade möjligheter att påverka. En klyfta som är viktig att analysera och proaktivt bearbeta i Västernorrlands kommuner.

FRAMTID

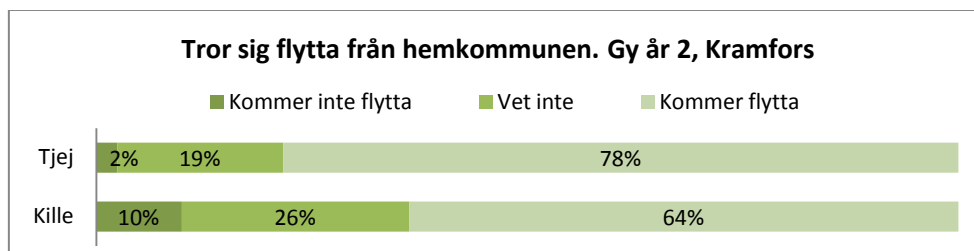

En viktig framtidsfråga för kommunen är hur befolkningsutvecklingen kommer att bli. Och en viktig framtidsfråga för ungdomarna personligen är var de kommer att bo. Det är lätt att inse att dessa två frågor kan ha mycket att göra med varandra. I enkäten får de bl.a. svara på om de tror de kommer att flytta från kommunen och vilka skälen i så fall är för att flytta.

Att flytta från hemkommunen och att flytta tillbaka

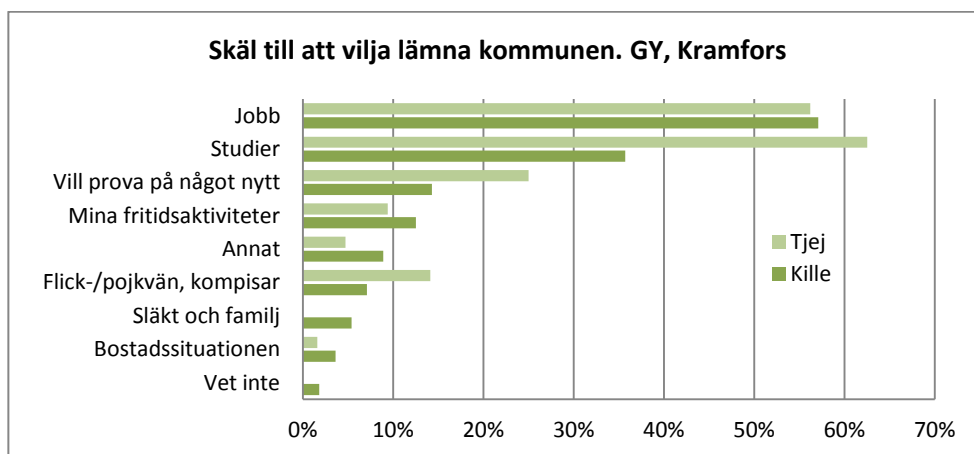
Utan att gå in på hur små kommuner skiljer sig från stora när det gäller ut- och inflyttning, kan vi konstatera att en stor andel av Kramfors ungdomar i gymnasieåldern tror att de kommer att flytta från kommunen. Det är 64 % av killarna och 78 % av tjejerna som svarar detta (illustration 6.1). Skälen redovisas i illustration 6.2 som visar att det bland killar är det vanligast att nämna jobb som skäl, betydligt färre nämner studier och mycket färre att prova något nytt. De flesta tjejer nämner studier eller jobb, men en fjärdedel nämner också att prova på något nytt.

Illustration 6.1

Här kan vi bl.a. se att 10 % av killarna i gymnasiet år 2, boende i Kramfors svarat att de inte tror de kommer att flytta.

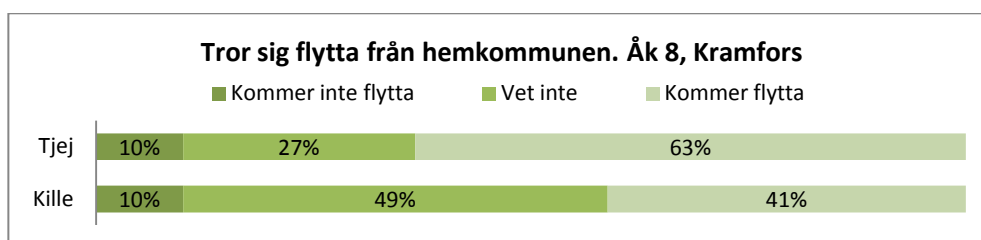
Illustration 6.2

Här kan vi bland annat se att ca 25 % av tjejerna i gymnasiet boende i Kramfors som svarat att de kommer flytta från kommunen, på den här frågan svarat att anledningen är att de vill prova på något nytt.

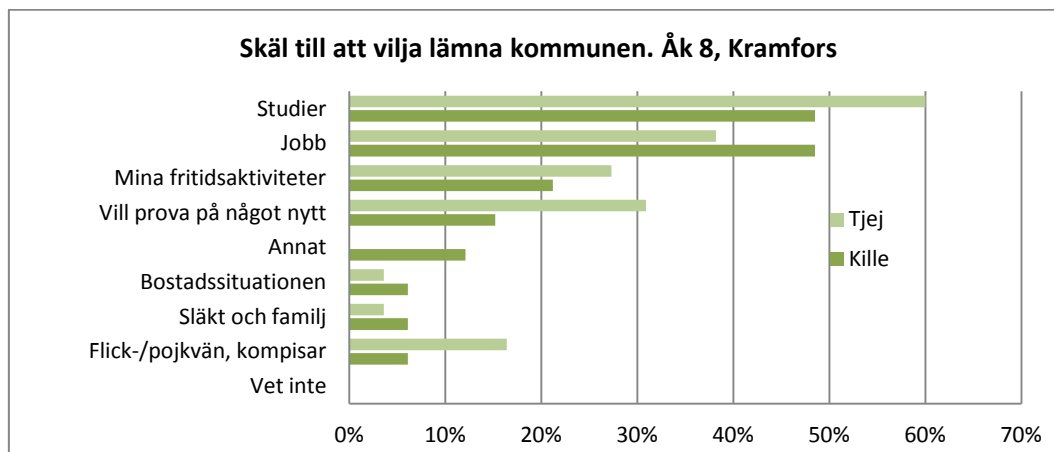
Ungdomar i åk 8 i kommunen har också fått frågorna om de tror att de kommer att flytta från kommunen de bor i och av vilken anledning i så fall. De som svarar att de tror de ska flytta är en mindre andel än det var bland gymnasisterna, 41 % av killarna och 63 % av tjejerna svarar detta. Skälen till att flytta har inte riktigt samma könsmonster bland högstadieungdomarna som bland gymnasisterna; lika många killar svarar arbete som studier, medan flertalet tjejer svarar att de vill studera. Dessutom spelar både fritidsaktiviteter och viljan att prova på något nytt in för tjejer i åk 8. (Illustration 6.3 och 6.4.)

Illustration 6.3

Här kan vi se att klart mer än hälften av tjejerna på högstadiet åk 2 i Kramfors (63 %) har svarat att de kommer att lämna kommunen.

Illustration 6.4

Här kan vi bland annat avläsa att ca 30 % av de tjejer i åk 8 i Kramfors som svarat att de kommer att flytta från kommunen, svarat att detta beror på att de vill prova på något nytt, samtidigt har bara ca 15 % av killarna använt samma anledning.

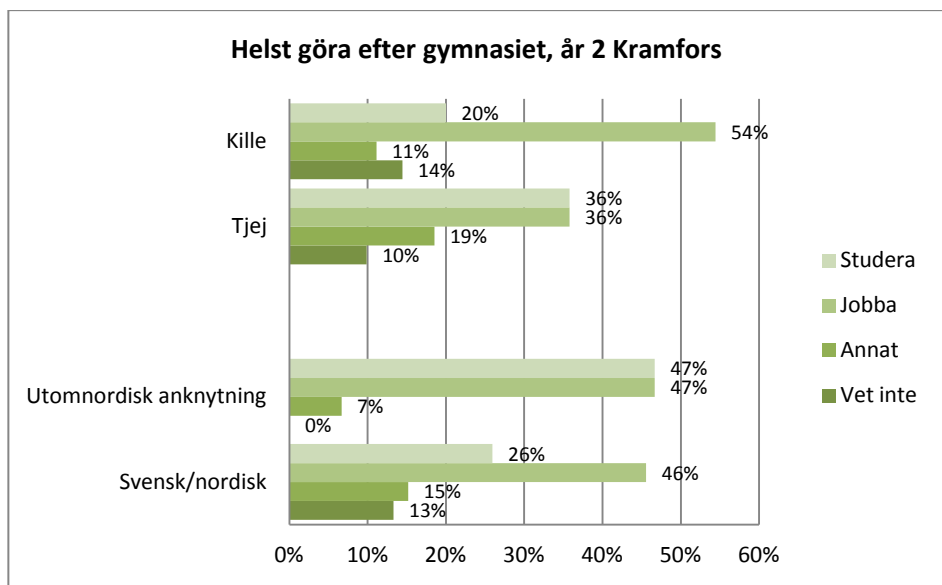
Framtidsdrömmar för gymnasisterna

Ungdomarna som går år 2 och bor i kommunen har fått frågan om vad de helst vill göra efter gymnasiet. Här redovisar vi som ”studier” flera olika svarsalternativ, som högre utbildning i Sverige, utbildning utomlands eller folkhögskola. Som ”jobb” räknas både jobb i kommunen eller närliggande kommun, längre bort i Sverige eller jobb utomlands. En mer nyanserad analys av detta kommer att göras i Lupp-rapporten om länet som publiceras hösten 2013.

Vi ser ganska olika mönster i svaren från gymnasiekillar och -tjejer i Kramfors. Bland killar är det mer än dubbelt så många som vill börja jobba jämfört med dem som vill fortsätta studera. Bland tjejer är proportionerna lika mellan studier och jobb. Det är den viktigaste skillnaden mellan könen. När det gäller ungdomar med en familjeanknytning utanför Norden, svarar 47 % studier och 47 % jobb. Det är mycket få som svarar ”annat” eller ”vet inte” (illustration 6.5).

Procenttalen kan till en del bero på tillfälligheter när det är så pass få som tillhör kategorin *utomnordisk anknytning*; de är 16 i gymnasiegruppen och 19 i åk 8 i kommunen. Det är ett tydligt resultat i länet som helhet att andelen som väljer högre studier som första framtidsval är betydligt högre bland dessa ungdomar än bland övriga. (Illustration 6.5.)

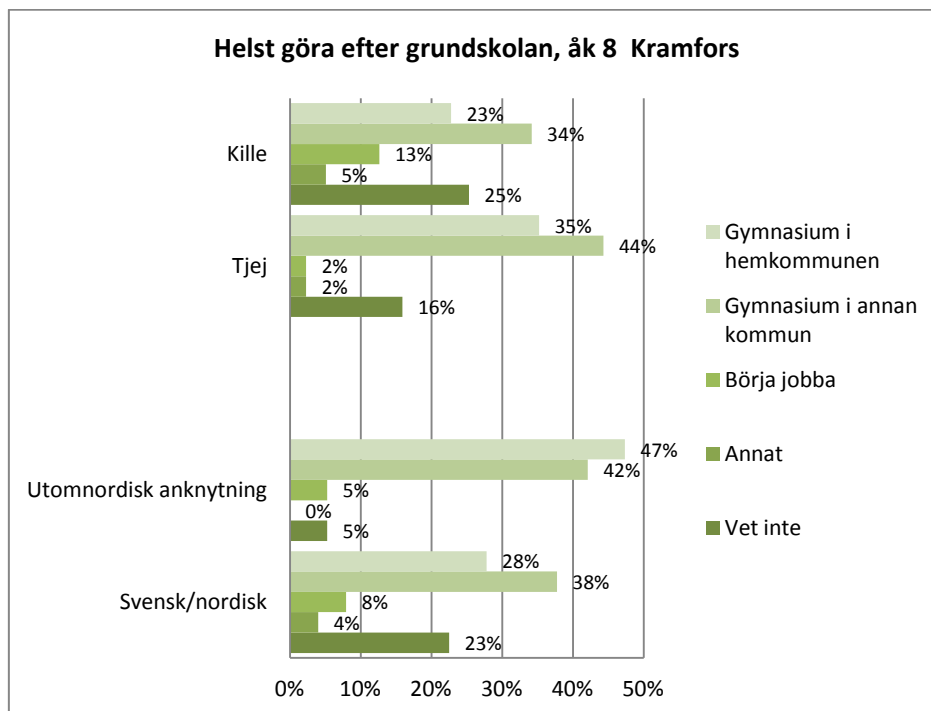

Vi ser t.ex. att 20 % av killar, 36 % av tjejer och 47 % av killar och tjejer med utomnordisk familjeanknytning som sätter studier som första val av vad de vill göra efter gymnasiet.

När det handlar om högstadieungdomars svar på frågan om vad de helst vill göra efter grundskolan, är alternativet att fortsätta till gymnasieskolan det absolut vanligaste svaret. Men svarsalternativ som ges i enkäten skiljer mellan om de helst går en gymnasieutbildning i den egna kommunen eller i en annan kommun. Om vi lägger ihop procenttalen för gymnasium i hemkommunen och gymnasium i annan kommun ser vi i svaren att betydligt fler killar: 34 % mot 23 % och tjejer: 44 % mot 35 % svarar att de vill gå gymnasiet i en annan kommun än i hemkommunen. Bland ungdomar med utomnordisk anknytning i åk 8 vill en större andel börja i gymnasium än bland ungdomarna utan sådan anknytning. Då är det något fler som väljer gymnasium i Kramfors än i annan kommun. Se illustration 6.6 för detaljer.

Illustration 6.6

Diagrammet visar bl.a. att det var drygt hälften, 44 % av tjejerna i åk 8 i kommunen som svarar att det de helst ville göra efter grundskolan var att börja i gymnasium i en annan kommun.

Sammanfattning framtidsplaner

Väldigt många av ungdomarna i gymnasiet tror de kommer att flytta från kommunen för jobb, studier eller för att prova på något nytt. Och det gäller även de i åk 7-9. Men å andra sidan har många ungdomar i alla tider gjort det. Frågan är väl snarare om de kommer tillbaka till kommunen efter en period med studier och andra erfarenheter. Och ungefär hälften av dem i åk 8 som helst börjar gymnasiet när det är dags för det, säger att de ska göra det i en annan kommun. Vi har kallat detta gymnasiemigration.

Under mer än ett decennium har betydligt fler ungdomar i länet sökt sig bort än återvänt och det innebär att det nu är ett underskott på personer i åldrar omkring 20-40 år. Det saknas alltså personer i reproduktionen vilket gör att det också är underskott på barn som är 0-10 år. De mindre kommunerna behöver säkert vara observanta på dessa fenomen, i den mån man kan göra något åt dem.

Får man gifta sig med vem man vill?

På senare år har det varit diskussion i frågan om unga kvinnor och män får lov att gifta sig med den de vill och i vilken utsträckning äktenskap är arrangeras. Det visar sig i enkätsvaren att väldigt få svarar ”nej” på frågan, men det är ett antal som svarar att det finns restriktioner, som etniska eller religiösa. Både kön och etnisk grupp är relevant att analysera separat när det gäller denna fråga, och efter-

som det är så få som svarar annat än att de får gifta sig med vem de vill, så blir det omöjligt att göra sådana analyser på kommunnivå. En sammanställning av frekvenserna visar ändå att det mellan kommunerna varierar mellan 3,5 % och 6 % som svarar att de antingen inte får bestämma vem de ska gifta sig med eller att det finns restriktioner som nämndes ovan. Det är också ett antal som svarar att de inte vet och den andelen är ca 5 % bland gymnasieungdomarna i länet och 12 % bland högstadieungdomarna.

När länets svar samtidigt delas upp efter både kön och etnicitetsvariabeln, ser vi att 77 % av gymnasiekillarna och 83 % av gymnasietjejerna med familjeanknytning utanför nordnorden svarar att de får bestämma själva. Skillnaden mellan killar och tjejer förklaras av att det är något fler killar än tjejer som svarar att de inte vet och något fler som svarar att de inte får eller att det finns restriktioner.

Bland högstadieungdomarna är det alltså fler som svarar att de inte vet, men i övrigt är det 10 % av tjejerna och 11 % av killarna med utomnordisk anknytning i länet som svarar att de antingen inte får bestämma vem de ska gifta sig med eller att det finns restriktioner, t.ex. att de måste gifta sig inom en etnisk eller religiös grupp. Bland de övriga var motsvarande andelar 3 % respektive 5 %.

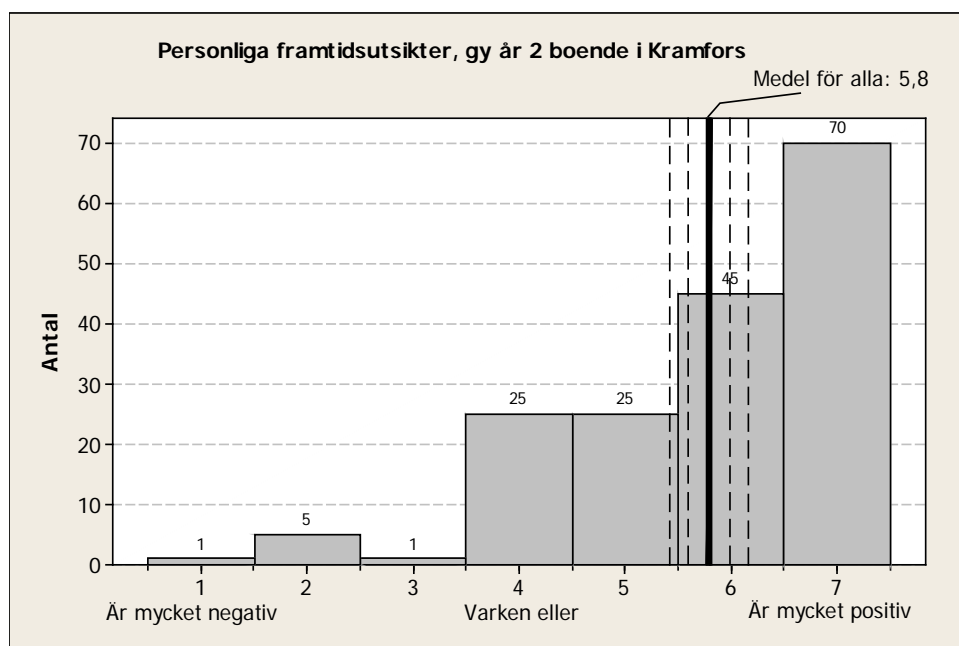
Om man i stället för den ovan använda etnicitetsvariabeln, använder födelseland och för åk 7-9 i länet specialstuderar svaren i gruppen *födda utanför Europa*, är det 10 tjejer av 56 (18 %) liksom 10 killar av 69 (14 %) som svarar att *de inte får bestämma* eller att *det finns restriktioner*. Motsvarande andelar i gymnasieåldern är 6 av 44 tjejer (14 %) respektive 9 av 53 killar (17 %). En kontroll med hur svaren fördelas på denna fråga om man tittar samtidigt på alla kommuner i Sverige som deltog i Lupp 2012, visar att Västernorrland skiljer sig ganska markant från riket, där andelen gymnasietjejer som svarar att *de inte får bestämma* eller att *det finns restriktioner* är 28 % och för killarna 18 %. Bland högstadietjejerna är andelen 20 % och bland killarna 15 % räknat över de drygt 40 kommuner som deltog i Lupp i hela landet.

Framtidsutsikter

Ungdomarna har fått en fråga om hur de allmänt ser på framtiden för sin egen del. Den sjugradiga skalan som använts har etiketterna "Är mycket negativ" respektive "Är mycket positiv" på siffran 1 och 7, och mittpunkten, den neutrala positionen är då 4 och har etiketten "Varken eller". När vi ser på resultatet för gymnasieungdomar år 2, boende i kommunen, konstaterar vi att det är 140 av 172 dvs. 81 % som svarar 5, 6 eller 7, dvs. högre än skalans mittpunkt 4, vilket vi kan tolka som att fyra av fem har en optimistisk syn på sina egna framtidsutsikter (illustration 6.7). I länet sammantaget var motsvarande andel lite lägre, 77,5 %.

Med samma definition av optimism i åk 8 som i gymnasiet år 2, ser vi att andelen optimister i kommunens åk 8 är 83 %. Det kan jämföras med länets 77 % i åk 7-9. Hela fördelningen av svar ser vi i illustration 6.8. De två diagrammen kan också hjälpa till att visa resultat av en annan analys. Den analysen utnyttjar svaren på frågor om hur nöjd varje elev som deltar i undersökningen är med viktiga områden i sitt liv. Det gäller *skolsituationen*, *hälsan*, *ekonomin* och *relationerna med familj* och med *kompisar*. Vi tänkte det vore intressant att undersöka vilka av dessa faktorer som påverkar hur optimistiskt eleverna ser på sina egna framtidsutsikter. Ytterligare två faktorer som vi ville ha med i denna sambandsmodell var dels *kön*, dels en fråga om fysisk, psykisk eller medicinsk *funktionsnedsättning*.

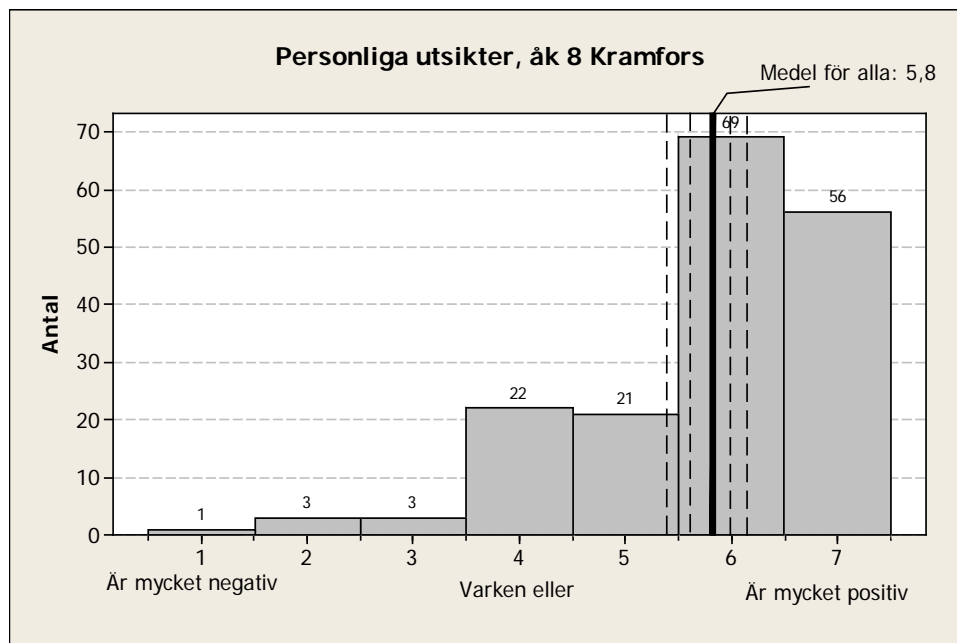
Illustration 6.7

Det var 70 av gymnasisterna boende i kommunen som valde den mest positiva siffran för hur de allmänt såg på framtiden för egen del. Medelvärde av alla svar för kommunen var 5,8.

Analysmodellen som vi använde var linjär regression, och med den får man här veta för en numerisk variabel, säg *nöjdhet med hälsan*, hur mycket högre (eller lägre) medelvärdet för *framtidsutsikter* är, om värdena på den variabeln – *nöjdhet med hälsan* - vore en enhet högre (eller lägre), t.ex. 4 i stället för 3, medan de andra variabelerna inte ökar eller minskar. Analysen gjorde vi i enkätsvaren från länet som helhet, gymnasienivån för sig och grundskolenivån för sig.

Illustration 6.8

I åk 8 var det 56 som valde den mest positiva siffran för de egna framtidsutsikterna. Medelvärdet var 5,8 på den sjugradiga skalan.

Själva poängen med analysen är att ha flera förklaringsfaktorer samtidigt i modellen, så att betydelsen av en enskild faktor renodlas och hålls isär från de andra faktorerna. De måste alltså vara med samtidigt för att beräkningarna ska kunna hålla isär dem. Med den här ganska enkla statistiska modellen får vi reda på att *kön* och *kompisrelationer* inte har nämnvärd betydelse för hur ungdomarna ser på sina *framtidsutsikter*. Det är hur man svarat på frågorna om nöjdhet med *skolsituationen*, *hälsan*, *ekonomin*, *familjerelationerna* och frågan om *funktionsnedsättning*, som har betydelse. Ju nöjdare med dessa faktorer, desto högre medelvärde på framtidsutsikter, utom när det gäller funktionsnedsättning. De som har en funktionsnedsättning har en liten tendens till att svara lägre på skalan framtidsutsikter; deras medelvärde dras ner något av detta.

Med den modell som regressionsanalysen ger till resultat, kan vi sätta ett ungefärligt mått på hur stor betydelse – eller effekt – de olika faktorerna har. Tabellen (illustration 6.9) sammanfattar detta genom att ange hur mycket varje faktor betyder för hur en grupp elever i medeltal svarar på frågan om framtidsutsikter. Tabellen ska förstås på följande sätt: Grundnivån, som är 4,96 respektive 5,02, dvs. ca 5,0 för både åk 7-9 och gymnasisterna, är medelvärdet modellen ger för *framtidsutsikter* om man svarar mittenvärdet 3 på de femgradiga skalorna och inte har funktionsnedsättning. För dem som i stället för 3 svarar 4 på *skolsituation*, ökar medelvärdet för *framtidsutsikter* med 0,28 respektive 0,31 för länets gymnasister och högstadiееlever. På samma sätt ser vi att ett stegs högre svar på frågan om *hälsa* skulle ge en ökning med 0,19 respektive 0,21, ett steg högre på *familjerela-*

tioner en ökning med 0,10 respektive 0,8, ett steg högre på *ekonomi* en ökning med 0,14 respektive 0,14.³⁰

När vi tänker på vilken effekt en funktionsnedsättning skulle kunna ha på hur man svarar på frågan om egna framtiden, gissar vi kanske att det kan vara en negativ effekt. Modellen visar på en sådan negativ effekt, i medeltal -0,17 respektive -0,20 för gymnasiet och högstadiet. För att få en uppfattning av om detta är stora eller små effekter, kan man göra följande tankeexperiment: Om bara 20 av 100 som rapporterat en funktionsnedsättning skulle svara endast ett steg lägre på skalan om framtidsutsikter, skulle effekten bli att medelvärdet var 0,20 lägre för dessa. Då skulle alltså 80 av 100 inte alls låta detta påverka framtidsutsikterna.

I diagrammen för kommunens resultat på frågan om framtidsutsikter, har medelvärdet markerats och några linjer till vänster och till höger. Dessa linjer får symbolisera att olika grupper kan ha olika medelvärden beroende på hur de grupperar sig när det gäller svaren om skolsituation, hälsa, funktionshinder etc. (illustration 6.7 och 6.8).

Illustration 6.9: Påverkan på *framtidsutsikter* av *funktionsnedsättning* och av hur nöjd man är med vissa förhållanden. Länet.

Gymnasiet år 1-3, länet			Grundskolan åk 7-9, länet		
Faktor	Effekt	Osäkerhet	Faktor	Effekt	Osäkerhet
(Grundnivå)	4,96	0,05	(Grundnivå)	5,02	0,11
Skolsituation (1 – 5)	0,28	0,03	Skolsituation (1 – 5)	0,31	0,04
Hälsa (1 – 5)	0,19	0,03	Hälsa (1 – 5)	0,21	0,04
Familjerelationer (1 – 5)	0,10	0,03	Familjerelationer (1 – 5)	0,08	0,04
Ekonomi (1 – 5)	0,14	0,03	Ekonomi (1 – 5)	0,14	0,03
Funktionsnedsättning (0/1)	- 0,17	0,08	Funktionsnedsättning (0/1)	- 0,20	0,08

Här ser vi t.ex. att de gymnasister i länet som svarat ett steg högre än andra på hur nöjda de är med sin hälsa (femgradig skala) men samma på de andra frågorna i listan, hade 0,19 högre i medeltal på svaret om framtidsutsikterna. Bland högstadieungdomarna var motsvarande effekt nästan densamma, 0,21. Kompisrelationer och kön har tagits bort ur modellen eftersom de inte gjorde någon skillnad när det gäller svaren om framtidsutsikter, dvs. effekten var ungefär noll.

Det vi kan se av diagrammen över svaren på frågan om de egna framtidsutsikterna är dels att en stor majoritet av kommunens ungdomar i gymnasiet år 2 och årskurs

³⁰ Ökningarna är genomsnittliga och inte för en elev. Och de gäller när värdet för *en* variabel ökar med en enhet givet att *de andra variablerna i modellen inte ändras*.

8 har en optimistisk inställning när det gäller de personliga framtidsutsikterna. Både gymnasisterna och eleverna i åk 8 ligger över länet i stort, när det gäller hur stor denna majoritet är. Men vi kan också se att det finns några få som verkligen ser negativt på sina framtidsutsikter, och det betyder att man inte kan sluta att söka efter dessa som skulle kunna behöva särskilt stöd i viktiga livsområden.

Sammanfattning framtidsutsikter

I resultatet av sambandsanalysen, som redovisas i tabellen (illustration 6.9), ser vi att högre värden på svar om hur nöjd man är med sin *skolsituation*, sina *familjerelationer*, sin *hälsa* och sin *ekonomi* är positivt kopplade till *framtidsutsikterna*. Och att svaret *ja* på frågan om man har en *funktionsnedsättning* är negativt kopplat till *framtidsutsikterna*. För länet som helhet gäller att denna negativa koppling är så pass svag att den motsvarar att högst 20 % av dem som svarat att de har en funktionsnedsättning lät detta dra ner *högst ett skalsteg* på den sjugradiga skalan om framtidsutsikter.

Diskussion

Många ungdomar flyttar från hemorten och hemkommunen för att studera eller söka arbete. Det är också ett sätt att få nya erfarenheter och vidgade perspektiv på tillvaron. Att förmå utflyttade ungdomar att återvända kan i många fall vara en bättre strategi för kommunen än att försöka få dem att stanna kvar, med tanke på de möjligheter till personlig utveckling som det innebär att flytta till en annan plats för en period.

Två viktiga skäl till att återvända som många ungdomar anger är jobb och relationer till släkt och familj. Om man politiskt kunde påverka något av detta, t.ex. arbetsmarknaden, skulle det kanske vara en möjlig motåtgärd mot en alltför negativ balans när det gäller unga människors in- och utflyttning.

Ungdomars utflyttning från länet som inte återställs med återflyttning inom ett begränsat antal år, kan ha allvarliga följder för många kommuner, som vi sett speciellt tydligt under de senaste 10-15 åren. Länet som helhet har en brist på invånare i reproduktiv ålder jämfört med riket, dvs. den ålder man har när man i allmänhet skaffar barn. Det visar sig nu också i en motsvarande brist på barn i noll till tioårsåldern. Vi kan föreställa oss att vi kan gå en ogynnsam framtid till mötes, om denna obalans i ungas flyttande bort ifrån och tillbaka till kommunen fortsätter.

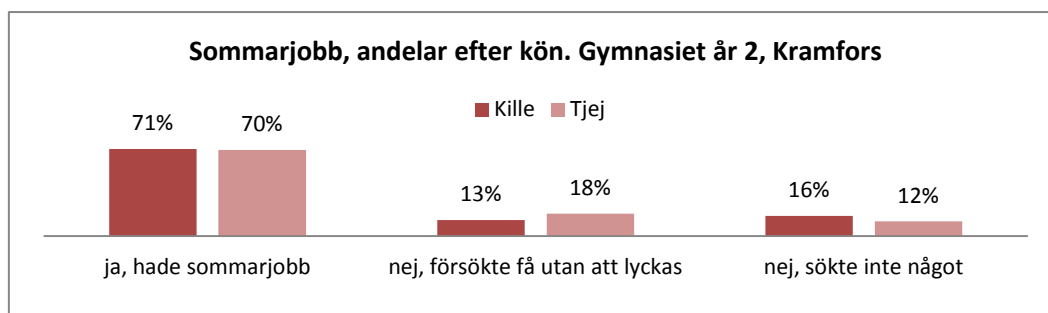
ARBETE

I enkäten har eleverna svarat på om de hade sommarjobb i somras och om de har ett extrajobb då de svarar på enkäten, vilket skedde under hösten 2012. Att ha ett sommarjobb kan vara ett bra sätt att bekanta sig på ett konkret sätt med arbetslivet. När det gäller extrajobb kan det relateras till att bli bekant med vad det innebär att ha anställning, men det relaterar också till hur mycket fritid man har och hur ens ekonomi är under studietiden. Analyser av dessa sambandsmekanismer som går på tvären mellan enkätens områden kommer dels att redovisas i de slutliga kommunrapporterna, dels i den länsövergripande rapport som ska vara klar i höst.

Sommarjobb

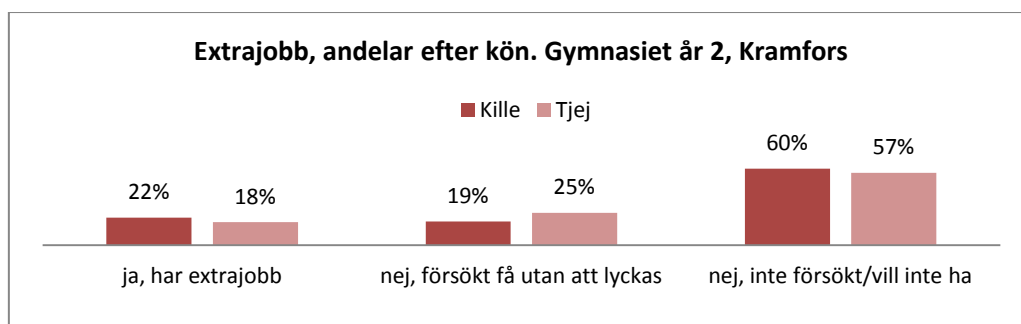
Det var så mycket som 70 % av gymnasieungdomarna boende i Kramfors som hade haft sommarjobb månaderna innan höstterminen 2012, då enkätundersökningen gjordes. Det var nästan ingen skillnad mellan killar och tjejer i hur stor andel det var som hade sommarjobbat. När det gäller extrajobb under terminen var det också nästan lika mellan könen, ca 20 % hade det. Detta med extrajobb skilde sig från hur det är i länet som helhet, där fler tjejer extrajobbade och fler killar misslyckats med att få ett extrajobb. (Illustration 7.1 och 7.2).

Illustration 7.1

Vi ser bl.a. att av gymnasieeleverna år 2 boende i Kramfors uppgav 71 % av killarna att de hade sommarjobb sommaren 2012.

Illustration 7.2

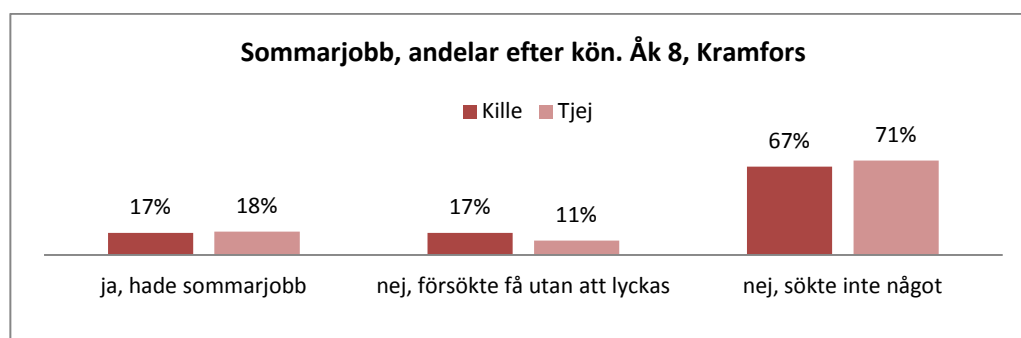

Här ser vi t.ex. att 25 % av tjejerna i gymnasiets år 2 i Kramfors svarat att de sökt extrajobb utan att lyckas få anställning.

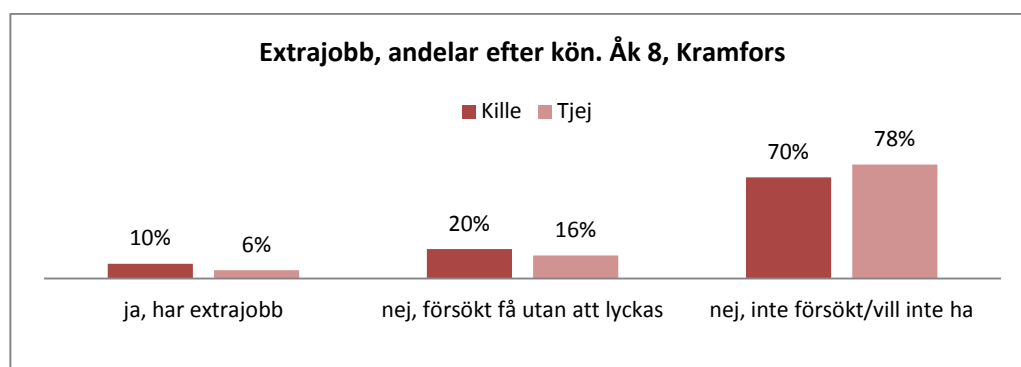
Bland eleverna i åk 8 var det inte alls lika vanligt som bland gymnasisterna att de haft sommarjobb eller hade extrajobb under terminen. Det var ungefär lika vanligt bland killar som bland tjejer i den åldersgruppen att man haft sommarjobb och likaså som hade extrajobb. (Illustration 7.3 och 7.4.)

Illustration 7.3

Här kan vi bl.a. se att 17 % av killarna på högstadiet i Kramfors svarat att de hade sommarjobb sommaren 2012.

Illustration 7.4

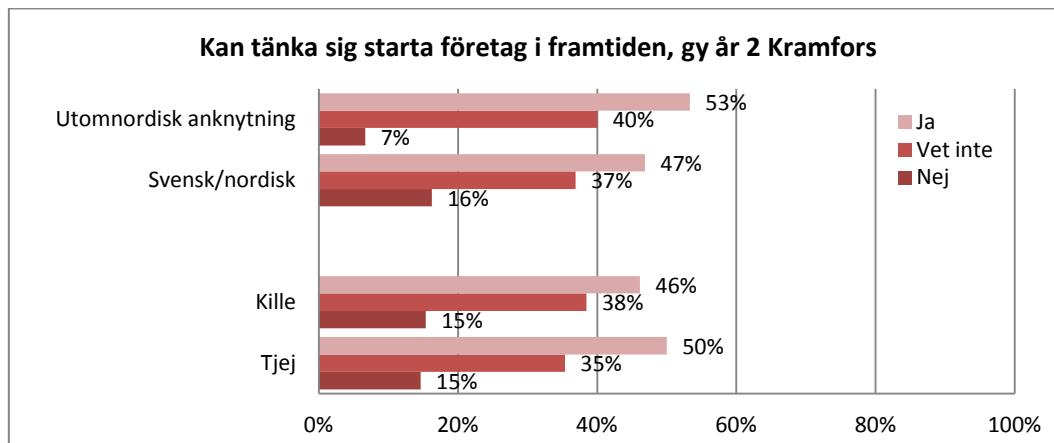
Här ser vi t.ex. att 16 % av tjejerna i åk 8 i Kramfors svarat att de sökt extrajobb utan att lyckas få anställning.

Starta eget

Viljan att starta företag har betydelse för utveckling och tillväxt i en region och i en kommun, och det har diskuterats ganska mycket under många år hur stor andel av nya företag som startas av kvinnor och av män. Det har också framgått att invandrare i Sverige i ganska stor utsträckning driver egna företag i Sverige. Med den bakgrunden kan det vara av intresse att undersöka attityderna till att starta eget bland ungdomarna och jämföra killar med tjejer men även jämföra dem som har en familjeanknytning utanför Norden med dem som varken själva är födda utanför Norden eller har någon förälder som är det.

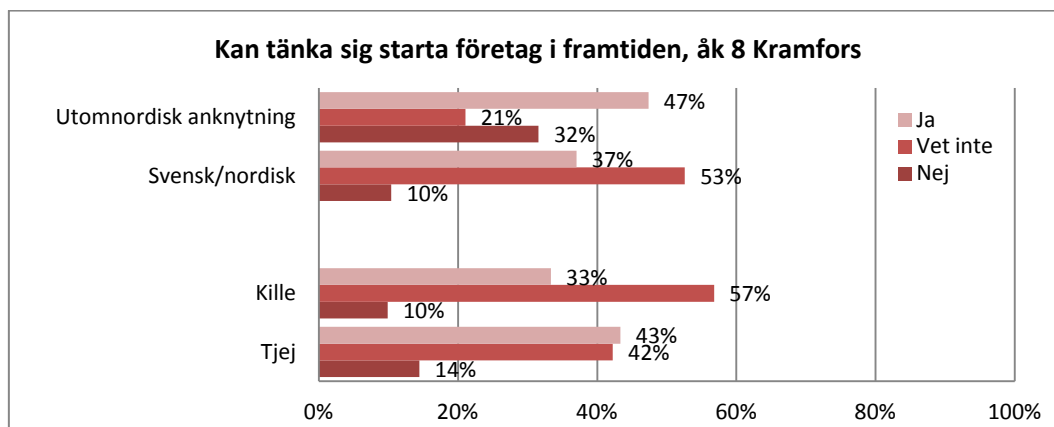
I kommunen bland gymnasister i år 2 är det 46 % av killarna och 50 % av tjejerna som svarar ”ja” på frågan om att starta eget företag i framtiden. Det är lägre än i länet som helhet, där motsvarande andelar är 59 % respektive 54 %. Bland killar och tjejer tillsammans som har utomnordisk anknytning är andelen i Kramfors 53 % (illustration 7.5 och 7.6). Eftersom dessa är ganska få, kan procenttalet delvis bero på tillfälligheter om vilka som deltar just detta år. I länet är andelen i denna grupp som svarar att de kan tänka sig starta företag 59 %.

Illustration 7.5

Vi ser t.ex. att 46 % av killarna och 50 % av tjejerna i kommunen som går år 2 i gymnasiet, svarar att de kan tänka sig att starta eget företag i framtiden.

Illustration 7.6

Här kan vi se att andelen tjejer i åk 8 i kommunen som svarar att de kan tänka sig starta företag i framtiden är 43 %. Bland tjejer och killar med utomnordisk familjeanknytning, är andelen ännu högre: 47 %. För hela länet är båda dessa andelar 47 %.

När det gäller hur svaren faller i högstadiegruppen, ser vi att det är betydligt större andel än i gymnasiet som svarar att de inte vet och därmed är det också lägre andel som svarar ”ja” på frågan om att starta företag. Undantaget är elever med utomnordisk anknytning. Bland dem är det bara 21 % som svarar att de inte vet. Vi ser att andelen tjejer som svarar ”ja” är större än andelen killar och andelen med

utomnordisk anknytning som svarar ”ja” är större än för de övriga (illustration 7.6).

Sammanfattning arbete

Vi kan se att inställningen till att ha sommarjobb, extrajobb och till att starta eget företag i framtiden inte skiljer sig åt på något systematiskt sätt mellan killar och tjejer i kommunen. Det kan vara intressant att konstatera detta eftersom frågan om hur stor andel av nystartade företag som haft män eller kvinnor som ledare har varit en fråga som gett upphov till ett stort antal projekt i flera av länets kommuner som haft till syfte att öka andelen nystartade företag med en kvinna som företagsledare. Men det går utanför den här rapporten att försöka hitta eventuella kopplingar mellan dessa två perspektiv, varför vi får lämna detta till ett annat tillfälle.

SKOLA

Skolan är en viktig institution för ungdom. Det enkla påståendet rymmer flera dimensioner. En tolkning av meningen är att skolan ger förutsättningar för att nå de grundläggande kunskaper som är nödvändiga för en individs samhälls- och yrkesliv (räkna, läsa, skriva). En annan tolkning är att skolan är viktig för att säkerställa individens konkurrenskraft i att gå vidare till högre studier. En tredje tolkning är att skolan är viktig för formandet av socialt liv.

Inledning

John Dewey, amerikansk progressivistisk utbildningsfilosof och känd för sin idé om 'learning by doing', skrev redan 1897³¹ i sitt pedagogiska charta att "I believe that the school is primarily a social institution. Education being a social process... I believe that education, therefore, is a process of living and not a preparation for future living". Detta leder Dewey till slutsatsen att "I believe, finally, that the teacher is engaged, not simply in the training of individuals, but in the formation of the proper social life".

Deweys påståenden är samtidigt inspirerande och utmanande. Utmanande i meningen att skolan har ett stort ansvar att axla, och stora möjligheter att vara ett levande föredöme för de unga. Dewey får även stöd av Västernorrlands ungdomar i att undervisningens och lärarens betydelse för bedömningen av skolsituationen är hög. Frågan är då hur eleverna uppfattar sin skola och möjligheten att påverka sin vardag i skolan. Det är vad detta kapitel kommer att handla om.

För rapporteringen av elevernas svar om sin skola redovisar vi för både åk 8 och gymnasiet år 2 resultaten efter vilken kommun deras skola tillhör. I andra kapitel i rapporten har vi redovisat gymnasiet resultat efter boendekommun, som beskrivits i rapportens inledning.

Vi har valt att redovisa analyser av svaren om mobbning, främlingsfientlighet, sexuella trakasserier, våld och lika villkor mellan flickor och pojkar. Vi ser dessa

---

³¹ Dewey, J; My pedagogical charta, 1897

som kvalitetsindikatorer som kan jämföras mellan skolor och kommuner. Vi ser också samband mellan andra frågor om kvalitet i skolan, t.ex. vad eleverna tycker om undervisningen, lärarna, skolbiblioteket, skolmiljön och skolhälsovården å ena sidan och svaren på en fråga om hur nöjda de är med sin skolsituation å den andra.

Oönskade handlingar

Frågor om t.ex. främlingsfientlighet, sexuella trakasserier och lika villkor är frågor om mänskliga rättigheter. Ungdomarna har fått svara hur bra eller dåligt det stämmer att mobbning, främlingsfientlighet etc. är ett problem i deras skola. Gymnasieskolorna i Kramfors, utom de minsta, kan här jämföras med kommunens och länets genomsnittssiffror. Vi hittar inte några allvarliga avvikelser från länets procenttal hos skolorna, för de olika indikatorerna, även om det finns viss variation. Skolan i Sandö verkar vara nästan fri från dessa problem. I många fall är andelen som svarar att dessa saker är ett problem på gymnasieskolan högst 10 %. Detaljerna redovisas i tabellerna i illustration 8.1.

Illustration 8.1: Andel som instämmer med påståendena, Kramfors 2012, Gy år 2

Indikator	Nordviks- skolan	Räddningsgymn, Sandö	Ådalsskolan	Kramfors	Länet
Mobbning är ett problem i skolan	10 %	3 %	10 %	9 %	7 %
Främlingsfientlighet är ett problem	14 %	0 %	9 %	8 %	9 %
Sexuella trakasserier är ett problem	5 %	3 %	6 %	6 %	4 %
Våld är ett problem i skolan	5 %	0 %	6 %	4 %	4 %

Vi ser t.ex. att 14 % av elever i år 2 på Nordviksskolan svarade att de tyckte främlingsfientlighet var ett problem vid skolan.

Tabellerna som sammanfattar svaren från åk 8 visar inte samma låga siffror som de från gymnasiet år 2. Särskilt vid Ytterlännäs skola sticker sexuella trakasserier ut. Annars ligger de flesta av procenttalen någorlunda i nivå med länet som helhet. Mer detaljerad information finns i tabellen i illustration 8.2.

Illustration 8.2: Andel som instämmer med påståendena, Kramfors 2012, åk 8

Indikator	Gudmundrå- skolan	Högakusten- skolan	Ytterlännäs- skolan	Kram- fors	Länet
Mobbning är ett problem i skolan	22 %	15 %	21 %	20 %	19 %
Främlingsfientlighet är ett problem	9 %	7 %	6 %	8 %	12 %
Sexuella trakasserier är ett problem	5 %	15 %	21 %	11 %	10 %
Våld är ett problem i skolan	10 %	12 %	15 %	11 %	13 %

Vi ser t.ex. att 9 % av eleverna i åk 8 i Gudmundråskolan tyckte att främlingsfientlighet var ett problem vid skolan.

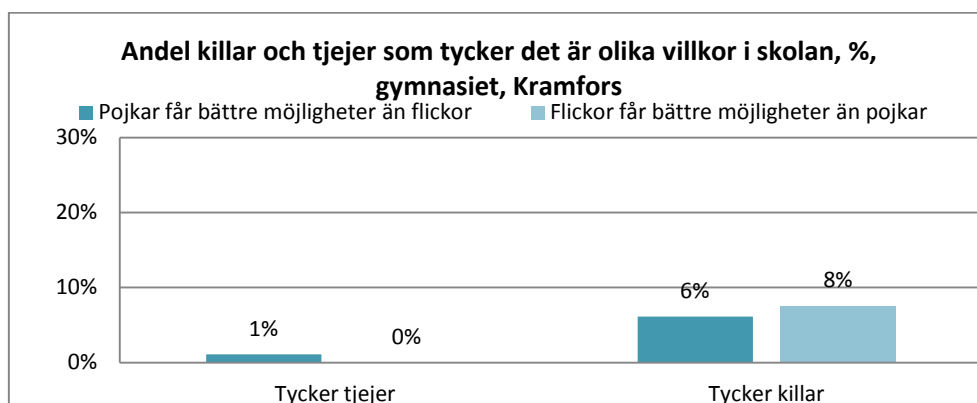
Lika villkor

Två frågor i luppenkäten ger svar på om eleven *inte* tycker att det är lika villkor med avseende på kön. Ena frågan, gäller om det stämmer med deras uppfattning att flickor får bättre villkor än pojkar och den andra om det motsatta stämmer, att pojkar får bättre villkor än flickor. Vi redovisar hur många procent av svaren på vardera frågan som är att detta stämmer mycket bra eller ganska bra. Övriga svarsalternativ var ”stämmer ganska dåligt”, ”stämmer mycket dåligt”, stämmer varken bra eller dåligt” och ”vet inte”. Genom att dessutom separera tjejernas och killarnas svar från varandra får vi en ganska nyanserad bild av läget när det gäller uppfattningen om det råder lika villkor. Och om det inte gör det, vilket kön uppfattas som missgynnat respektive gynnat.

Illustration 8.3 visar att nästan inga tjejer svarar att det är olika villkor i gymnasiet. Några procent av killarna tycker det, men det är nästan lika många som tycker pojkar får bättre möjligheter än flickor som tvärtom. I åk 8 däremot är det 24 % av killarna som anser att flickor får bättre villkor. Den ganska stora grupp killar som upplever att flickor får bättre möjligheter än pojkar motsvaras inte av en lika stor motsvarande grupp tjejer. I siffror är det 11 % av tjejerna som svarar att pojkar får bättre förutsättningar än flickor.

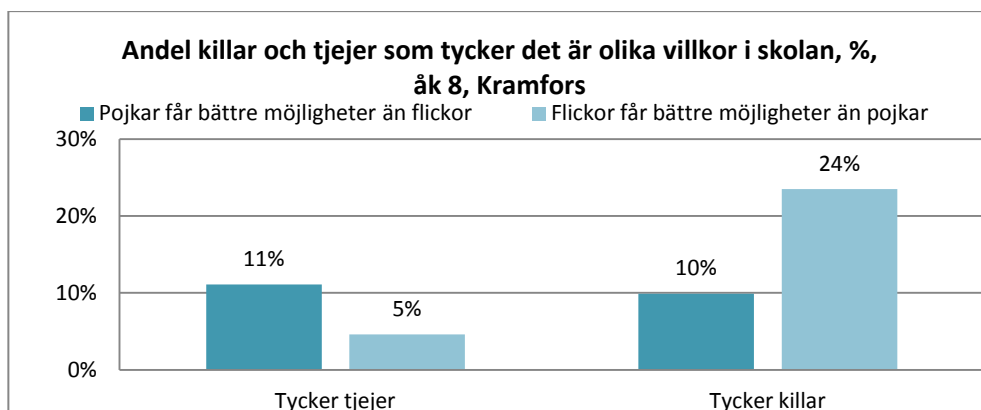
För att göra denna analys på skolnivå har vi satt gränsen *minst 60 enkätsvar* från skolan. Vi tittar alltså bara på de större skolorna för att se de mer lokala förhållandena när det gäller *lika villkor*. Detta för att resultaten ska vara någorlunda stabila och inte bara spegla tillfälligheter. I kommunen finns en gymnasieskola och en grundskola som är stora nog för att det ska vara meningsfullt att analysera dessa data om lika villkor.

Illustration 8.3

Vi ser t.ex. att 1 % av tjejerna tyckte att pojkar får bättre möjligheter än flickor.

Illustration 8.4

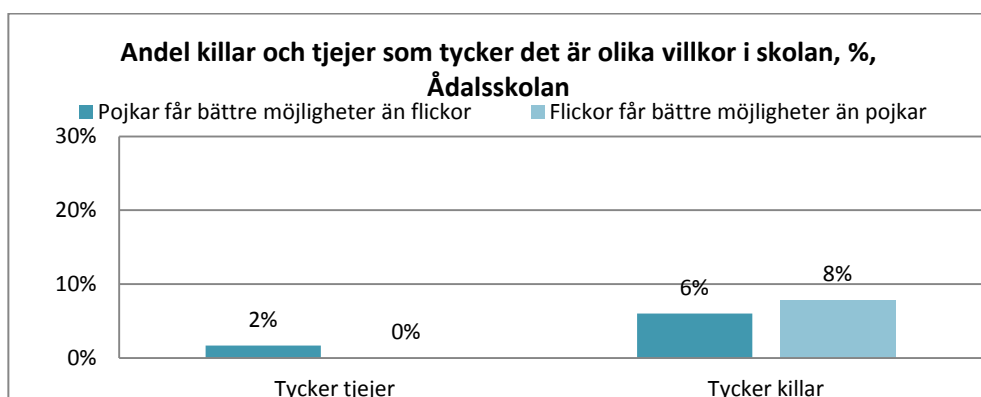

Här framgår bl.a. att i åk 8 i Kramfors tyckte 24 % av killarna att flickor får bättre möjligheter än pojkar.

I Ådalsskolan, gymnasiet år 2, är det inte så många elever som tycker att det är olika villkor mellan könen. Det är 2 % av tjejerna som svarar det och 14 % av killarna. (illustration 8.5). Då har vi lagt ihop de båda staplarna i diagrammet. Killarna är alltså splittrade mellan att det är pojkarna som är gynnade och att det är flickorna som är det. Möjligen kan man tänka sig att det är olika i olika program eller delar av skolan. Man kan ändå konstatera att det inte är väldigt många som upplever detta problem.

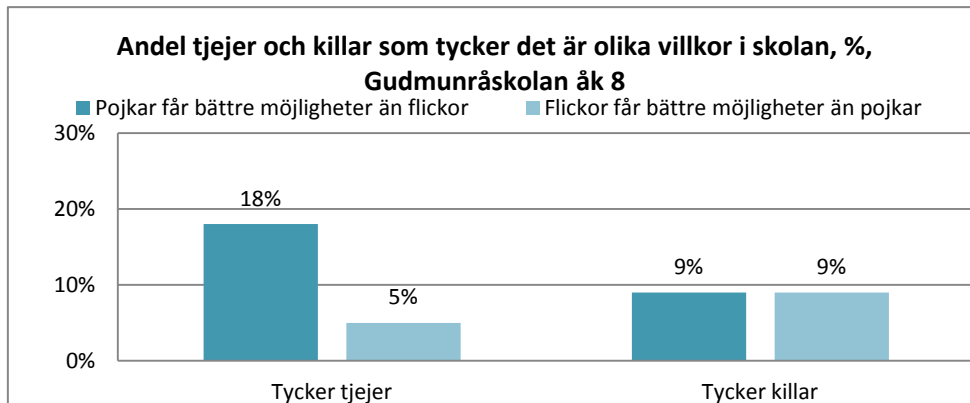
I Gudmundråskolan, åk 8, är det ungefär på samma sätt bland killarna som i Ådalsskolan, dvs. att det finns några som tycker flickor är gynnade och några som tycker pojkar är det. Bland tjejerna däremot är det ganska många som svarar att pojkar får bättre villkor, 18 %. Det är lite oväntat från en dataanalyserande statistikers perspektiv, eftersom det i lupp svaren i övrigt, t.ex. i länet som helhet eller för riket är det motsatta som brukar sticka ut, nämligen att ganska många killar tycker att flickor får bättre förutsättningar. Därför kan det vara intressant för personal i skolan som känner till förhållanden och sammanhang, att få veta detta.

Illustration 8.5

I Ådalsskolan gymnasiet år 2 ser vi t.ex. att 8 % av killarna tyckte att flickor får bättre möjligheter än pojkar.

Illustration 8.6

Här ser vi t.ex. att 18 % av tjejerna tycker att pojkar får bättre möjligheter än flickor.

Sammanfattning lika villkor

Vi har sett att det inte är några alarmerande resultat i gymnasiet år 2 i Kramfors när det gäller olika villkor i skolan, även om en del killar svarar att *pojkar gynnas* och andra att *flickor gynnas*. Men i åk 8 kan detta vara en mer problematisk fråga. Nästan en fjärdedel av killarna där påstår att *flickor gynnas* (illustration 8.4). Det verkar också vara en ganska stor skillnad mellan skolorna, eftersom Gudmundråskolan inte bidrar med väldigt många av dessa killar. Ett annat faktum är att en tiondel av både tjejer och killar svarar att *pojkar gynnas mer än flickor*. Det är t.ex. betydligt mer än i hela länets högstadiundersökning, där 9 % av tjejerna och bara 5 % av killarna svarar detta.

Elevernas inflytande i skolan

Många elever blir motiverade i skolarbetet av att de får ha inflytande över vad och hur de ska lära sig mm. medan andra kanske inte vill eller inte har förmågan att avgöra sådant, utan kanske hellre överläter detta till skolan eller läraren. En del frågor om elevers inflytande kan gälla individuella processer i skolan, andra kan gälla kollektiva processer. Man kanske också kan säga att det i skolan kan behövas en jämvikt mellan rutiner och flexibilitet, mellan obligatoriskt och valbart. När det gäller arbetsformer är individuella lärostilar kanske också ett relevant begrepp i frågan om inflytande.

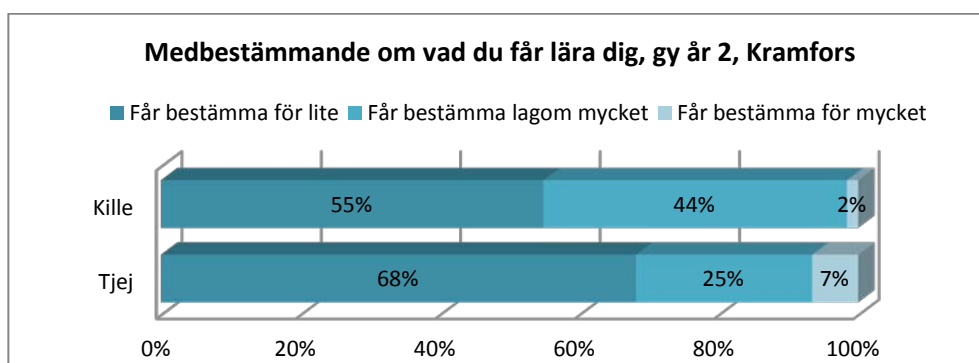
I enkäten har ungdomarna svarat på frågor om hur mycket de som elev VILL respektive FÅR vara med och bestämma om följande områden: *vad de får lära sig* och *hur, skolmiljön, läxorna, proven, schemat* mm. Här redovisar vi svaren på frågorna om VAD och HUR de får lära sig det som skolan handlar om. De som gett samma svar på hur mycket de VILL som på hur mycket de FÅR vara med och bestämma i en fråga, har vi redovisat som att de *får bestämma lagom mycket*.

Då kan det vara så att några av dessa på båda frågorna svarat *väldigt mycket* medan andra på båda svarat *ganska lite* osv.

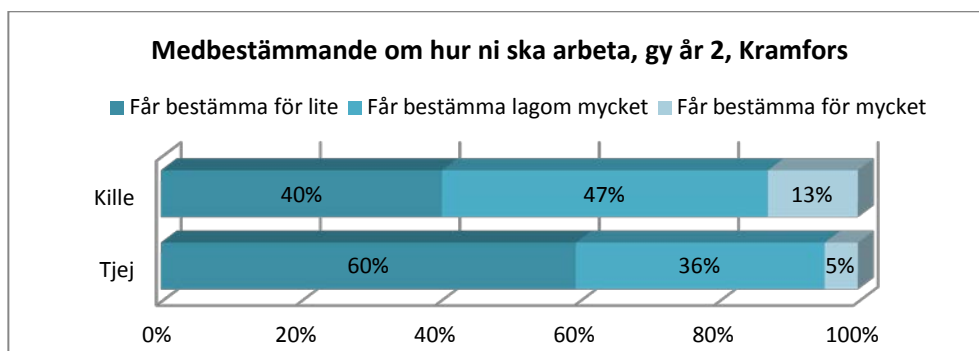
Resultaten för kommunen visar att det var ganska stor skillnad mellan tjejers och killars svar på frågorna om medbestämmande i gymnasieskolan, medan det var mycket liten skillnad i åk 8 (illustration 8.7 – 8.10). När det gäller medbestämmande om vad man får lära sig är i det bara en fjärdedel av tjejerna men 44 % av killarna i gymnasiet som svarar att de **FÅR** bestämma i samma utsträckning som de **VILL** (illustration 8.7). Men mellan tjejer och killar i åk 8 är det inte så stor skillnad i dessa andelar. Det är 36 % respektive 41 % som svarar detta (illustration 8.9).

Illustration 8.7

Vi ser t.ex. att ca 2/3 av tjejerna (68 %) i kommunens gymnasium år 2, svarar att de får bestämma för lite över vad de får lära sig i skolan. Drygt hälften av killarna tycker likadant.

Illustration 8.8

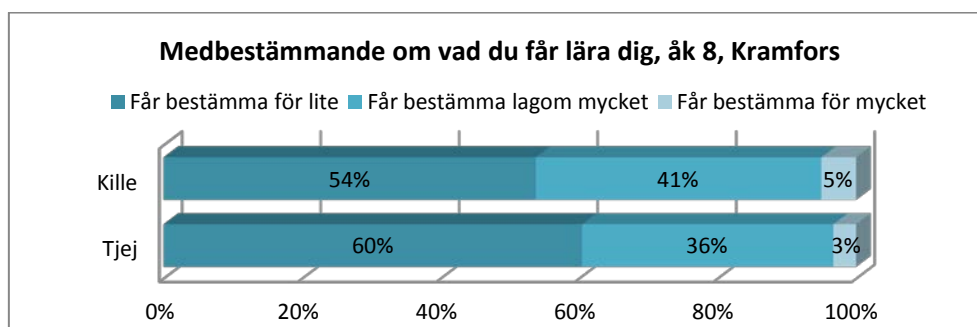
Det är 47 % av killarna och 36 % av tjejerna som svarar att de får bestämma *lagom mycket* om arbetsformarna. Några av dessa svarade att de **FÅR** bestämma *ganska lite* och likaså att de **VILL** bestämma *ganska lite*, andra svarar att de både **FÅR** och **VILL** bestämma *ganska mycket*, *väldigt mycket* osv. Alltså det är de som får bestämma så mycket som de vill om detta.

För högstadieungdomarna visar analysen att 3 % till 8 % svarar att de får bestämma mer än de skulle vilja. Av gymnasisterna är denna andel av samma storleksordning, från 2 % till 13 %. Procenttalen är inte så höga, men kanske det finns risk

för överkrav på en del elever som hellre skulle välja en tydligare struktur att förhålla sig till.

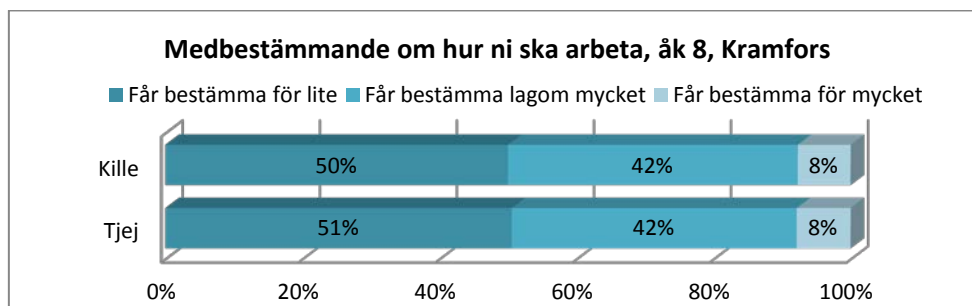
Det är i kommunen helt olika hur stor skillnad i andelar det är mellan könen, när vi jämför de äldre med de yngre. På högstadiet är det ju nästan ingen skillnad mellan hur tjejer och killar svarar (illustration 8.9 och 8.10). Anledningen till den olikheten mellan åldrar är svår att gissa, men det borde gå att studera fenomenet djupare om man kombinerar analysen med några andra variabler. Vi har dock inte haft möjlighet att gå längre med analysen i denna rapport.

Illustration 8.9

Mer än hälften av killarna och tjejerna, 54 % respektive 60 %, tycker att de får bestämma för lite om vad de får lära sig i skolan i åk 8.

Illustration 8.10

Här ser vi t.ex. att 8 % av tjejerna och killarna i åk 8 svarade att de fick bestämma mer än de ville om arbetsformerna i skolan.

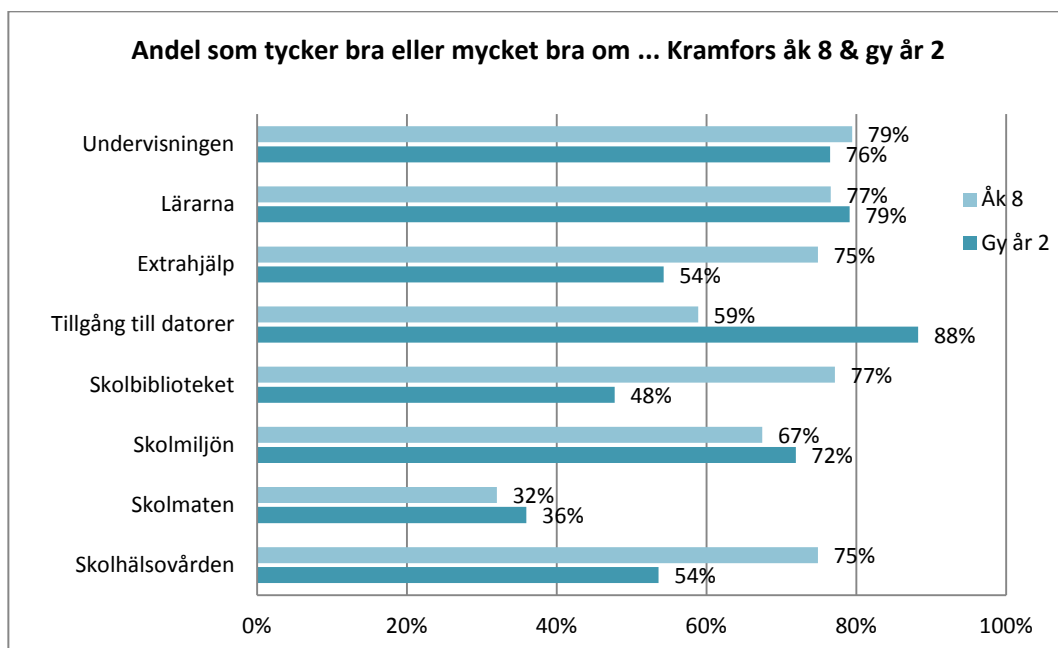
Vad tycker eleverna om olika saker i skolan?

En betygsättning av skolan kan man säga att eleverna fått göra med tanke på frågorna om hur bra de gillar olika saker där. Undervisningen och lärarna får godkänt betyg från drygt tre av fyra elever såväl bland gymnasisterna som bland grundskoleeleverna som besvarat enkäten i Kramfors skolor. Med godkänt betyg menas då att de svarat att de tycker *bra* eller *mycket bra* om det som avses. Diagrammen nedan, illustration 8.11 – 8.17, visar alltså andelen som kryssat *bra* eller *mycket bra* på frågan. Det som fått godkänt betyg av större andel elever på gymnasiet än i

åk 8 är tillgången till datorer, medan skolbiblioteket, skolhälsovården och tillgången till extrahjälp får godkänt av en större andel i åk 8 än i gymnasiet.

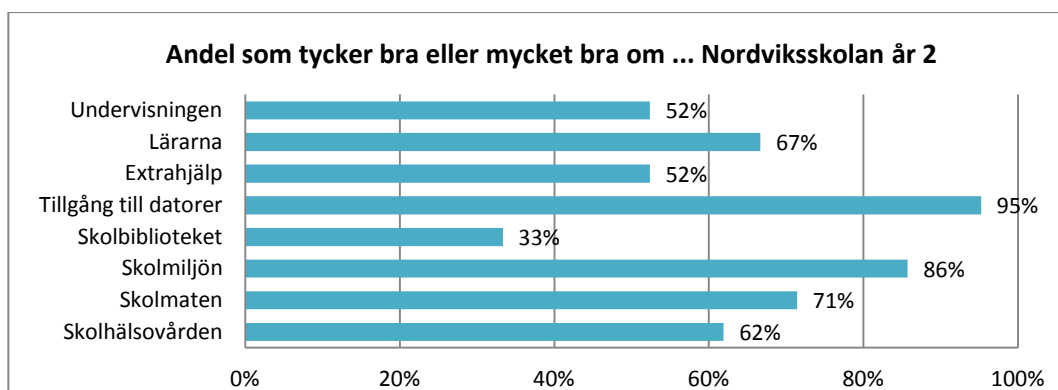
Hur det skiljer mellan de individuella skolorna framgår av diagrammen, där både olika gymnasieskolor och olika grundskolor kunnat jämföras. Där finns många detaljer i informationen, och det bästa sättet att ta del av det är nog att ta del av visualiseringarna. Tolkningsexemplen i bildtexterna kan vara till hjälp.

Illustration 8.11

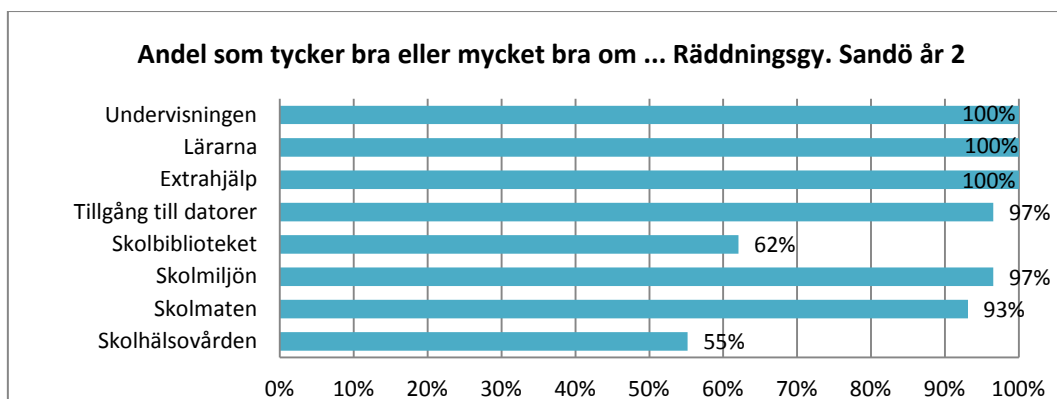
Vi ser t.ex. att 59 % av eleverna i åk 8 tyckte att det var bra eller mycket bra tillgång på datorer i deras skola.

Illustration 8.12

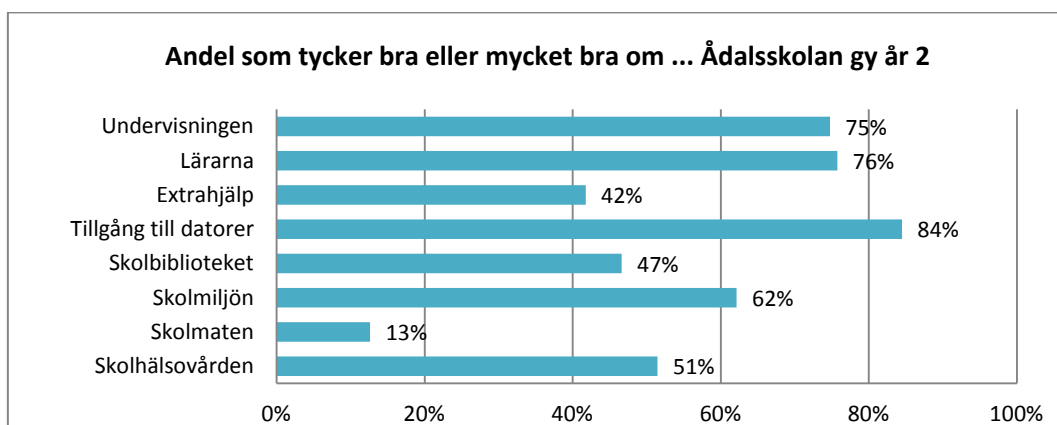
Här framgår att 52 % av eleverna i Nordviksskolan år 2 tyckte att det var bra eller mycket bra tillgång till extrahjälp i skolan.

Illustration 8.13

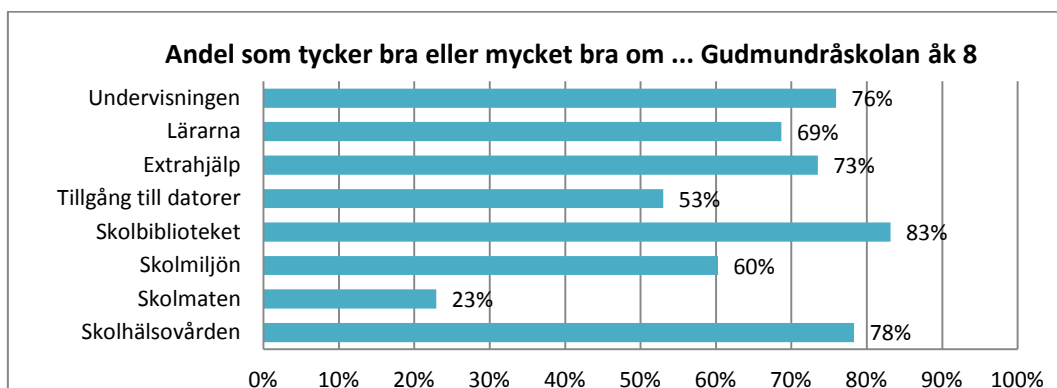
Här framgår att 93 % av eleverna i Räddningsgymnasiet år 2 tyckte att skolmaten var bra eller mycket bra.

Illustration 8.14

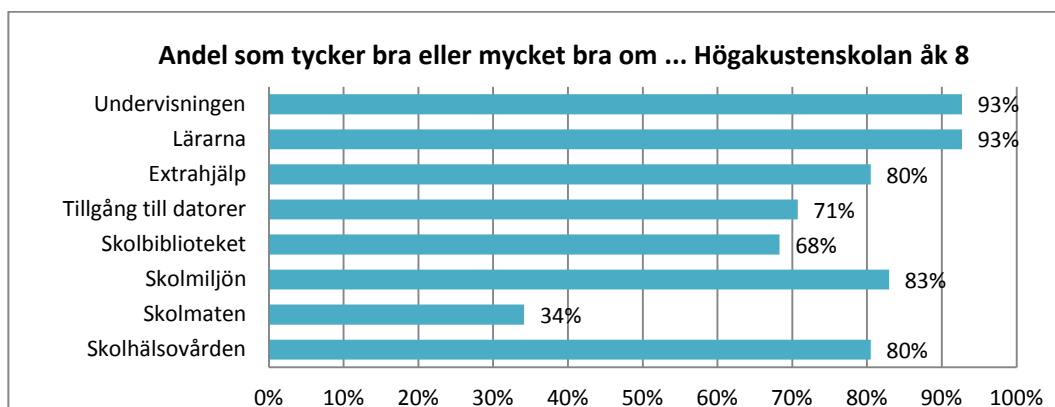
Här framgår att 42 % av eleverna i Ådalsskolan år 2 tyckte att det var bra eller mycket bra tillgång till extrahjälp i skolan.

Illustration 8.15

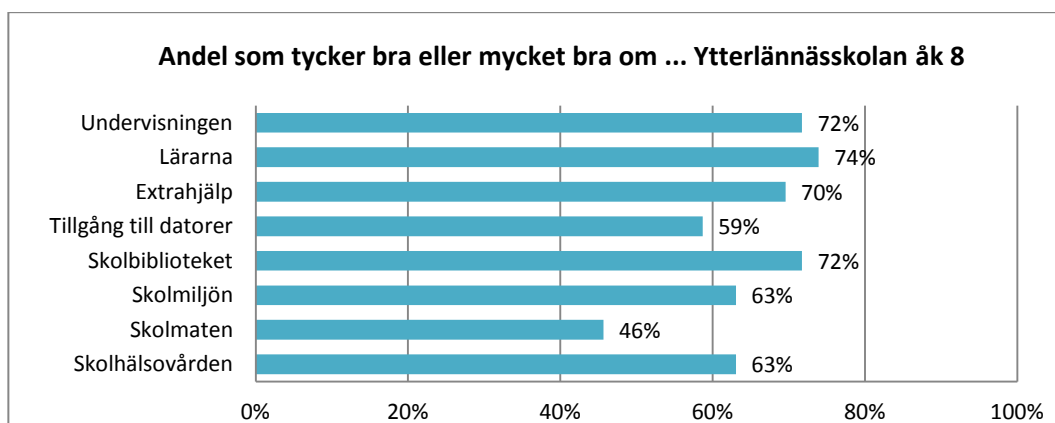
Här framgår att 73 % av eleverna i Gudmundråskolan åk 8 tyckte att det var bra eller mycket bra tillgång till extrahjälp i skolan.

Illustration 8.16

Här framgår att 80 % av eleverna i Högakustenskolan åk 8 tyckte att det var bra eller mycket bra tillgång till extrahjälp i skolan.

Illustration 8.17

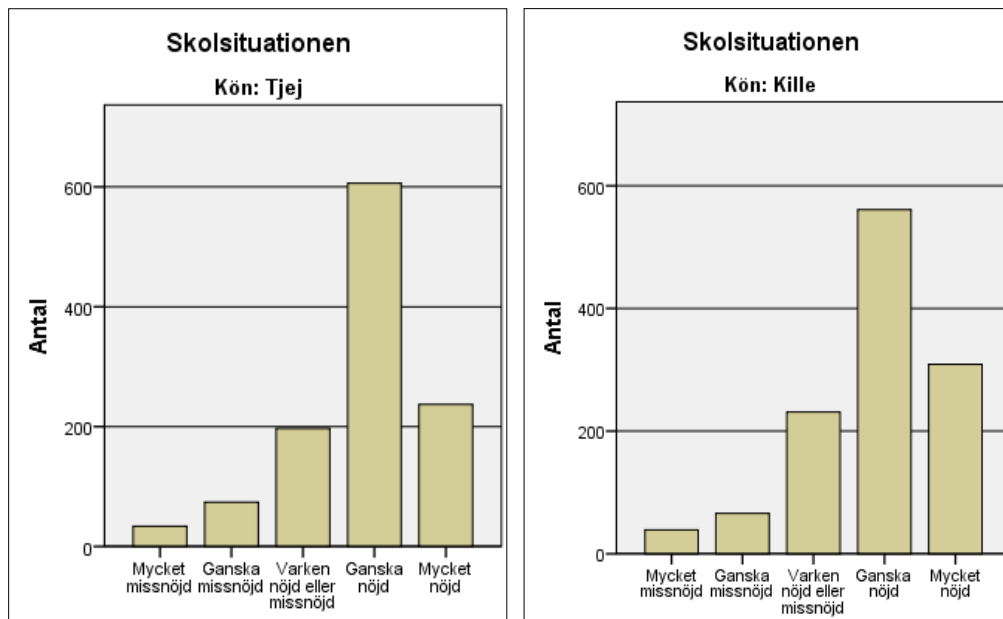
Här framgår att 70 % av eleverna i Ytterlännässkolan åk 8 tyckte att det var bra eller mycket bra tillgång till extrahjälp i skolan.

Vad påverkar nöjdhet med skolsituationen?

Analyserna i det här avsnittet handlar om hur ungdomarna svarat på frågor om hur bra eller dåligt de tycker om vissa funktioner eller processer på skolan, och vilka av dessa som spelar roll för hur nöjda de är med sin allmänna skolsituation. Funktionerna och processerna som prövats är *undervisningen*, *lärarna*, *möjligheten till extra hjälp*, *tillgången till datorer*, *skolhälsovården*, *skolbiblioteket*, *skolmiljön* och *skolmaten*. Analyserna, som gjorts var för sig för tjejer och killar, visar vilket som spelar större respektive mindre roll för dem när det gäller hur de ser på sin skolsituation. Gymnasieskolans med hela länet sammanslaget analyseras för sig och åk 7-9, hela länet, för sig. Anledningen till att vi slår ihop kommunerna och studerar data för länet för att analysera svaren på frågan om skolsituation, är att vi utgår från att sambandsmönstren och mekanismerna som skapar sambanden är

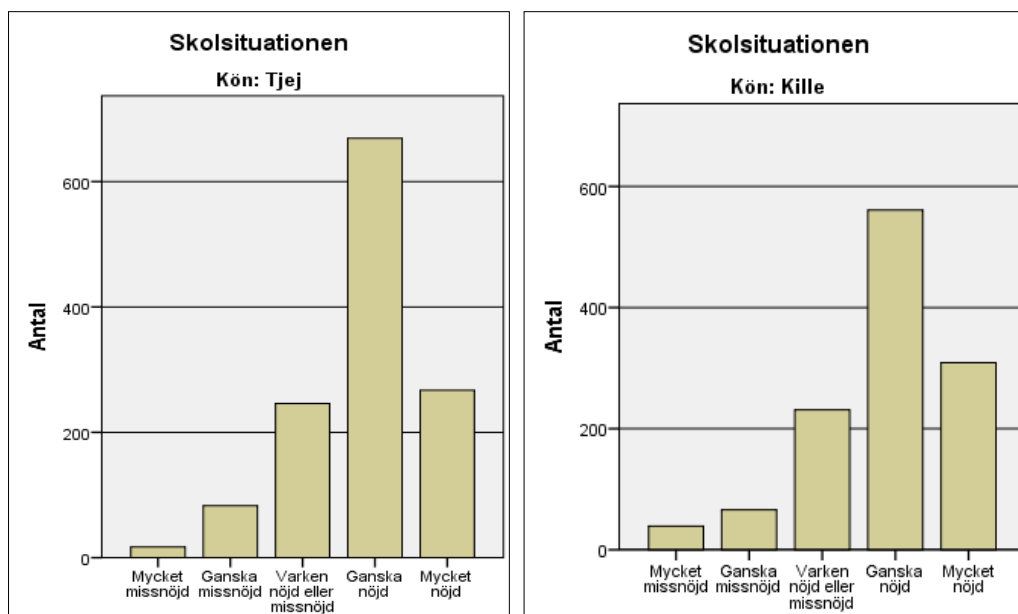
ganska generella bland ungdomarna och att vi då kan utnyttja det större underlaget för att få mer stabila resultat som inte är så känsliga för tillfälligheter och slump.

Illustration 8.18: Elevernas bedömning av sin skolsituation. Gy år 1-3, länet

Vi ser t.ex. att drygt 600 tjejer i gymnasiet år 1-3 i länet, något fler än killarna, svarar att de är *ganska nöjda* med skolsituationen medan något färre tjejer än killar svarar att de är *mycket nöjda*.

Illustration 8.19: Elevernas bedömning av sin skolsituation. Åk 7-9, länet

Bland högstadiungdomarna i länet ser vi samma mönster som i föregående diagram, dvs. att bland killarna är det fler än bland tjejerna som svarar att de är *mycket nöjda* med sin skolsituation.

Illustration 8.18 visar hur svaren på frågan om skolsituationen fördelar sig över den femgradiga skalan bland gymnasieskolans elever. Fördelningen i åk 7-9 var snarlik (illustration 8.19). I båda fallen var det något högre andel bland tjejer än

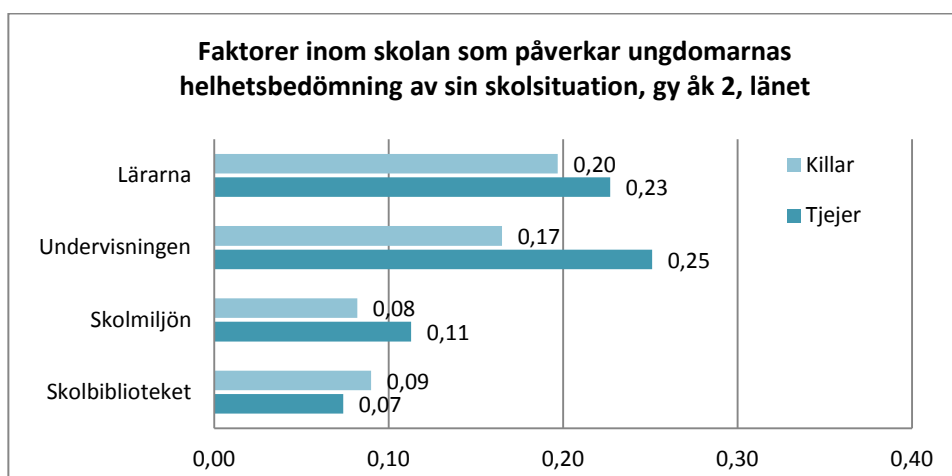
killar som svarade *ganska nöjd* och något högre andel bland killar som svarade antingen *varken nöjd eller missnöjd* eller *mycket nöjd*.

Det vi nu också analyserat är vilka funktioner och processer – vi kan kalla dem *faktorer* – i skolan som bidrar till att en del svarar att de är missnöjda och andra att de är nöjda med sin situation. För gymnasieungdomarna var det samma faktorer som spelade roll för tjejer och killar, medan detta i åk 7-9 skiljde till en del mellan könen.

Resultatet av analysen av hur faktorerna spelar roll för elevernas skolsituation visas i illustration 8.20 och 8.21. Diagrammen ska tolkas så att längden på en stapel i diagrammet visar hur stark påverkan just den faktorn har. Mer precis uttryckt: *hur mycket högre* (eller lägre) i medeltal *nöjdheten med skolsituationen* är för dem som svarar ett skalsteg högre (eller lägre) på den faktor som stapeln avser. Då är det förutsatt att svaren på övriga faktorer är lika. Faktorernas effekter på *nöjdhet med skolsituationen* är uppskattningar med en viss felmarginal, som kan vara olika för de olika faktorerna.

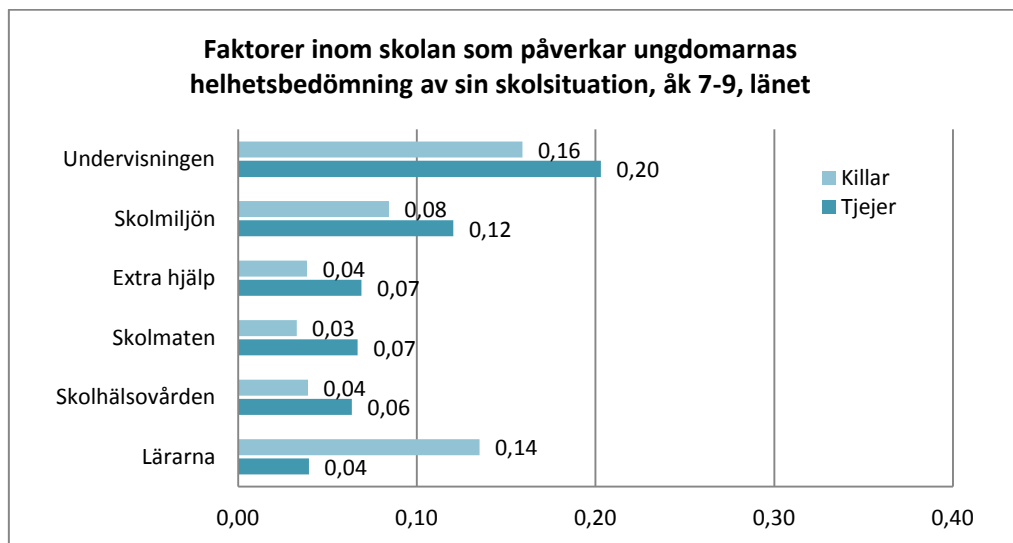
Tolkningsexempel som förtydligar vad effekterna betyder finns i anslutning till diagrammen här nedanför.

Illustration 8.20:

Tjejdernas värde för faktorn *lärarna* är 0,23, vilket kan tolkas så att de som svarar ett steg högre på den femgradiga skalan om lärarna men samma på övriga faktorer, i genomsnitt svarar 0,23 högre på frågan om skolsituationen. Detta gäller för gymnasiet, hela länet sammantaget.

Illustration 8.21:

För åk 7-9 i länet ser vi t.ex. att killarnas värde för faktorn *undervisningen* är 0,16, vilket kan tolkas så att de som svarar ett steg högre på den femgradiga skalan om undervisningen men samma på övriga faktorer, i genomsnitt svarar 0,16 högre på frågan om skolsituationen. Detta gäller åk 7-9, hela länet sammantaget.

Analysen av gymnasieungdomarnas svar om deras skolsituation och svarens samband med faktorer i skolan, visar att fyra faktorer har statistiskt säkerställd effekt på skolsituationen: *lärarna*, *undervisningen*, *skolmiljön* och *skolbiblioteket*. Samma faktorer framträder i analysen för tjejer som för killar. Lärarna och undervisningen spelar störst roll, och den skillnad vi ser mellan tjejer och killar är att faktorn *undervisning* har betydligt större effekt på nöjdheten med skolsituationen för tjejer än för killar. En möjlig tolkning av detta kan vara att en del tjejer och killar lägger olika betydelse i vad de menar med skolsituationen, på det sättet att fler tjejer än killar huvudsakligen tänker på skolresultat eller -prestationer, medan fler killar än tjejer lägger in andra saker i begreppet skolsituation. Om det vore på det sättet skulle det förklara skillnaden i undervisningens betydelse mellan tjejer och killar. En annan möjlig tolkning får vi om vi lägger fokus på undervisningen i stället för skolsituationen. Då skulle en hypotes kunna vara att påverkan av *undervisning* beror på hur väl undervisningen passar en elevs behov. Och om den är utformad så att den passar fler av tjejerna än av killarna, skulle det också kunna ge det resultat som analysen visar.

Vi måste betona att det ovanstående bara är tolkningshypoteser, och det skulle behövas särskild för att reda ut detta med större grad av säkerhet. Bland annat kan ytterligare faktorer behöva vara med i analysen. Men skälet till att ta upp diskussionen är frågor om orsaker till de genomsnittliga betygsskillnader som finns mellan tjejer och killar i skolan – tjejer i genomsnitt har högre betyg än killar i de flesta ämnen - och som gjorts tydlig i och med betygsstatistik under de senaste ca 25 åren.

Sambandsmönstret ser lite annorlunda ut i högstadiet jämfört med gymnasiet. När det gäller resultaten om samband mellan olika faktorer och *nöjdhet med skolsituationen* bland högstadieungdomarna i länet, spelar liksom för gymnasiet *undervisningen, lärarna* och *skolmiljön* en stor roll. Men vad de tycker om skolbiblioteket har inte en statistiskt säkerställd påverkan på hur de svarat om skolsituationen. *Extra hjälp, skolmaten* och *skolhälsovården* har säkerställd effekt bara för tjejerna och *lärarna* bara för killarna.

Om killarna tycker lärarna är bra eller dåliga har en betydande effekt på hur nöjda de är med skolsituationen. Det är ju som väntat. Men att detta inte gäller för tjejerna på högstadiet är svårt att förklara. Här har vi inte ens förslag till tolkningar.

Diskussion

Svensk skola står idag inför stora utmaningar. I regeringens strategi för ungdomspolitik³² skriver de:

”Regeringen kan identifiera flera viktiga utmaningar för svensk skola. Den viktigaste utmaningen handlar om resultaten, som behöver förbättras i både grund- och gymnasieskolan. ... Det finns vissa systematiska skillnader i skolresultat på nationell nivå. Elever vars föräldrar är högutbildade har högre betygsnitt än elever som har föräldrar med lägre utbildningsnivå. Flickor har genomsnittligt högre betyg än pojkar. En... annan viktig utmaning är att skapa en skola där alla elever kan känna trygghet och studiero. Skolan måste tydligt ta ställning för de mänskliga rättigheterna och för de demokratiska värden som ligger till grund för vårt samhälle. Även om de flesta skolor präglas av ett bra arbetsklimat för elever och lärare, visar uppföljningen av ungas levnadsvillkor att många elever upplever mobbning och hot i skolan. Skolan måste upplevas som en trygg plats för barn och unga och vara en plats där alla ges lika möjligheter.”

Mycket av det regeringen skriver bekräftas av andra studier. ”Var fjärde elev har inte avslutat sina gymnasiestudier efter fyra år på gymnasiet. Psykisk ohälsa och mobbing leder allt för ofta till skolavhopp. För dessa unga väntar en lång väg in

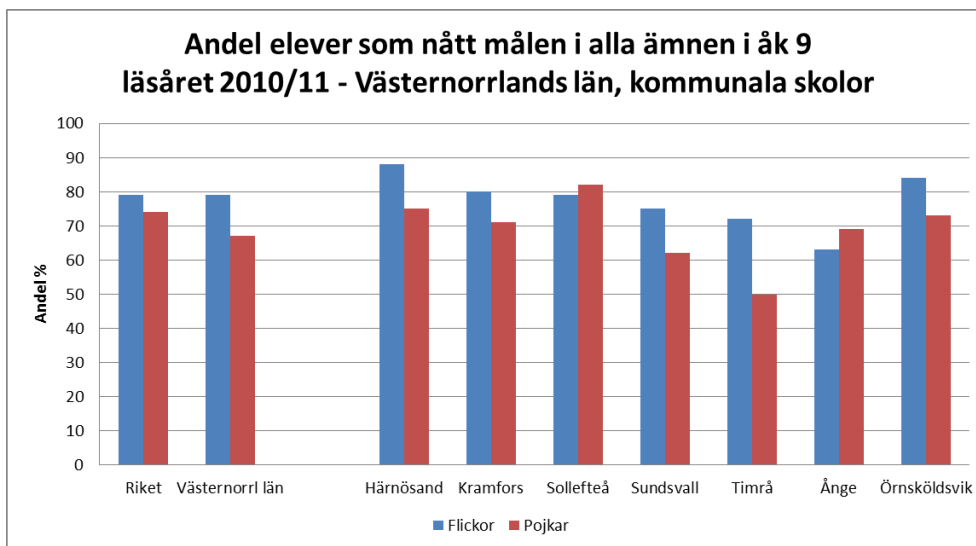
---

³² Regeringen, Skr 2009/2010:53, sid 38

mot arbetsmarknaden”³³. I en internationell studie gjord av Kairos Future³⁴ svarade 43 procent av ungdomarna att deras högsta önskan för framtiden var att få någonstans bra att bo och ett jobb. 44 procent av ungdomarna i Sverige oroar sig för att inte få ett jobb. Skolans arbete blir en viktig faktor att studera i detta.

Det finns oroande resultat i länet gällande skolresultat. Enligt siffror från Skolinspektionen³⁵ är andelen pojkar som når slutbetyg i alla ämnen i årskurs nio i Västernorrland oroväckande lågt. Vi börjar se utvecklingen av en könssegregerad skola som systematiskt missgynnar pojkar.

Illustration 8.22

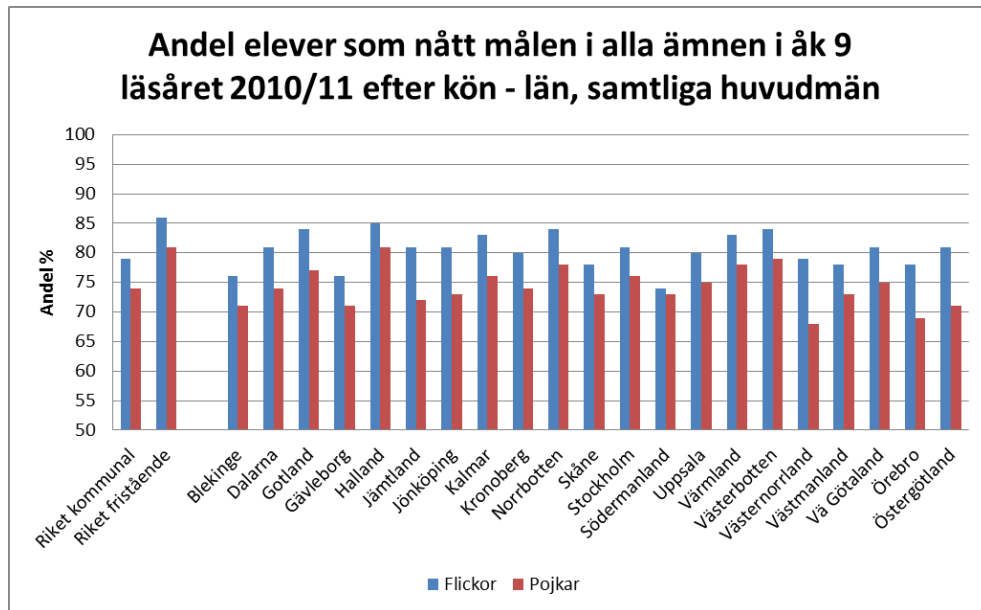
Jämförs detta material med rikssiffror framstår Västernorrland som det län med den lägsta andelen pojkar som klarar målen i alla ämnen i årskurs nio läsåret 2010/2011. En uppenbar slutsats är att skolans verksamhet måste analyseras. Frågan är vad som kan göras.

³³ Ungdomsstyrelsen, 2013

³⁴ Kairos Future, Global Youth, 2013

³⁵ Skolinspektionen, Region norr, power-pointpresentation, 2013

Illustration 8.23

En person som försökt peka på förtjänster och brister i skolans arbete är en för tillfället mycket refererad och uppmärksammas australiensisk vetenskapsman – John Hattie. Hans böcker³⁶ är spännande att läsa. Vad Hattie gjort är metaanalyser av befintlig forskning ur vilken han försökt dra generella slutsatser. Hattie är en seriös och engagerad forskare på skolområdet. Hans böcker har tolkats som att vi skall lära oss rätt sätt att undervisa genom effektmätningar och Lesson studies av olika slag. Med detta avses att det viktiga är a) vad vi kan mäta att elever lär sig och b) hur man kan planera sin undervisning på bästa sätt. En kritisk granskning av hans slutsatser föranleder oss dock att ställa frågan om han inte uteslutit betydelsefulla faktorer av betydelse för undervisningen. Kan inte ett lika viktigt vetenskapligt förhållningssätt vara att utgå från de problem man som professionell lärare möter och därmed fokusera de erfarenheter som den praxisnära didaktiska forskningen ger?

³⁶ Hattie, J; Visible learning, Routledge 2009. Hattie, J; Visible learning for teachers, Routledge 2012

John Hattie skriver själv i en av sina böcker att denna inte handlar om att ge en nyanserad och detaljerad bild av vad som händer i klassrummet på grundval av kvalitativa studier, inte heller att återge kritiska diskussioner om klass, fattigdom, familjers resurser och hälsa och hur detta influerar skolan. Samtliga dessa punkter är, menar vi, viktiga för en analys om skolans funktionssätt och resultat. Hatties böcker handlar istället mycket om att kvantifiera ett antal påverkansfaktors resultat på elevers studieprestationer. Men skall alltid dessa beaktas i pedagogisk praxis? Professor Ingrid Carlgren har i ett inlägg om detta t ex konstaterat att Hattie visat att 'minskad ängslan' har stor effekt på skolresultaten. Framförallt rör denna ängslan prov och matematik. Borde då inte en rationell slutsats för att nå bästa effekt i vårt skolsystem vara att prov och matematik tas bort från skolan?

Diane Rawitch är en amerikansk forskare med annan utgångspunkt än Hattie. Hon skrev år 2010³⁷ boken "The Death and Life of the Great American School System", med undertiteln "How Testing and Choice are Undermining Education". Här argumenterar hon för att en skola på vetenskaplig grund behöver en vision om vad god undervisning är. Hon menar att det väsentliga är kvaliteten i kursplanerna/styrdokumenterna – dvs. vad undervisningen skall fokusera. Vad vi inte behöver, enligt Rawitch, är a) fortsatta omorganiseringar /förändringar, b) att lärarens professionalitet ersätts med management och administrativ styrning, c) att undervisningsinnehåll reduceras till några få ämnen, d) ett alltför ensidigt fokus på effektmätningar, e) att vi tappar skolornas kontakt med lokalsamhället, f) att vi får en segregerad skola, g) ett alltför dominerande perspektiv på skolor som företagshet istället för allmännytta samt h) att vi bortser från att fattigdom påverkar barnens möjlighet att lära.

Vi menar att Rawitch argumentation är viktig att lyfta fram tillsammans Hatties analys. Till detta kan läggas Hatties betoning av att det viktiga för skolans resultat inte primärt är effektmätningar, utan att där finns många motiverade och engagerade goda lärare. Den slutsats vi drar är att de frågor som Hattie och Rawitch väcker rimligen är viktiga för utvecklingen av den lokala ungdomspolitik. I alla fall om vi lyssnar på ungdomarna. Skolan var en fråga som prioriterades högt på listan över områden de önskade att kommunen skulle satsa på.

---

³⁷ Rawitch, D; The Death and Life of the Great American School System, Basic Books, 2010

HÄLSA

Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under hela livet (Folkhälsoinstitutet 2013)³⁸. De flesta svenska tonåringar, både flickor och pojkar, upplever att de har god hälsa, såväl psykiskt som fysiskt (Hagquist 2008³⁹; SNIPH 2011⁴⁰).

Inledning

Samtidigt som majoriteten av ungdomarna har god hälsa, kan man sedan 20 år tillbaka i tiden se en stadig ökning av psykosomatiska symptom bland ungdomar.

Sedan mitten på 1980-talet har risken för psykisk ohälsa bland pojkar i nionde klass fördubblats. För flickor i årskurs sju har risken för psykisk ohälsa fyrdubblats under samma period (Hagquist 2010)⁴¹. Psykosomatiska symptom som ökat bland ungdomarna är bland annat oro, nedstämdhet, sömnbesvär, trötthet, huvudvärk och stressrelaterade besvär. Den oroande utvecklingen kan ses bland annat genom att ett ökat antal unga vårdas på sjukhus för depression (Folkhälsoinstitutet 2012). Liknande mönster, med ökande psykosomatisk ohälsa bland tonåringar, kan ses i flera andra jämförbara länder i västvärlden (Ravens-Sieberer 2009)⁴². Trots forskning på området finns liten kunskap om varför den psykosomatiska

---

³⁸ Folkhälsoinstitutet (2013) Barn och Ungas hälsa. <http://www.fhi.se/Vart-uppdrag/Barns-och-ungas-halsa/> 20130618

³⁹ Hagquist, C (2008) Psychometric properties of the PsychoSomatic Problems Scale: A Rasch analysis on adolescent data. *Social Indicator Research* 86: 511-523

⁴⁰ SNIPH. (2011) Svenska skolbarns hälsovanor 2009/10. SNIPH, Östersund

⁴¹ Hagquist, C (2010) Discrepant trends in mental health complaints among younger and older adolescents in Sweden: An analysis of WHO data 1985-2005. *Journal of Adolescent Health* 46: 258-264

⁴² Ravens-Sieberer U, Torsheim T, Hetland J et al. (2009) Subjective health, symptom load and quality of life of children and adolescents in Europe. *International Journal of Public Health* 54:151-159

ohälsan bland tonåringar ökar. Någon egentlig förklaring till skillnaden mellan pojkar och flickor har hittills inte gått att fastställa (Angold & Costello 2006)⁴³.

Den fysiska hälsan beskrivs ofta med hjälp av indikatorer som belyser övervikt och fetma, motion, stillasittande fritid, kostvanor, samt konsumtion av tobak, alkohol och narkotika. De flesta av dessa indikatorer beskriver levnadsvanor snarare än hälsa, vilket kan motiveras med att levnadsvanor under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för hälsan under hela livet. Fysisk aktivitet är tillsammans med hälsosam kost grundpelarna för bra folkhälsa medan fysisk inaktivitet, stillasittande, ökar risken för att drabbas av en rad olika sjukdomar som hjärt-kärlsjukdomar och diabetes (WHO 2011). I Sverige har under det senaste decenniet enkäter administrerats till ett mycket stort antal ungdomar i högstadie- och gymnasieåldern och man har bl.a. kunnat konstatera att andelen killar och tjejer i dessa åldrar som redovisar att de har bra eller mycket bra hälsa har minskat. Frågor om motion, kostvanor, konsumtion av alkohol, narkotika och tobak har också ställts och besvarats. Denna rapport kommer att blicka tillbaka och definiera dessa variabler som indikatorer för att söka efter förklaringsgrunder till rapporteringen av försämrade hälsa.

Det är lätt hänt att man överdriver betydelsen av enstaka resultat ett enstaka år, i en enkät som Lupp. Men när man kan följa hur ungdomarna svarar på en viss fråga över tid, ser man trender som kan säga något om hur ungdomars hälsa förändras i vissa avseenden och som kan ge värdefull återkoppling till den kommunala politiska nivån. Lupp-enkäten innehåller ett stort antal frågor som fungerar som indikatorer på god eller dålig hälsa, och som dels kan ses som mätningar av upplevd hälsa, dels som indikatorer på orsaker till bra eller dålig hälsa.

Indikatorer för hälsa

Vi börjar med att redovisa ungdomarnas skattning av upplevd hälsa. Indikator för hur bra ungdomarna upplever att de mår får vara andelen som svarar ”mycket bra” – högsta skattningen av fem alternativ – på frågan om hur de bedömer sin hälsa, sett över det senaste halvåret. Men i debatten talas mycket om att ungdomarna

---

⁴³ Angold, A., & Costello, E. J. (2006). Puberty and Depression. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 15(4), 919-937.

mår allt sämre och särskilt att tjejerna mår dåligt i dessa åldrar. Därför redovisar vi också en indikator för hur vanligt det är bland ungdomarna att de bedömer att de inte mår bra, som skapats av hur stor andel som svarat att de bedömer sin hälsa som *mycket dålig*, *ganska dålig* eller ”*varken eller*”/”*någorlunda*”.

Vi ser att mycket färre killar i Kramfors jämfört med 2008, som nu rapporterar att de uppskattar sin hälsa som *mycket bra*. Det gäller främst i gymnasieåldern men också i åk 8. Andelen gymnasiekillar som svarade *mycket bra* sjönk från 55 % till 37 %. I åk 8 sjönk motsvarande andel för killarna från 43 % till 37 %. Tjejerna har över tid haft betydligt lägre andelar som mått *mycket bra*, och andelen bland gymnasietjejerna år 2 är nu så låg som 21 %. Motsvarande andel av tjejerna i åk 8 är nu 19 %, vilket är en halvering sedan 2008 och klart lägre än i länet som helhet där andelen är 27 %. (Illustration 9.1 och 9.2.)

Illustration 9.1: Hälsoindikatorer 1, Kramfors gy år 2

	Kön	Åk 2 2012	Åk 2 2008	Åk 2 Länet 2012
Hälsan är mycket bra	Tjej	21 %	25 %	16 %
	Kille	37 %	55 %	35 %
Hälsan är dålig eller ”varken eller”	Tjej	24 %	25 %	35 %
	Kille	20 %	14 %	25 %
Huvudvärk - en gång i veckan el. oftare	Tjej	54 %	40 %	47 %
	Kille	17 %	21 %	24 %
Ont i magen - en gång i veckan el. oftare	Tjej	37 %	35 %	35 %
	Kille	13 %	17 %	16 %
Känt sig stressad - en gång i veckan el. oftare	Tjej	69 %	69 %	75 %
	Kille	38 %	45 %	43 %
Svårt att somna - en gång i veckan el. oftare	Tjej	55 %	48 %	53 %
	Kille	35 %	33 %	42 %
Trött - en gång i veckan el. oftare	Tjej	83 %	87 %	85 %
	Kille	66 %	72 %	73 %
Sovit dåligt - en gång i veckan el. oftare	Tjej	52 %	52 %	54 %
	Kille	40 %	43 %	43 %

Vi ser t.ex. att 2012 var andelen gymnasiekillar som bedömde egna hälsan vara *mycket bra* 37 %. Tre år tidigare var den andelen 55 %. För tjejer är den andelen nu nere i 21 %.

Nu till ungdomarna som bedömer att de *inte* mår bra. Det är de som varken svarat *mycket bra* eller *ganska bra* på frågan om sin hälsa. Den andelen bland killar i Kramfors har ökat från 14 % till 20 % bland gymnasisterna sedan 2008, men i åk 8 varit nästan oförändrad och är 17 %, något lägre än i länet som helhet. Bland tjejerna har andelen i stället ökat från 17 % till 24 % i åk 8, men varit nästan oförändrad i gymnasiet år 2, och är där 25 % och klart lägre än i länet där andelen nu är 35 %. (Illustration 9.1 och 9.2.) Om man ser på indikatorer som kan vara associerade med att inte må bra, är t.ex. stress och trötthet betydligt mindre vanligt bland killar än bland tjejer, både på gymnasiet och i åk 8, men ändå inte ovanligt. Det innebär att det är väldigt vanligt att tjejer svarar att de är *stressade åtminstone en gång per vecka*, 69 % i gymnasiet år 2, 71 % i åk 8. Andelen killar och tjejer,

på gymnasiet och högstadiet, som rapporterar olika sömn- eller trötthetsproblem varierar en del, men är ungefär så hög som vid den tidigare mätningen 2008. Så svaren tyder på att hälsan försämrats under de senaste åren, men stress och sömnproblem som brukar ses som tecken på dålig hälsa verkar inte ha försämrats. (Illustration 9.1 och 9.2.)

Illustration 9.2: Hälsaindikatorer 1, Kramfors åk 8

	Kön	Åk 8 2012	Åk 8 2008	Åk 8 Länet 2012
Hälsan är mycket bra	Tjej	19 %	38 %	27 %
	Kille	37 %	43 %	39 %
Hälsan är dålig eller "varken eller"	Tjej	24 %	17 %	30 %
	Kille	17 %	16 %	19 %
Huvudvärk - en gång i veckan el. oftare	Tjej	50 %	39 %	46 %
	Kille	25 %	25 %	25 %
Ont i magen - en gång i veckan el. oftare	Tjej	29 %	25 %	34 %
	Kille	15 %	11 %	18 %
Känt sig stressad - en gång i veckan el. oftare	Tjej	71 %	61 %	68 %
	Kille	28 %	29 %	38 %
Svårt att somna - en gång i veckan el. oftare	Tjej	49 %	42 %	54 %
	Kille	33 %	31 %	37 %
Trött - en gång i veckan el. oftare	Tjej	82 %	81 %	81 %
	Kille	73 %	63 %	68 %
Sovit dåligt - en gång i veckan el. oftare	Tjej	43 %	43 %	50 %
	Kille	36 %	32 %	38 %

Vi ser t.ex. att andelen killar i åk 8 som bedömde hälsan som mycket bra sjönk från 43 % till 37 % mellan 2008 och 2012. För tjejerna halverades den från 38 % till 19 % under samma tid.

Man brukar säga att det är viktigt att äta regelbundna måltider för att må bra. Vi kan se i tabellerna över hur många procent av ungdomarna som svarar att de hoppar över måltider respektive tränar sig svettig minst en gång per vecka, att det bland gymnasister inte är någon större förändring sedan 2008. Möjligen är det några fler tjejer som nu svarar att de hoppar över frukosten och några killar färre som svarar att de tränar. Men det är inte fler som hoppar över frukosten eller lunchen, och det är inte alls många som slarvar med middagen. Det är inte några nämnvärda skillnader mellan könen bland gymnasisterna i dessa avseenden (illustration 9.3). Bland högstadielever är situationen med måltider och träning ganska lik den bland gymnasisterna. Inte mycket har ändrats i svaren sedan 2008 och det är fortfarande en mycket hög andel som svarar att de tränar (illustration 9.4).

Illustration 9.3: Hälsoundikatorer 2, Kramfors gy år 2

	Kön	Åk 2 2012	Åk 2 2008	Åk 2 Länet 2012
Hoppas över frukosten - flera gånger i veckan	Tjej	34 %	28 %	33 %
	Kille	27 %	29 %	35 %
Hoppas över lunchen - flera gånger i veckan	Tjej	15 %	16 %	14 %
	Kille	13 %	11 %	10 %
Hoppas över middag/kvällsmat - flera gånger i veckan	Tjej	4 %		6 %
	Kille	3 %		6 %
Tränas - en gång/vecka el. oftare	Tjej	80 %	83 %	75 %
	Kille	78 %	87 %	79 %

Tabellen visar bl.a. att andelen killar som hoppas över frukosten flera gånger i veckan sjunkit obetydligt från 29 % 2008 till 27 % 2012.

Illustration 9.4: Hälsoundikatorer 2, Kramfors åk 8

	Kön	Åk 8 2012	Åk 8 2008	Åk 8 Länet 2012
Hoppas över frukosten - flera gånger i veckan	Tjej	26 %	33 %	31 %
	Kille	29 %	20 %	23 %
Hoppas över lunchen - flera gånger i veckan	Tjej	12 %	18 %	18 %
	Kille	15 %	9 %	13 %
Hoppas över middag/kvällsmat - flera gånger i veckan	Tjej	2 %		5 %
	Kille	5 %		4 %
Tränas - en gång/vecka el. oftare	Tjej	86 %	88 %	82 %
	Kille	89 %	94 %	87 %

Vi ser t.ex. att andelen tjejer i åk 8 som hoppas över frukosten flera gånger i veckan sjunkit från 33 % till 26 % från 2008 till 2012.

Den tredje uppsättningen hälsoundikatorer som vi redovisar handlar om rökning och alkoholkonsumtion bland ungdomarna. Om vi börjar med att titta på tabellen för åk 8 (illustration 9.6) ser vi att det inte är många av ungdomarna som röker, snusar eller dricker alkohol. Någon ökning av tobaks- och alkoholbruk är det absolut inte sedan 2008.

Bland ungdomar som går i gymnasiet år 2 är det betydligt vanligare att röka eller dricka än i åk 8. Om man tittar efter förändringar från 2008, kan man märka att den enda indikatorn som visar en ökning är andelen killar som dricker folköl. Andelen som svarar det har ökat från 15 % till 24 %. Att dricka starka drycker är ungefär lika vanligt bland killar och tjejer, och har inte ändrats nämnvärt sedan 2008 (illustration 9.5).

Illustration 9.5: Hälsoindikatorer 3, Kramfors gy år 2

	Kön	Åk 2 2012	Åk 2 2008	Åk 2 Länet 2012
Röker - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	17 %	18 %	25 %
	Kille	29 %	26 %	27 %
Snusar - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	16 %	16 %	12 %
	Kille	18 %	20 %	26 %
Dricker folköl - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	8 %	8 %	12 %
	Kille	24 %	15 %	24 %
Dricker starkt - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	40 %	40 %	46 %
	Kille	45 %	42 %	44 %

Bland annat framgår det att andelen tjejer i gymnasiets år 2 som svarar att de snusar *någon gång i månaden eller oftare*, är 16 %.

Illustration 9.6: Hälsoindikatorer 3, Kramfors åk 8

	Kön	Åk 8 2012	Åk 8 2008	Åk 8 Länet 2012
Röker - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	4 %	5 %	9 %
	Kille	6 %	-	7 %
Snusar - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	-	-	3 %
	Kille	-	-	7 %
Dricker folköl - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	-	3 %	4 %
	Kille	5 %	4 %	7 %
Dricker starkt - någon gång i månaden eller oftare	Tjej	4 %	6 %	10 %
	Kille	6 %	4 %	8 %

Vi ser t.ex. att både andelen killar och tjejer i åk 8 som svarar att de snusar någon gång i månaden eller oftare är nere på så få procent att det inte skrivs ut i tabellen.

Hälsoindikatorer sammanfattning

Ungdomarnas bedömning av den egna hälsan har sjunkit i kommunen sedan mätningen 2008 för både killar och tjejer. I data för alla kommuner i riket som deltagit i Lupp, är det tydligt att en sådan plötslig ändring skett efter 2010. Dessutom har försämringen för flickor som grupp skett från en redan lägre nivå än killarnas. När det gäller indikatorerna om tobaks- och alkoholkonsumtion samt kost och motion är trenderna oftast neutrala eller positiva och de negativa trender som finns tyder på att rökning ökat något bland gymnasiekillar och att motion/träning minskat något för ungdomar i åk 8 och killar i gymnasiets år 2 i kommunen. Men dessa förändringar är inte alarmerande och det går knappast att relatera dem till den fallande trenden i bedömningarna av den egna hälsan.

Kvar är att i enkätsvaren i hälsoområdet se efter om indikatorerna om stress- eller sömnrelaterade indikatorer kan förklara den nedåtgående trenden i hur ungdomarna bedömer sin hälsa. De enda av dessa indikatorer (illustration 9.1 och 9.2) som ökat markant under 2008 till 2012 är *svårt att somna*. Ökningen kan framförallt

ses för tjejer i både gymnasiet år 2 och grundskolans åk 8. Ökningen för killar är mindre.

För att få en noggrannare kontroll av vilka variabler i data som samvarierar med hälsobedömningen, har vi undersökt sambandsmått i samlade data för länet 2012 för de variabler som finns i våra indikatorer. De s.k. korrelationer vi då mätte upp visade sig bekräfta att indikatorer om kostvanor samt tobaks- och alkoholkonsumtion inte samvarierade nämnvärt med svaren på hälsofrågan. Det gjorde däremot *svårt att somna, ont i magen och tränar sig svettig*. Variabeln *svårt att somna* var som väntat också kraftigt korrelerad med *sovit dåligt*.

På det sätt som hälsofrågan är ställd i den här enkäten verkar det alltså som att kost-, rök- och alkoholvanors inverkan inte har genomslag i svaren. Kanske det kan bero på att en sådan inverkan till en del är långsiktig, så att den inte visar sig förrän senare i livet.

När det gäller området hälsa har våra preliminära analyser visat att det finns en variabel som har ett närmast förbluffande genomslag på många variabler som gäller hälsa. Det har framkommit i en del studier att ungdomar som har föräldrar som inte tillåter dem att dricka alkohol, också dricker i genomsnitt mindre och mer sällan än ungdomar vars föräldrar tillåter dem dricka. I luppenkäten finns svarsalternativet "vet inte" på frågan om föräldrarna tillåter detta eller inte. Vi kan alltså dela in ungdomarna i tre kategorier efter vad de svarat på frågan om hur föräldrarna ställer sig till deras eventuella bruk av alkohol. Det som är överraskande är att denna kategorisering verkar kunna förklara mycket mer än ungdomarnas alkoholvanor. Så vi har en hypotes att kategoriseringen bara är en indikator som samvarierar med en mer djupgående skillnad som kan ha med föräldrarnas förhållningssätt eller kanske till och med deras tillhörighet i samhällsklasser att göra.

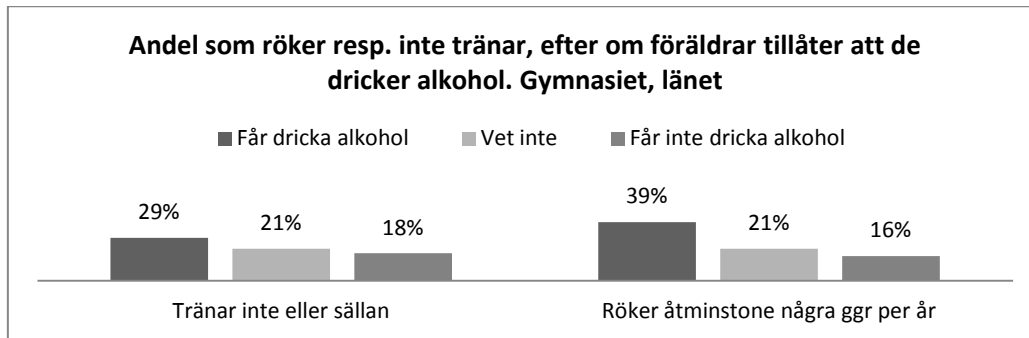
Först ger vi två exempel som vi illustrerar så att det blir tydligt hur skillnaderna i någon mån kan förklaras av hur ungdomarna svarar på frågan om de får dricka alkohol för sina föräldrar. Det ena exemplet visar att andelen ungdomar *som inte tränar* är större bland dem som har föräldrarnas tillåtelse att dricka alkohol. Och bland dem är det också mycket fler *som röker* än i den motsatta kategorin. Dessa resultat för länet sammantaget beskrivs i illustration 9.7 och 9.8 här intill.

När det gäller stress, trötthets- och kostindikatorerna syns samband mellan hur ofta man har svårt att somna, sover dåligt, har huvudvärk eller hoppar över frukosten. Svaren på enkätens inledande frågor om hur nöjd man är med föräldra- och kompisrelationer, hälsa, ekonomi mm. visar en några fall också korrelationer med variabeln *får dricka alkohol för föräldrarna*. Det starkaste sambandet ser vi i svar på frågan om hur nöjda ungdomarna är med sin ekonomiska situation. Det som

inte fick dricka alkohol var alltså i genomsnitt något mer nöjda med den ekonomiska situationen.

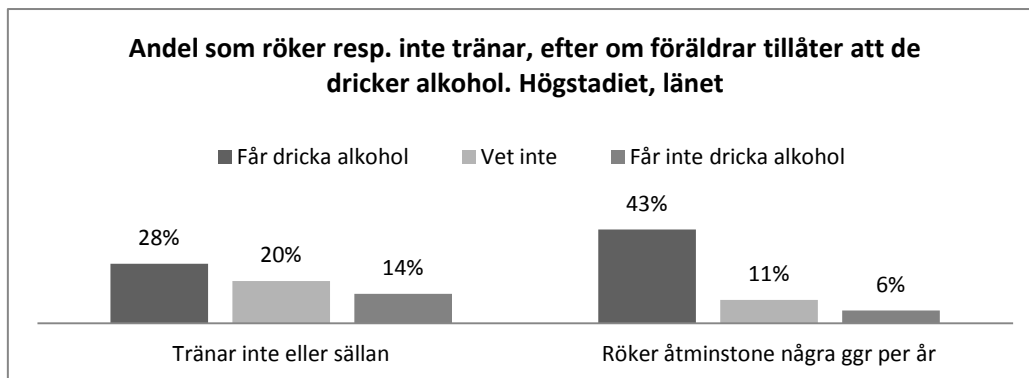
Att helt reda ut hur mekanismerna bakom dessa korrelationer fungerar ser ut att vara ett helt forskningsprojekt inom sociologi, och vi får sluta våra spekulationer här.

Illustration 9.7

Vi ser t.ex. för länets gymnasister att bland dem som svarar att de får dricka alkohol för sina föräldrar (mörka staplarna) är det 29 % som inte tränar och 39 % som röker några gånger per år. Bland dem som svarat att de inte får dricka alkohol för sina föräldrar är motsvarande andelar 18 % respektive 16 %.

Illustration 9.8

Här syns t.ex. att bland länets elever i åk 7-9 är det 28 % som inte tränar och 43 % som röker någon gång i månaden eller oftare, bland dem som svarat att de får dricka alkohol för sina föräldrar.

Diskussion

Resultatet från den här studien visar att ungdomarna inte har försämrat sitt beteende inom klassiska riskområden som kost, alkohol och tobak. När det gäller kostrutiner har istället flera ungdomar förbättrat sina vanor. Trots denna positiva utveckling upplever allt färre ungdomar att de har god hälsa. Psykosomatiska besvär är vanligt förekommande och i analysen av de olika hälsoindikatorerna framkom att ont i magen och svårigheter att somna var vanligt bland ungdomar som upplevde ohälsa.

Sömnpå problem och ont i magen är några av de första varningstecken på stress. Stress-symtom är en del av kroppens alarmsystem och behöver tas på allvar. Om stressen blir långvarig kan den leda till flera idag vanliga ohälsobesvär som högt blodtryck, huvudvärk och värk i axlar och nacke, hjärt- och kärlsjukdomar samt problem med magen (Vårdguiden 2013)⁴⁴. Det är därför alarmerande att ungefär hälften av ungdomarna känner sig stressade redan i årskurs åtta och att stressen breder ut sig allt mer när de kommer upp i gymnasiet.

Stress går både att förebygga och behandla. För att kunna förebygga behöver man veta vad som orsakar stressen. Ungdomar påverkas av sin omgivning. Många lever i en tillvaro som kan ge dem stress, med stressade föräldrar och en stressande skolmiljö. Andra orsaker kan vara att bli accepterad bland kamrater, uppfylla ideal som sprids i media, få höga betyg och komma in på rätt utbildning (Bris 2013)⁴⁵. Det viktigaste vid behandling av stress är att ta bort några av orsakerna till stressen. Detta kan vara svårt på egen hand, i synnerhet för ungdomar. Kuratorer och psykologer kan ge råd, stöd och behandling (Vårdguiden 2013). I många kommuner har man dock valt att spara in på dessa funktioner i skolan.

När det gäller så kallade besparingar i samhället rapporterar svenska medier kontinuerligt om att barn och ungdomar ofta är föremål för dessa. Ungdomarna lever med besparingarna i sitt dagliga liv i form av uteblivna skolböcker, färre lärare, indragna badhusbesök, stängda fritidsgårdar, lärlösa lektioner, sammanslagna klasser, filmjolk till lunch, skoldatorer som inte lagas, klasser görs om, slås ihop eller delas för att passa in i storleken på tillgängliga klassrum. Enligt medierna ibland relaterat till budget snarare än behov. Det indirekta meddelandet till ungdomarna som tar del av rapporteringen blir att de inte är värda att satsa på. Att kontinuerligt bli påmind om att man inte är värd någonting, att man inte är viktig eller duger, leder för

---

⁴⁴ Vårdguiden (2013) Sjukdomar och råd – stress. Vårdguiden.

<http://www.varldguiden.se/Sjukdomar-och-rad/Omraden/Sjukdomar-och-besvar/Stress/> Augusti 2013

⁴⁵ Bris (2013) Kropp och själ – om stress. Barnperspektivet.

<http://www.barnperspektivet.se/teman/kropp-sjal/om-stress> Augusti 2013

många individer till dålig självkänsla. Från tidigare studier vet man att självkänsla är relaterad till psykisk hälsa (Danielsson & Granat 2012)⁴⁶. Det skulle ur det perspektivet vara intressant att lyfta blicken utanför det traditionella hälso-området i sökandet efter orsaker till varför ungdomars psykiska hälsa kontinuerligt försämras. Kanske skulle en studie som undersöker hur besparingar i skolan påverkar ungdomars liv och hälsa kunna leda en bit på vägen.

---

⁴⁶ Danielsson E & Granat E (2012) Självkänsla hos barn och ungdomar med psykisk ohälsa. Lunds Universitet, Institutionen för psykologi

ÖPPNA SVAR: FRITID

FRITID

B3. Tycker du att det saknas fritidsaktiviteter, i så fall vilka?			
GYMNASIET			
Tjejer	Antal	Killar	Antal
FRITIDSAKTIVITETER SOM SAKNAS			
Damhockey, till nybörjare som vill börja spela hockey.	1	Boxning	1
Sportlag för tjejer	1	Paintball	2
Hästridning	1	Aktiviteter för ungdomar runt 14-17 år	1
Innebandy	1	Bowling	1
Fler utbud av olika formers träningsmetoder	4	Gockart	3
Fotbollslag	1	Läxhjälp	1
Danskurser, olika dansformer, bl a salsakurser	5	Det behövs större idrottsmöjligheter utanför Kramfors stad	1
Målarkurser	1	Fler ungdomsaktiviteter	1
Sånglektioner	1		
Kvällskurser som sykurs, sminkkurs	1		
Roliga fritidsaktiviteter	2		
Gokart	2		
Olika sporter	1		
Fler idrottsaktiviteter	2		
ANLÄGGNINGAR SOM SAKNAS			
Vattenanläggning	1		
TRÄFFPUNKTER SOM SAKNAS			
McDonalds	1	Fritidsgård/Ungdomsgård	2
Ungdomsställe/ungdomsgård	4	Ungdomsfik	1
Klubb för minderåriga	1	Nattklubbar	2
En hundungdomsklubb	1	Allmänt bilgarage (fritidsgård för bilfarnatiker)	1
Spelhall	1		
Fler nöjeshallar	1		
Laserhall	1		
Gokartbana	1		
Ungdoms caféer	4		
Uteställen för ungdomar	1		
Diskotek	2		
Pub	3		
Köpcentrum - Bättre shopping utbud med klädfärer som är riktade mot yngre	11		
Gallerior	9		
Hundparker	1		
Bättre biograf saknas, t.ex en sf biograf med större utbud skulle vara bra.	5		

Fler musiklokaler, där man kan utöva sin musik utan kostnad eller uppsikt av en vuxen	2		
Nattklubbar	1		
SKA FÖRBÄTTRAS			
Information om fritidsaktiviteter	2	Informationsspridning - Det är dåligt med reklam	1
Stöd för sporter såsom handboll och fotboll	1	Behöver en biograf som har fungerande filmupplevelse	1
		Bättre slalom backe (mera utrustning för grinds, jibs och rails)	1

FRITID

B3. Tycker du att det saknas fritidsaktiviteter, i så fall vilka?			
HÖGSTADIET			
Tjejer	Antal	Killar	Antal
FRITIDSAKTIVITETER SOM SAKNAS			
Mer friåkning i hockeyhallen	1	Munhuggningstävling	1
Basketlag	1	Språkkurs i slovakiska och serbokratiska	1
Curling	1	Mobbningssupplärning	1
Fler ungdomsfester på Gladan	3	Media, foto, film	1
Fotboll	2	Paintball	9
Mer idrotts tillgångar	1	Gokart	4
Innebandy	8	Cirkus	1
Tjej hockeylag	1	Orientering	1
Målarkurser	1	Golf	1
Ridning	1	Mer arrangemang för ungdomar, som Sundsvalls Polarlördag	1
Sporter	1	Lan	1
Scouting	1	Olika turneringar	1
Teatergrupp	1	Boxning	1
Gymnastikgrupp	2	Bordtennis	1
Volleyboll	2	Träna	1
Musikklubb	1	Fotboll	1
Bowling	1	Utomhus Gokart på sommaren	1
Fotografering	1	Datoraktiviteter	1
Språkkurser	2	Fler ungdomsfester	1
Läxhjälp	1	Språkkurser	1
Volleybolllag	1		
ANLÄGGNINGAR SOM SAKNAS			
Ett Badhus som Paradisbadet med mycket rutschkanor	6	Ett Badhus som Paradisbadet med mycket rutschkanor	2
Vattenland på sommaren	1		
TRÄFFPUNKTER SOM SAKNAS			

För att lyssna på musik	1	Laserhall	13
För att läsa	1	Tv-spelsbutik i gallerian	5
För at sjunga	1	Datorhall	1
Danskola	2	Nöjeshall med gokart	14
Volleybollskola	2	Bandyhall (is)	1
Mer ställen för ungdomar	1	McDonalds	3
En större diskotek	4	Max hamburgare	2
Ungdomsgårdar/Fritidsgårdar	7	Burger king	1
Bodaborg	2	Shoppingcenter	3
Café	2	Crossbana	1
Galleria med många affärer	4	En bana för radiostyrda bilar	1
Ett stort shoppingcenter med klädaffärer bl. a. Ginatricot	13	En slalombacke i Nyland	4
Laserhall	6	Kiosk i Nyland	2
McDonalds	1	Laglig grafitivägg	1
Waynes coffee/Subway	2	Lanhall	1
Spelhall	2	Trampolinner på badhuset i Bollstapbruk	1
Musikstudio:att man samlas i nån klubb & spelar musik tillsammans, utan att behöva bilda ett band.	1	Skatepark på asfalt	2
Bowlinghall/Curlinghall i Bålsta	1	En bio i Nyland eller N-lan istället för K-lan.	1
Fler idrottslokaler	1	Slalombacke i Väja.	1
Skateboardpark	3	Media Markt	1
Djurparker	1	Elgiganten	1
Fotbollsplan inomhus	1		
Basketplan för de som vill köra streetbasket	1		
Gokartbana	1		
Diskotek	3		
Hobbyaffär t.ex. målarfärgaffär, pyssel	1		
Djuraffärer	2		
Tatueringsstudio	1		
SKA FÖRBÄTTRAS			
Slalombacke	1	Slalombacken i Nyland. Kollektivtrafik - fler bussar från småbyarna (Nyland) som kan ta oss in till Kramfors	1
Konstgräsplan i Kramfors (fotbollsplan)	1	Internet	1
Fotbollsplaner/sporthallar	1	Konstfruset i Lugnvikshallen	1
Större piercing butiker	1	Konstgräs på IP	1
Simhallen	1	Trampolin i badhuset	1
Större diskotek	1		

ÖPPNA SVAR: POLITIK OCH SAMHÄLLE

POLITIK, SAMHÄLLE OCH INFLYTANDE, GYMNASIET

D6. Vad vill du påverka?			
Tjejer	Antal	Killar	Antal
Skolan			
Arbetsmiljön i skolan	2	Satsa på skolan	3
Förbättra skolmaten	3	Förbättra skolmaten	2
skolfrågor	2		
Inackorderingsfrågor	1		
Satsa på skolan	2		
Fritid och föreningsverksamhet			
Fler fritidsaktiviteter	4	Mer hockey	1
Frågor som berör ungdomar	1	Fler Ungdomsställen	1
Idrotten	1	Idrottsanläggning	1
Fler musikarrangemang	1	Ungdomsgård	1
		Ungdomsaktiviteter	1
Frågor om värdegrund			
Frågor som vad skattepengar ska läggas på, bl a kärnkraft	1		
Att ungdomar har mer att säga till om vad som ska byggas	1		
Frågor om välfärd			
Frågor om äldreomsorgen	2	Satsa på sjukhus/vård och boenden/hus	1
		Sysselsättning för ungdomar	1
Fysisk planering eller liknande			
Fler bussar	1	Mer affärer	2
Bättre bussförbindelser	1	Att man ska satsa mer på hela kommunen och inte bara på själva staden	1
Bättre kollektivtrafik (framförallt med bussar)	2	Satsa på landsbygden	1
Fördelning av ekonomiska resurser	4	Underhåll av vägar/gatubelysningar	1
Övrigt			
Vill påverka allt	4		

POLITIK, SAMHÄLLE OCH INFLYTANDE

HÖGSTADIET

D6. Vad vill du påverka?			
Tjejer	Antal	Killar	Antal
Skolan			
Att skolnedläggningen eller sammanslagningarna inte händer	12	Förbättra skolmaten	1

Skolfrågor bl a betygsättning	2	Skolfrågor	2
Skolor t.ex. från Lekis till årskurs 9	1	Skolnedläggningen	1
Förbättra skolmiljön - fräschare lokaler	1		
Fritid och föreningsverksamhet			
Fler fritidsaktiviteter för ungdomar	4	Fler fritidsaktiviteter för ungdomar	5
Anläggningar för ungdomar	1	Bana för radiostyrda bilar	1
Idrottsanläggningarna	1	Beslut som handlar om ungdomar	1
Slalombacke	1	Fler ungdomsställen	1
Ungdomsfrågor	1	Skatepark	1
Möjligheten att kunna föreslå vilka typer av fritidsgårdar ungdomarna behöver	2	Rösta om olika saker t ex. om man vill ha en fritidsgård.	1
Frågor om värdegrund			
Frågor om likabehandling	1	Miljöfrågor	1
Ska vara med och rösta om olika beslut som ska fattas	1		
Frågor om välfärd			
		Motverka alkoholmissbruk bland unga	1
Fysisk planering eller liknande			
Kollektivtrafiken - Bussar (Det ska gå fler bussar in till stan)	2	För att ha kvar verksamheter och skapa nya	1
Kollektivtrafiken- tåg och buss	1	Kollektivtrafik -Det ska gå fler bussar in till centrum	1
		Satsa mer på glesbygden	1
		Bättre internet	1
		Att kunna påverka frågor om ekonomin och vad som ska byggas	2
Övrigt			
Arbete för en sund ekonomi då alla kan få vad de vill ha	1	Utvecklingen i Kramfors kommun	1
		Vill påverka Allt	1

ÖPPNA SVAR: SLUTFRÅGAN

SLUTFRÅGAN GYMNASIET

Slutfråga: Finns det, utöver de frågor som du nu har svarat på, något mer som din kommun borde veta för att kunna göra kommunen bättre för unga?
Skolan Arbetsätt Har för lite fritid. Massa läxor, 7 timmars skola räcker tydligen inte?
Övriga önskemål Mer inackorderingstillägg till räddningsgymnasiet- Det är en populär skola och kommunen borde vara stolt över den. Det är ett internat så halva grejen med skolan är aktiviteterna m.m. Om kommunen vill ha nöjda invånare och inte tappa ännu fler ungdomar så tänk på Räddningsgymnasiet och ge oss mer stöd
Lägga mer krut på skolor och lärare, istället för att lägga ner och flytta alla till samma skola, så att alla får ännu mindre hjälp i skolan
Satsa mer på ungdomars hälsa, genom t.ex. införa att man måste ha personlig utveckling i schemat på skolan.
Ungdomars fritid och föreningsverksamhet Fler fritidsaktiviteter på Nordvik. Man kan ta sig till Kramfors men inte hem vid kvällstid.
Allmänna bilgarage En "drifting" bana för ungdomar/vuxna med bil (minskar även skadegörelse på vägar i form av sladdspår). Arrangera mera aktiviteter för unga som inte är så dyrt eftersom de flesta unga inte har någon direkt inkomst.
Frågor om värdegrund Beslutsutrymme Lyssna på de unga. Ta till er.
Övriga synpunkter Hela Sverige måste lära sig att säga nej! Jag personligen är inte rasist, men vi bor i Sverige och vi får ta seden dit vi kommer, så ta inte in nått böneutrop och bygg inte om kyrkor, låt oss ha våra skolavslutningar i kyrkan och låt våra barnböcker vara kvar! Mer jobb - fler invånare - mer utveckling. Det gäller alla Satsa på HELA kommunen. Kramfors kommer INTE att bli en stor stad så lägg inte ner resten av kommunen.
Frågor om välfärd Motverka missbruk Det är många som håller på med droger och det borde ni göra något åt, allt fler börjar
Motverka arbetslösheten Se till att ha jobb tillgängliga när vi är klara med skolan. Eftersom vi är minst lika viktiga som de anställda som redan finns, då vi är nyutbildade och redo att läras upp.
Fysisk planering eller liknande Vet att det kanske inte går. Men den här staden är superfin. Men det måste ryckas upp. Så synd att den inte moderniseras mer osv. Viktigt att satsa på affärer, bygga ut staden.
Kollektivtrafiken Billigare buss eller gratis bussar överallt på helger.

SLUTFRÅGAN HÖGSTADIET

Slutfråga: Finns det, utöver de frågor som du nu har svarat på, något mer som din kommun borde veta för att kunna göra kommunen bättre för unga?

Skolan

Arbetsätt

Vi har ju prov 1-2 st varje vecka och typ 2-3 läxor på det man hinner ju aldrig göra något. Vi måste ju till och med plugga på helgen och på loven.

Möjligheten för ungdomar att få lära sig mer om skapande av musik, konst och poesi samt att fördjupa kunskaperna inom dessa områden med hjälp av professionella musiker/konstnärer.

Övriga önskemål

Hjälpe eleverna mer och sparka alla lärare som kränker ner på barn!

Att göra de tryggare. Och att inte ta bort skolor för vissa är det långt att åka inklusive jag. Och om man byter skola kan man börja känna sig otrygg.

Inte lägga ner Högakustenskolan!

Att Ytterlännässkolan ska vara kvar!

Ungdomars fritid och föreningsverksamhet

Ett ställe där man får klottra

Satsa mer på ridskolor och andra fritidsaktiviteter som drar många unga efter skolan.

Mer aktiviteter på kvällarna och helgerna, inte så man måste vara med i någon förening eller något utan att man kan komma och gå.

Frågor om värdegrund

Likabehandling

Att försöka få andra att acceptera en för den man är, inte hur man ser ut

Beslutsutrymme

Lyssna på oss! Gör inte bara som ni tror att vi vill ha det. Fråga oss också! Låt oss vara med och bestämma lite!

Lyssna på ungdomarna, låta dem tycka till vad vi behöver i kommunen

Övriga synpunkter

Det finns en hel del politiker som borde sparkas. Det finns även fler som man borde göra detta med.

Stäng inte ner Ytterlännässkolan! Varför ska Kramfors få allt dem vill? De har bibliotek, idrottshall och massor av skolor och affärer! Låt Bollsta behålla skolan!

Frågor om välfärd

Motverka missbruk

Göra fler ställen där ungdomar kan vara på fritiden för att minska sitt behov av alkohol & droger.

Hålla koll så att inte minderåriga dricker.

Motverka kriminalitet

Fixa nåt ställe där ungdomar kan träffas, för då sjunker kriminaliteten bland ungdomar

Trygghet och säkerhet

Få polisen att sluta trakassera ungdomar utan anledning.

Fysisk planering eller liknande

Kollektivtrafiken

Mindre kostnad på bussarna för alla

Alla skolbarn borde få busskort

Handel

Det är synd att alla små affärer läggs ned, om det nu ska byggas en galleria så kommer det inte att funka om alla små affärer läggs ned, för vi kommer att tappa besökare som handlar

Ungdomar i Kramfors - åsikter och attityder

LUPP – Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

Rapporten redovisar resultat från Ungdomsstyrelsens enkät, Lupp, som administrerats av kommunen till ungdomar i åk 8 och gymnasiets år 2

Författarpresentation

Rolf Dalin är statistiker och metodstöd i forskning vid FoU Västernorrland.

Göran Bostedt är docent i statsvetenskap med offentlig förvaltning. Forskningsinriktningen är policyanalys, då särskilt hur idéer blir till verklighet i offentliga programsatsningar.

Madeleine Blusi är forskarstuderande i omvårdnad vid Mittuniversitetet samt forskare och FoU-handledare vid FoU Västernorrland.

FoU Västernorrland finansieras av kommunernas socialtjänster i Västernorrland med Kommunförbundet Västernorrland som huvudman. Enhetens uppdrag är att fånga idéer och stödja forsknings-, utvecklings- och uppföljningsprocesser inom socialtjänsten samt att göra dessa tillgängliga för socialtjänstens personal. Mer information om FoU Västernorrland finns på www.fouvasternorrland.se